

ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ «Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ»

Έδρα Θεσσαλονίκη - Έτος ιδρύσεως 1903

ΜΑΝΤΩΣ ΜΑΥΡΟΓΕΝΟΥΣ 23 - Τ.Κ. 542 49, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΤΕΥΧΟΣ 51ο • Απρίλιος - Μάιος - Ιούνιος 2022

100 χρόνια

από τη Μικρασιατική Καταστροφή

1922 - 2022

"Η Σμύρνη, μάνα, καίγεται..."

Αφιέρωμα

ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

Περιοδική έκδοση

του Παγχάλκιδικού Συλλόγου «**Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ**»

Έδρα Θεσσαλονίκη - Έτος ίδρύσεως 1903

Μαντώσ Μαυρογένους 23, Τ.Κ. 542 49, Θεσ/νίκη
Τηλ. 2310/323.839, κιν. 6936/950.188, φαξ 2310/326.108

Ηλεκτρ. δ/ση: www.panchalkidikos.gr

E-mail Συλλόγου: panchalkidikos@gmail.com

E-mail Προέδρου: ikotsanis@gmail.com

ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2022

ISSN: 2585-3619

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΚΔΟΣΗΣ

Αυγολούπης Σταύρος, Καθηγητής Αστρονομίας του ΑΠΘ

Καραμύχος Ιωάννης, Φιλολόγος

Καρτσιώτης Μιχαήλ, τ. Εκπαιδευτικός, Επίτιμος

Πρόεδρος του Παγχάλκιδικού Συλλόγου

Οικονόμου Τριαντάφυλλος, τ. Εκπαιδευτικός,

δρ. Επιστήμης της Αγωγής (συντονιστής)

Παπάγγελος Ιωακείμ, δρ. Αρχαιολόγος

Παυλούδης Χρήστος, Υποναύαρχος Π.Ν. ε.α.

Τσαμουρτζή Μαρία, Αρχιτέκτων

Τσίκουλας Ιωάννης, Καθηγητής Ιατρικής του ΑΠΘ

Ιδιοκτήτης: Παγχάλκιδικός Σύλλογος "Ο Αριστοτέλης"

Εκδότης - Διευθυντής: Ιωάννης Τ. Κοτσάνης, Πρόεδρος

του Διοικητικού Συμβουλίου του Συλλόγου.

Το περιοδικό εκδίδεται με χορηγίες συμπατριωτών, φίλων και φορέων, και αποστέλλεται δωρεάν.

Σελιδοποίηση, Εκτύπωση: GRAFIS

Νέα Ραιδεστός Θεσσαλονίκης, Τηλ. 2310/466.776

ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

IBAN: GR 80 0171 2330 0062 3304 0032 572

A.Φ.Μ.: 090145977 Δ.Ο.Υ.: Ζ' ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Χορηγός της έκδοσης του παρόντος 51^{ου} τεύχους είναι

ο κ. Γρηγόρης Τάσιος.

Εικόνα εξώφυλλου: Η Καταστροφή της Σμύρνης

Εικόνα οπισθόφυλλου: Μνημείο για τις Αλησμόνητες Πατρίδες, στα Νέα Μουδανιά

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Πρόεδρος **Κοτσάνης Ιωάννης** (Αρναία)

Αντιπρόεδρος **Οικονόμου Τριαντάφυλλος** (Νικήτη)

Γεν. Γραμματέας **Λυρτζής Αστέριος** (Ταξιάρχης)

Ταμίας **Παπαδόπουλος Αβραάμ** (Βραστά)

Ειδ. Γραμματέας **Μπούφτας Νικόλαος** (Αρναία)

Μέλος **Βαγγλής Αστέριος** (Πορταριά)

Μέλος **Κουτσιαντά-Ζαμπόκα Κοκόνη** (Αρναία)

Μέλος **Παυλούδης Χρήστος** (Ορμύλια)

Μέλος **Στρατής Απόστολος** (Κασσάνδρεια)

Εξελεγκτική Επιτροπή

Ταλέας Φώτιος (Νέα Ρόδα)

Μπουλάκη-Λυπηρίδη Μαρία (Πολύγυρος)

Λαθούρη-Πάργα Μαρία (Συκιά)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- **1922-2022.**
- **Εκατό χρόνια από τη Μικρασιατική Καταστροφή** 1
- Βαγγλής Στέργιος,
■ **Επίτιμος δημότης Νέας Προποντίδας Χαλκιδικής**
■ **ο Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος** 3
- Μιχαηλίδης Δ. Ιάκωβος,
■ **Το χρονικό της Μικρασιατικής Εκστρατείας** 5
- Λαζαρίδης Ν. Χαράλαμπος,
■ **Από το ανεπλήρωτο όραμα του 1821...**
■ **στη γενοκτονία και στην απώλεια**
■ **της ελληνικής Ανατολής** 12
- Καραμύχος Χ. Γιάννης,
■ **Μάτια καρφωμένα στη θάλασσα (ποίημα)** 15
- Φραγκούλης Φράγκος,
■ **Η πορεία προς την Άγκυρα.**
■ **Η μάχη στον Σαγγάριο ποταμό (καλοκαίρι 1921)** 16
- Κουτσός Μιχάλης,
■ **Τα αίτια της Μικρασιατικής Καταστροφής** 20
- **Γαλάζιες Σημειές 2022:**
■ **Πρωταθλήτρια και πάλι η Χαλκιδική** 22
- Καλεντερίδης Σάββας,
■ **Εκατό χρόνια, χωρίς τη Μικρασία** 23
- Λιλιμπάκη-Σπυροπούλου Μαρία,
■ **Η Οικιστική αποκατάσταση των προσφύγων**
■ **στη Χαλκιδική, μετά τη Μικρασιατική καταστροφή** 25
- Πασχαλάκη Ελένη,
■ **Η εγκατάσταση των προσφύγων στα Νέα Μουδανιά** 32
- Ζαφειρούδης Κοσμάς,
■ **Οι συνέπειες της Μικρασιατικής καταστροφής.**
■ **Ανταλλαγές πληθυσμών. Ανατολική Θράκη**
■ **- Παράλια Προποντίδας - Καλλικράτεια** 34
- Λεμονιάδης Ιωσήφ,
■ **Η αμφιπρόσωπη μεταβυζαντινή εικόνα του Τιμίου**
■ **Προδρόμου, στον Ι.Ν. των Αγίων Κωνσταντίνου**
■ **και Ελένης, στην Ουρανούπολη** 37
- Γρίβα Μαρία,
■ **29 Μαΐου 1453** 38
- Σμάγας Αγγ. Δημήτριος,
■ **Η επιστολή από το Μέτωπο** 39
- Τάσιος Γρηγόρης,
■ **Ο Τουρισμός στη Χαλκιδική, το 2022** 41
- Διακρίσεις συμπατριωτών μας
■ **Ιωακείμ Αθ. Παπάγγελος** 43
- Τσίκουλας Γιάννης,
■ **Αφρούλα** 44
- Αγορεύεικα νέα 46
- Η τελετή βράβευσης των μαθητών και μαθητριών,
που έλαβαν μέρος στον Παγχάλκιδικό διαγωνισμό,
με θέμα: Η Επανάσταση της Χαλκιδικής, το 1821 49
- Η δράση του Συλλόγου μας 51
- Εκδηλώσεις άλλων φορέων 53
- Πένθη 54
- Βιβλία που λάβαμε 55
- Οι χορηγοί μας 56
- Η χορηγία 57

Τα ενυπόγραφα άρθρα εκφράζουν τις απόψεις των συντακτών τους. Υπενθυμίζεται ότι αυτά δεν πρέπει να υπερβαίνουν τους 9.000 περίπου χαρακτήρες (χτυπήματα με τα κενά), κάτι που πρέπει να τηρείται πιστά. Όσα κείμενα δεν φέρουν υπογραφή, συντάσσονται από τον εκδότη.

1922-2022

ΕΚΑΤΟ ΧΡΟΝΙΑ

ΑΠΟ ΤΗ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ

Μια από τις πιο θλιβερές επετείους της μακράς ελληνικής ιστορίας είναι αυτή, που έχει καταγραφεί επιγραμματικά με δυο λέξεις: «**Μικρασιατική Καταστροφή**».

Αφορά στα ιστορικά γεγονότα - απερίγραπτες θηριωδίες του **αιματοβαμμένου Αυγούστου - Σεπτεμβρίου 1922**, στη Μικρασιατική γη, που, σύμφωνα με τα λόγια του "αυτόπτη μάρτυρα", Αμερικανού Γενικού Προξένου στη Σμύρνη (1919-1922), Τζωρτζ Χόρτον (1859-1942), «ντροπιάζουν το ανθρωπινό γένος».

Σίγουρα, η «**Μικρασιατική Καταστροφή**» μπορεί να συγκριθεί μόνο με αυτήν του 1453 και να θεωρηθεί ακόμα ίσως και μεγαλύτερη, γιατί, με αυτήν, ξεριζώθηκε η από χιλιάδων ετών ελληνική παρουσία στην Ιωνική γη.

Η ελληνική παρουσία στη Μικρασιατική γη χρονολογείται από τον **8ο έως τον 6ο π.Χ. αιώνα**, τη δεύτερη περίοδο Αποικισμού. Τότε πολλοί Έλληνες μετοίκησαν στη νότια Ιταλία και στα παράλια της Μ. Ασίας, όπου ίδρυσαν μεγάλες πόλεις, με ακμή ακόμη μεγαλύτερη και από τις μητροπόλεις τους.

Ο Ελληνισμός της Μικράς Ασίας ενισχύθηκε, στη συνέχεια, και από την εκστρατεία του **Μεγάλου Αλεξάνδρου**. Αργότερα, η Μ. Ασία δέχτηκε τον Χριστιανισμό, κυρίως από τον **Απόστολο Παύλο**, ο οποίος εκεί πραγματοποίησε τρεις περιοδείες και ίδρυσε τις πρώτες Χριστιανικές Εκκλησίες.

Με την κατάλυση της Βυζαντινής αυτοκρατορίας, η Μ. Ασία υποτάχτηκε στους Τούρκους, και οι Έλληνες Χριστιανοί της έζησαν, επί πέντε σχεδόν αιώνες, υπόδουλοι, υφιστάμενοι απηνείς νερόνιους διωγμούς και μαρτύρια. Το **1821**, οι καρδιές των χριστιανών της Μ. Ασίας σκίρτησαν, περιμένοντας και τη δική τους απελευθέρωση. Δυστυχώς, οι ελπίδες τους διαψεύστηκαν. Η δουλεία τους, κάτω υπό την εξουσία του Ισλάμ, διήρκησε περισσότερο από όλα τα άλλα τμήματα της άλλοτε Βυζαντινής αυτοκρατορίας.

Το **1912**, με την ήττα της Οθωμανικής αυτοκρατορίας από τη συμμαχία των χριστιανικών Βαλκανικών λαών, η ελπίδα αναπτερώθηκε.

Το **1919**, μέρος του Ελληνικού στόλου κατέπλευσε στη Σμύρνη. Το όνειρο φαινόταν να γίνεται πραγματικότητα και η προφητεία της «**Κόκκινης Μηλιάς**» να εκπληρώνεται.

Δυστυχώς, **οι Έλληνες της Μ. Ασίας** δεν πρόλαβαν να γιορτάσουν τα ελευθέρια τους και, πριν συμπληρωθεί τριετία ελευθερίας, κλήθηκαν να πιουν το **πικρότερο ποτήρι της τρισεχλιετούς ιστορίας τους, τη «Μικρασιατική Καταστροφή**», της οποίας κυριότερος συντελεστής υπήρξε η **διχόνοια και ο εθνικός διχασμός**.

Η τελευταία πράξη του δράματος της «**Μικρασιατικής Καταστροφής**» παίχτηκε στα λιμάνια της **Πανόρμου, των Μουδανιών και κυρίως της Σμύρνης**, με την πυρπόλησή της και τη σφαγή του Ελληνικού και Αρμενικού πληθυσμού της.

Η καταστροφή της Σμύρνης άρχισε, λίγες μέρες μετά την αποχώρηση και του τελευταίου ελληνικού στρατιωτικού τμήματος από τη Μικρά Ασία και μετά την είσοδο του τουρκικού στρατού του ίδιου του Μουσταφά Κεμάλ και των ατάκτων του στην πόλη.

Η Σμύρνη, επί πέντε μέρες, καιγόταν, από άκρη σε άκρη. Οι φλόγες καταβρόχθισαν σπίτια, επιχειρήσεις και ανθρώπους. Μόνο η μουσουλμανική και η εβραϊκή συνοικία γλίτωσαν. Χιλιάδες εξουθενωμένοι Έλληνες έφταναν στην προκουμαία της Σμύρνης και αναζητούσαν απεγνωσμένα τη σωτηρία από τη θάλασσα.

Χιλιάδες εξαθλιωμένοι, με ό,τι μέσον έβρισκαν, μέναν μπόγο στην πλάτη τους, προσπάθησαν να διασχίσουν το Αιγαίο και να βρεθούν στη μητέρα Πατρίδα.

Εκεί, ύστερα από πολλές περιπέτειες και ταλαιπωρίες, δημιούργησαν νέους οικισμούς, νέες πατρίδες, μα ποτέ δεν ξέχασαν τις ρίζες τους.

Έτσι, και η Χαλκιδική μας υποδέχτηκε χιλιάδες κατατρεγμένους πρόσφυγες της Μικρασίας και του Πόντου, που δημιούργησαν, με πολύ πόνο, με ιδρώτα και μόχθο, τις νέες πατρίδες τους. Τριάντα τρεις νέοι οικισμοί δημιουργήθηκαν στο Νομό μας από τους πρόσφυγες:

Τα Νέα Μουδανιά, η Νέα Καλλικράτεια, η Νέα Τρί-

γλια, τα Νέα Σίλατα, η Νέα Γωνιά, το Λάκκωμα, τα Σήμαντρα, ο Νέος Μαρμαράς, η Σάρτη, η Μεταμόρφωση, τα Πυργαδίκια, τα Νέα Ρόδα, ο Άγιος Παντελεήμονας, τα Ελαιχώρια, το Ζωγράφου, τα Νέα Φλογητά, τα Νέα Πλάγια, η Νέα Ηράκλεια, η Νέα Τένεδος, η Νέα Φώκαια, τα Πετράλωνα, η Σωζόπολη, η Ν. Όλυθος, η Νέα Ποτίδαια, το Βατοπαίδι, η Καλλιθέα (Μάλτεπε), το Πλατανοχώρι, η Αμμουλιανή, το Καλαμίτσι, η Ουρανούπολη, η Ολυμπιάδα, το Διονυσίου, ο Άγιος Παύλος, ενώ, σε κάποια ντόπια χωριά, προστέθηκαν οικισμοί προσφύγων (Πορταριά, Καλύβες κ.α.) Οι μέχρι χτες κατατρεγμένοι και πονεμένοι πρόσφυγες ρίζωσαν στις νέες πατρίδες, σε λίγα χρόνια δυνάμωσαν, και, μαζί με τους Χαλκιδικιώτες των ντόπιων χωριών, συνέβαλαν στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική εξέλιξη της Χαλκιδικής μας.

Σήμερα, αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της Χαλ-κιδικής μας και, σε πολλές περιπτώσεις, πρωταγωνιστούν στα τοπικά δρώμενα. Κόντρα στον χρόνο, μας θυμίζουν για πάντα τις εστίες τους, τον πολιτισμό τους και τη βαθιά εθνική συνείδηση, που ανέδειξε, στα πέτρινα χρόνια της ανόρθωσης, τους σημαντικούς ανθρώπους του πνεύματος.

***

Φέτος, 100 χρόνια μετά, έμειναν οι πικρές μνήμες από τον ξεριζωμό και τον κατατρεγμό των προσφύγων,

μαζί με το πικρό παράπονο για τον χαμό των πατρίδων, στις οποίες, επί πολλούς αιώνες, κατοικούσαν οι πρόγονοί τους.

Το 1922, συντελέστηκε η μεγαλύτερη καταστροφή, την οποία υπέστη ο Ελληνισμός, στην μακραιωνή ιστορία του. Χάθηκαν τότε πολλοί Έλληνες. Όσοι γλίτωσαν και ήρθαν στη μητέρα Ελλάδα, αντιμετώπισαν την κοινωνική φρίκη της προσφυγιάς. Ενάμισι περίπου εκατομμύριο πρόσφυγες ήρθαν σε ένα κράτος τεσσάρων εκατομμυρίων, αδύναμο να τους περιθάλψει.

Μετά το 1922, δεν υπάρχουν πια ελληνικές κοινότητες και δεν ομιλείται η ελληνική γλώσσα στην απέναντι ακτή του Αιγαίου, σε έναν τόπο που δημιούργησε θαυμάσιο πολιτισμό.

Εμείς, ως Παγχαλκιδικός Σύλλογος, στην αγκαλιά του οποίου βρίσκονται σήμερα εκατοντάδες απόγονοι των τυραννισμένων εκείνων ανθρώπων, μνήμονες του δράματος, που παίχθηκε πριν 100 χρόνια και γονάτισε την Ελλάδα μας, χωρίς όμως να την γκρεμίσει, ως ελάχιστο φόρο τιμής και μνήμης, **αφιερώνουμε το τεύχος αυτό, για αναστοχασμό,** και με την ευχή, οι ηγέτες μας να διδαχθούν από τα σφάλματα της συμφοράς εκείνης, και η ειρήνη, η ασφάλεια και η ευημερία μας να είναι το πρώτο μέλημά τους. Ποτέ ξανά ο τόπος μας να μη ζησει τέτοια συμφορά.

Το Δ.Σ.

ΤΟ ΠΑΡΟΝ 51ο ΚΑΙ ΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ 52ο ΤΕΥΧΟΣ ΘΑ ΕΙΝΑΙ "ΑΦΙΕΡΩΜΑ" ΣΤΑ 100 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ

Ο Παγχαλκιδικός, συμμετέχοντας στον εορτασμό των 100 χρόνων από τη Μικρασιατική καταστροφή, αποφάσισε να αφιερώσει τον παρόν 51ο τεύχος του Περιοδικού στη θλιβερή επέτειο της νεότερης Ελληνικής Ιστορίας. Όμως, λόγω της πληθώρας των άρθρων που λάβαμε, τα οποία δεν χωρούν στις σελίδες ενός τεύχους, αποφασίστηκε να γίνει ΑΦΙΕΡΩΜΑ και στο επόμενο, 52ο τεύχος, ώστε να δημοσιευθούν όλα τα άρθρα, που ήδη λάβαμε, αλλά και εκείνα, που ορισμένοι δεν πρόλαβαν να καταθέσουν έγκαιρα ή θα στείλουν.

Το Διοικητικό Συμβούλιο

ΤΑ ΠΡΟΣΦΥΓΟΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Παγχαλκιδικού Συλλόγου γνωστοποιεί στους αναγνώστες του Παγχαλκιδικού Λόγου ότι αναλυτική περιγραφή των προσφυγικών χωριών και κωμοπόλεων της Χαλκιδικής θα γίνει στο επόμενο 52ο τεύχος του Περιοδικού.

ΕΠΙΤΙΜΟΣ ΔΗΜΟΤΗΣ ΝΕΑΣ ΠΡΟΠΟΝΤΙΔΑΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ Ο ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ

ΡΕΠΟΡΤΑΖ: ΣΤΕΡΓΙΟΣ ΒΑΓΓΛΗΣ, Μέλος Δ.Σ.

Επίτιμος δημότης Νέας Προποντίδας Χαλκιδικής ανακηρύχθηκε ο Οικουμενικός Πατριάρχης κ. Βαρθολομαίος, κατά τη διάρκεια ειδικής τελετής στο Δημοτικό Θέατρο Νέας Τρίγλιας, την Παρασκευή 27 Μαΐου 2022.

Νωρίτερα, ο κ. Βαρθολομαίος βρέθηκε στη Νέα Τένεδο, όπου παρέστη σε τιμητική δοξολογία στον ναό Κοιμήσεως της Θεοτόκου, και επισκέφθηκε την έκθεση ιστορικών κειμηλίων και το τοπικό Κοιμητήριο. Κατά την άφιξή του, ο πρώην Πρόεδρος των Απανταχού Τενεδιωτών, κ. Νίκος Αρβανίτης, του προσέφερε φυσική ανθοδέσμη από φυτά του χωριού, ενώ στα σκαλιά του ναού, τον υποδέχθηκαν ο Μητροπολίτης Κασσανδρείας Νικόδημος, εκπρόσωποι των αυτοδιοικητικών και πολιτικών Αρχών, των φορέων και συλλόγων της περιοχής, και πλήθος πιστών.

Ακολούθως, στον χώρο του Δημοτικού Θεάτρου Ν. Τρίγλιας, ο Δήμαρχος Νέας Προποντίδας κ. Μανόλης Καρράς, προσφωνώντας τον κ. Βαρθολομαίο, αναφέρθηκε στον προσφυγικό χαρακτήρα των περισσότερων χωριών του Δήμου, «γι' αυτό και το Οικουμενικό Πατριαρχείο κατέχει ξεχωριστή θέση στην Ιστορία, στις μνήμες και κυρίως στις καρδιές των κατοίκων, γιατί κράτησε και κρατάει ενωμένους όλους τους προσφυγικούς πληθυσμούς του τόπου». Επεσήμανε ότι η επίσκεψη του Πατριάρχη συμπίπτει με τη συμπλήρωση 100 χρόνων από τη Μικρασιατική Καταστροφή, συγκυρία που ωθεί τον Δήμο, μέσω εκδηλώσεων, να μεταδώσει, στις νεότερες γενιές, γνώσεις για εκείνη την περίοδο.

Επικαλούμενος τη συμπλήρωση 30 χρόνων πατριαρχίας του κ. Βαρθολομαίου στον Οικουμενικό Θρόνο, ο κ. Καρράς μίλησε για την ποιμαντορική προσφορά του Πατριάρχη, επικαλούμενος προσωπικές του εμπειρίες, κατά τις συναντήσεις τους. Όπως τόνισε, η επίσκεψη εκπροσώπων του Δήμου στο Οικουμενικό Πατριαρχείο ισχυροποιεί με επίσκεψη στο σπίτι τους, γιατί έτσι τους

έκανε να νιώθουν, καθώς τους υποδεχόταν σαν στοργικός πατέρας. Ο δήμαρχος επεσήμανε την απλότητα, την ευγένεια και την καταδεκτικότητα του κ. Βαρθολομαίου και την έμπρακτη αγάπη του για τον Άνθρωπο και το Περιβάλλον, και υπογράμμισε τις πρωτοβουλίες του για την εδραίωση της παγκόσμιας ειρήνης, όπως και τις δράσεις του για την αρμονική συμβίωση όλων των θρησκειών.

Στη συνέχεια, διάβασε την απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου Νέας Προποντίδας, το οποίο αποδέχθηκε ομόφωνα την εισήγηση του δημάρχου να ανακηρυχθεί ο κ. Βαρθολομαίος επίτιμος δημότης (απόφαση 276/2021), ως ελάχιστη ένδειξη ευγνωμοσύνης και τιμής, να του αποδοθεί τιμητική πλακέτα και να ονομαστεί ο χώρος μπροστά από το Πολιτιστικό Κέντρο και από το Δημοτικό Πάρκο Οικουμενικού Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου» (απόφαση 22/2021 Κοινοτικού Συμβουλίου Ν. Τρίγλιας).

Ο Οικουμενικός Πατριάρχης, αφού παρέλαβε την τιμητική πλακέτα από τον Δήμαρχο, ανερχόμενος στο βήμα, επεσήμανε ότι «το κύρος του κάθε Πατριάρχη οφείλεται στο Φανάρι, στον άβυσσο Φάρο της Ορθοδοξίας». Αναφέρθηκε στον προ εκατονταετίας διωγμό των Μικρασιατών προγόνων από τις πατρίδες τους, που αναγκάστηκαν να καταφύγουν ως πρόσφυγες στον συγκεκριμένο τόπο, όπου συνέχισαν τις δημιουργικές δράσεις τους και προόδευαν.

Όπως ομολόγησε, η σχέση αυτή με τις πατρογονικές περιοχές αναβαθμίζει την εκτίμησή του προς τους κατοίκους, τους οποίους, με την ιδιότητά του ως επίτιμο δημότη Νέας Προποντίδας θα περιλαμβάνει συχνότερα στις προσευχές του, ενώ οι ίδιοι, μέσω της Πλατείας Πατριάρχη Βαρθολομαίου, θα νιώθουν την ευλογία της Εκκλησίας εντονότερη.

Τιμητικές πλακέτες απέδωσαν στον Πατριάρχη ο Πρόεδρος των Απανταχού Τριγλιανών, κ. Αναστάσιος Μαστρογιάννης, εκπρόσωποι του Κέντρου Ημερήσιας

Εκπρόσωποι της Αρχιεπισκοπής Αχρίδας με την Υφυπουργό Παιδείας κ. Ζέτα Μακρή και το μέλος του Δ.Σ. του Συλλόγου μας, κ. Βαγγυλή

Φροντίδας Ηλικιωμένων Νέας Καλλικράτειας και παιδιά του Ειδικού Σχολείου Νέας Προποντίδας.

Σε εορταστική ατμόσφαιρα, στην οποία συνέβαλαν η Φιλαρμονική Νέας Τρίγλιας και τα παιδιά του Πολιτιστικού Συλλόγου, τα οποία, ντυμένα με τοπικές ενδυμασίες, χόρεψαν παραδοσιακούς χορούς, ακολούθησε η τελετή ονοματοδοσίας, με την αποκάλυψη της εμβληματικής μαρμαρίνης πλάκας.

Στην εκδήλωση, την οποία συνδιοργάνωσαν το Γραφείο Δημάρχου Νέας Προποντίδας και ο Πρόεδρος των Απανταχού Τριγλιανών, Αναστάσιος Μαστρογιάννης, παραβρέθηκαν: η Υφυπουργός Παιδείας, Ζέτα Μακρή, ο υφυπουργός Μακεδονίας-Θράκης, Σταύρος Καλαφάτης, ο σύμβουλος του Πρωθυπουργού Δημήτρης Κουμουτσάκος, οι βουλευτές Χαλκιδικής, Πώργος Βαγιωνάς, Κυριακή Μάλαμα και Απόστολος Πάνας,

Αντιφώνηση του κ. Βαρθολομαίου στην υποδοχή του δημάρχου κ. Μ. Καρρά

ο Αντιπεριφερειάρχης Χαλκιδικής, Γιάννης Πώργος, η Περιφερειακή Σύμβουλος Κατερίνα Ζωγράφου, Αντιδήμαρχοι και Δημοτικοί Σύμβουλοι της Νέας Προποντίδας, καθώς και εκπρόσωποι φορέων και συλλόγων.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, μεταξύ των προσκεκλημένων, ήταν και οι εκπρόσωποι της Αρχιεπισκοπής Αχρίδας (Βόρεια Μακεδονία), Αλέξανδρος Σπασένοβσκι, καθηγητής της Νομικής σχολής των Σκοπίων και πρώην βουλευτής, και ο αρχιμανδρίτης Δωσίθεος της Μονής Αγίου Ιωάννη Προδρόμου, οι οποίοι είχαν την ευκαιρία να συναντήσουν τον κ. Βαρθολομαίο και να τον ευχαριστήσουν για «την πατρική του μέριμνα και για την ιστορική και οραματική απόφασή του» να εντάξει την Εκκλησία τους στους κόλπους του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

Ο καθηγητής Σπασένοβσκι, μιλώντας στην «Ελληνική Εφημερίδα της Φλόριντα, Greek News and Radio FL», δήλωσε τα εξής:

«Εκφράζω την ευγνωμοσύνη μου προς τους οργανωτές αυτής της εκδήλωσης, που μας προσκάλεσαν να λάβουμε μέρος στην επίσκεψη του Οικουμενικού Πατριάρχη.

Για μας, ως άνθρωποι που για πρώτη φορά είχαν την ευκαιρία να συναντήσουν πρόσωπα του Οικουμενικού Πατριαρχείου, μετά την ιστορική απόφαση της 9ης Μαΐου, αυτή η εκδήλωση αποτελεί ευκαιρία να εκφράσου-

με την ευγνωμοσύνη μας ως προς την ιστορική απόφαση του Οικουμενικού Πατριαρχείου, για την αναγνώριση του κανονικού καθεστώτος της Εκκλησίας μας.

Τελικά, ελπίζω ότι θα δικαιωθούν οι προσδοκίες μας, ως προς το τελικό αποτέλεσμα αυτής της ιστορικής διαδικασίας, η οποία άρχισε στις 9 Μαΐου και θα ολοκληρωθεί στις 12 Ιουνίου, όταν εκπρόσωποι της Εκκλησίας μας θα βρεθούν στην έδρα του Οικουμενικού Πατριαρχείου, για να λάβουν μέρος σ' αυτήν την ιστορική πρωτοβουλία, κατά την οποία θα συλλειτουργήσουν ο Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος και ο Αρχιεπίσκοπός μας Στέφανος.»

Ο καθηγητής Σπασένοβσκι και ο αρχιμανδρίτης Δωσίθεος είχαν την ευκαιρία να γνωριστούν και να συνομιλήσουν με τον μητροπολίτη Κασσανδρείας κ. Νικόδημο, με τον ηγούμενο της Μονής Βλατάδων, επίσκοπο

Ο Πρόεδρος των Απανταχού Τριγλιανών Ελλάδας, κ. Αναστ. Μαστρογιάννης, απονέμει τιμητική πλακέτα στον κ. Βαρθολομαίο

Αμορίου κ. Νικηφόρο, με την υφυπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων κ. Ζέτα Μακρή, με τον αντιπεριφερειάρχη Χαλκιδικής κ. Γιάννη Γιώργο, με τον δήμαρχο της Νέας Προποντίδας κ. Μανόλη Καρρά, με τον πρόεδρο των Απανταχού Τριγλιανών κ. Αναστάσιο Μαστρογιάννη, και με άλλα επίσημα πρόσωπα.

Η επίσκεψη του κ. Βαρθολομαίου σε Νέα Τένεδο και Νέα Τρίγλια εντάσσεται στο πολυήμερο (από τις 25 Μαΐου) ταξίδι του στην Κεντρική Μακεδονία, με προορισμούς τη Δράμα (Ιερά Μονή Αναλήψεως του Σωτήρος), τη Θεσσαλονίκη (συνάντηση με εκκλησιαστικές, πολιτικές και αυτοδιοικητικές Αρχές, συμμετοχή στο Διεθνές Συνέδριο της Θεολογικής Σχολής επίσκεψη στην έκθεση φωτογραφίας, αφιερωμένης στην Ίμβρο, που φιλοξενείται στην Ι. Μονή Βλατάδων), το Άγιον Όρος (επίσκεψη στις μονές Ιβήρων, Καρακάλλου, Μεγίστης Λαύρας και σε Αθωνιάδα Εκκλησιαστική Ακαδημία), την Ορμύλια (επίσκεψη στο Ιερό Πατριαρχικό και Σταυροπηγιακό Μετόχιο του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου), και, πάλι τη Θεσσαλονίκη (επίσκεψη στη Μητρόπολη Νέας Κρήνης και Καλαμαριάς, συνάντηση με δημάρχους Καλαμαριάς και Θερμαϊκού).

Πριν την αναχώρησή του για την Πόλη (1η Ιουνίου), ο κ. Βαρθολομαίος θα επισκεφθεί την έδρα της Ιμβριακής Ενώσεως Μακεδονίας-Θράκης.

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΣ

ΙΑΚΩΒΟΣ Δ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ,

Καθηγητής Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας, ΑΠΘ

Το Συνέδριο της Ειρήνης (1919)

Η Μικρασιατική Εκστρατεία (1919-1922) υπήρξε η μεγαλύτερη στρατιωτική κινητοποίηση, που ανέλαβε ποτέ ο ελληνικός στρατός. Η απόφαση για την πραγματοποίησή της λήφθηκε στο Παρίσι, το 1919. Εκεί συγκεντρώθηκαν, τον Ιανουάριο του 1919, οι αντιπρόσωποι των νικητών του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, προκειμένου να καθορίσουν τους όρους της ειρήνης και να επιβάλουν τις αποφάσεις τους για τον μεταπολεμικό κόσμο. Το μενού στο τραπέζι των ισχυρών, όπου δέσποζαν ο Βρετανός πρωθυπουργός Λόνντ Τζωρτζ, ο Γάλλος πρωθυπουργός Ζωρζ Κλεμανσώ, ο Αμερικανός πρόεδρος Γούντροου Ουίλσον και ο Ιταλός πρωθυπουργός Βιτόριο Ορλάντο, ήταν πλούσιο. Ανάμεσα στα «εδέσματα» σπουδαία θέση καταλάμβανε και η Οθωμανική Αυτοκρατορία, για την τύχη της οποίας όλοι ανεξαιρέτως έδειχναν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Γενικά, το κλίμα στη Συνδιάσκεψη της Ειρήνης χαρακτηριζόταν από την ευφορία, που είχαν προκαλέσει τα περίφημα «δεκατέσσερα σημεία» του Αμερικανού προέδρου Ουίλσον, μεταξύ των οποίων περιλαμβανόταν η ασαφής διατύπωση περί αυτοδιάθεσης των εθνών, που συγκινούσε πολλούς υπόδουλους λαούς της άλλοτε κραταιάς Υψηλής Πύλης.

Ανάμεσα στους πολιτικούς ηγέτες, που έσπευσαν στη γαλλική πρωτεύουσα, ξεχώριζε η προσωπικότητα του Έλληνα πρωθυπουργού Ελευθέριου Βενιζέλου. Ο Βενιζέλος ηγείτο μιας πολυμελούς και φιλόδοξης ελληνικής αντιπροσωπείας, που αποτελείτο από 19 άτομα. Από την πρώτη κιόλας στιγμή της άφιξης του στο Παρίσι, ο Βενιζέλος δεν έπαψε να δίνει συνεντεύξεις σε ξένους δημοσιογράφους, δημοσιοποιώντας το σχέδιό του για τη δημιουργία μιας Μεγάλης Ελλάδας, ή να παραθέτει γεύματα σε σημαντικούς πολιτικούς και διπλωμάτες, στη σουίτα του, στο περίφημο ξενοδοχείο *Μερσέντες*.

Στις 3 και 4 Φεβρουαρίου του 1919, ο Βενιζέλος παρουσίασε, ενώπιον του Συνεδρίου της Ειρήνης, τις ελληνικές διεκδικήσεις στη Μικρά Ασία. Σύμφωνα με όλες τις μαρτυρίες, ήταν πολύ καλά προετοιμασμένος, χρησιμοποιώντας, όποτε έκρινε αναγκαίο, στατιστικούς χάρτες, που είχε εκπονήσει ο καθηγητής στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας Γεώργιος Σωτηριάδης. Κεντρική του θέση υπήρξαν τα απαράγραπτα δίκαια του Ελληνισμού, επί αιώνες, στην περιοχή και η καταπίεση, που είχε υποστεί από τους Τούρκους. Οι Έλληνες διεκδικούσαν το βιλαέτι της Σμύρνης, τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, τα Δωδεκάνησα, τη Βόρεια Ήπειρο

και το σύνολο της Θράκης. Η στρατηγική του Βενιζέλου ήταν έξυπνη, αφού δεν έκανε καμία αναφορά στην Κύπρο, προκειμένου να μη δυσαρεστήσει τους Βρετανούς, ενώ παραιτήθηκε των ελληνικών διεκδικήσεων και στην Κωνσταντινούπολη. Δεν επρόκειτο, φυσικά, για απόρριψη, καθώς γνώριζε καλύτερα από κάθε άλλον να εναρμονίζει τα γαιοστρατηγικά συμφέροντα της χώρας με εκείνα των Μεγάλων Δυνάμεων, πιστεύοντας ότι μόνο έτσι θα πετύχαινε τον σκοπό του. Με την ομιλία του συγκλόνησε τους ακροατές και, στο τέλος, απευθύνθηκε στα συναισθήματά τους.

Στις 11.00 το πρωί, της 6ης Μαΐου 1919, πραγματοποιήθηκε η κρίσιμη συνάντηση του Ανωτάτου Συμβουλίου. Ακολούθησε επείγουσα πρόσκληση στον Ελευθέριο Βενιζέλο να προσέλθει αμέσως. Ο παρακάτω διάλογος έχει πια ιστορικό περιεχόμενο:

«Λόνντ Τζωρτζ: Έχετε διαθέσιμον στρατόν;

Ελευθέριος Βενιζέλος: Έχομεν. Περί τίνος πρόκειται;

Λόνντ Τζωρτζ: Απεφασίσαμεν σήμερον μετά του (Αμερικανού) Προέδρου Ουίλσονος και του κ. Κλεμανσώ (πρωθυπουργού της Γαλλίας) ότι δέον να καταλάβετε την Σμύρνην.

Ελευθέριος Βενιζέλος: Είμεθα έτοιμοι...».

Ο Βενιζέλος ήταν συγκινημένος. Το μεγαλύτερο όνειρό του είχε εκπληρωθεί. Ωστόσο, στις υπόλοιπες αντιπροσωπείες επικρατούσε μάλλον μούδιασμα και αμηχανία. Δεν ήταν μόνο οι Ιταλοί που δυσφορούσαν. Το Foreign Office ουσιαστικά διαφωνούσε με την ακολουθούμενη πολιτική του Λόνντ Τζωρτζ, όμως εκείνος δεν έδειχνε διάθεση να ακούσει. Στις 12 Μαΐου του 1919, ο Βενιζέλος, με κατεπείγον τηλεγράφημά του προς το ελληνικό Υπουργείο των Εξωτερικών, ανήγγειλε τη χαρμόσυνη είδηση: *«Τούτην την στιγμήν το Ανώτατον Συμβούλιον της Συνδιασκέψεως με πληροφορεί ότι εν τη σημερινή συνεδριάσει του απεφάσισεν όπως το εκστρατευτικόν σώμα αναχωρήση αμέσως διά Σμύρνην. Απόφασις ελήφθη παμψηφεί (και οι Ιταλοί ευθυγραμμίσθησαν). Ζήτω το Έθνος».*

Στη Σμύρνη

Σε εφαρμογή των αποφάσεων του Συνεδρίου της Ειρήνης, 35 πλοία του συμμαχικού στόλου, με επικεφαλής τα βρετανικά θωρηκτά *Κινγκ Τζωρτζ* και *Άιρον Ντιούκ*, υπό τη διοίκηση του ναύαρχου Σόμερσετ Κάλθωρπ, έφθασαν στο λιμάνι της Σμύρνης, την 1η/14 Μαΐου, ως προάγγελος της ελληνικής απόβασης. Την Ελλάδα εκπροσωπούσε το θωρηκτό *Αβέρωφ*, με κυβερνήτη τον πλοίαρχο Αλέξανδρο Χατζηκυριάκο.

Την ίδια ώρα, δεκατέσσερα πλοία –ανάμεσά τους τα

υπερωκεάνια *Θεμιστοκλής* και *Πατρίς*– υπό την προστασία του αντιτορπιλικού *Λέων* και άλλων πολεμικών πλοίων, ανέλαβαν τη μεταφορά της 1ης Μεραρχίας, υπό τον μέραρχο συνταγματάρχη Νικόλαο Ζαφειρίου, από το λιμάνι των Ελευθερών στην Καβάλα προς την πόλη της Σμύρνης. Ήταν 2/15 Μαΐου 1919, όταν η ελληνική νηοπομπή κατέφθασε στη Σμύρνη. Η αποβίβαση των Ελλήνων στρατιωτών άρχισε στις 8.00 το πρωί. Επικεφαλής τέθηκαν οι εύζωνοι του 1/38 Τάγματος Ευζώνων, με διοικητή τον Δ. Σταυριανόπουλο. Στο λιμάνι τούς υποδέχθηκαν με δάκρυα στα μάτια χιλιάδες Έλληνες, με τον μητροπολίτη Χρυσόστομο. Ολόκληρη η παραλιακή λεωφόρος της Σμύρνης είχε πλημμυρίσει από ελληνικές σημαίες. Ένας διακαής πόθος είχε γίνει πραγματικότητα. Τις επόμενες ημέρες, μετέβη στη Σμύρνη και ο ύπατος αρμοστής Αριστείδης Στεργιάδης, ο οποίος είχε στενή φιλία με τον Ελευθέριο Βενιζέλο. Ο Στεργιάδης εργάστηκε πολύ για την ομαλή συνεργασία των ελληνικών αρχών με τις κατά τόπους οθωμανικές υπηρεσίες.

Κι ενώ αυτά συνέβαιναν στη Σμύρνη, στην καρδιά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, την Κωνσταντινούπολη, σημειώνονταν εντυπωσιακές εξελίξεις. Ο Μουσταφά Κεμάλ, ήρωας της επιχείρησης στην Καλλίπολη, στάλθηκε με σουλτανική εντολή, υπό την ιδιότητα του Επιθεωρητή των Στρατευμάτων, στην περιοχή του Πόντου, για να εξοντώσει τις ανταρτικές ομάδες, που αντιτίθονταν στο Σουλτάνο και στους όρους της ανακωχής του Μούδρου. Ωστόσο, αντί να καταπνίξει το εθνικιστικό κίνημα, ο Κεμάλ ανέλαβε τελικά την ηγεσία του. Στις 19 Μαΐου του 1919, αποβιβάστηκε στη Σαμψούντα, ξεκινώντας την προσπάθεια οργάνωσης του αντιστασιακού κινήματος. Από την παραλιακή πόλη του Ευξείνου Πόντου σύντομα αναχώρησε για το Ερζερούμ, όπου συγκέντρωσε παλιούς του φίλους και άρχισε να στρατολογεί αντάρτες. Εκεί συγκλήθηκε, τον Ιούλιο του 1919, ένα συνέδριο των Τούρκων εθνικιστών, που διατύπωσε, υπό τη μορφή ενός Εθνικού Συμβολαίου, το εθνικό πρόγραμμα των Κεμαλικών. Τον Σεπτέμβριο, διοργανώθηκε ένα δεύτερο συνέδριο στη Σεβάστεια. Σταδιακά, το εθνικιστικό κίνημα δυνάμωνε, ενώ η έδρα του μεταφέρθηκε στην Άγκυρα.

Η ελληνική στρατιωτική παρουσία στη Μικρά Ασία επεκτάθηκε, για λόγους ασφαλείας, το καλοκαίρι του 1920. Ξεκίνησε στις 22 Ιουνίου και διήρκεσε συνολικά 35 ημέρες, έχοντας θεαματικά αποτελέσματα. Σύντομα, καταλήφθηκαν η Φιλαδέλφεια, η Πέργαμος και η Προύσα (8 Ιουλίου), ιερή πόλη των Οσμανλίδων, αφού ήταν η πρώτη πρωτεύουσα του οθωμανικού κράτους, στις πλαγιές του όρους Όλυμπος. Εκεί βρίσκεται και ο τάφος του Οσμάν. Ακολούθησε ελληνική στρατιωτική επιχείρηση στην Ανατολική Θράκη, που σύντομα οδήγησε στην κατάληψη της Αδριανούπολης (26 Ιουλίου), άλλης ιερής πόλης των Οσμανλίδων και δεύτερης

πρωτεύουσας του οθωμανικού κράτους. Όμως, όταν κατελήφθη και το Ουσάκ, ο Βενιζέλος αντέδρασε έντονα, θεωρώντας πως η συγκεκριμένη πράξη υπερέβαινε το ζήτημα των προληπτικών κινήσεων για την ασφάλεια του ελληνικού στρατού. Μετέβη, μάλιστα, ο ίδιος στη Σμύρνη, όπου είχε συνάντηση με τον αρχιστράτηγο Παρασκευόπουλο. Ως ένδειξη της δυσαρέσκειάς του υπήρξε η βραχύβια επιστροφή της έδρας της Στρατιάς Μικράς Ασίας στην ηπειρωτική Ελλάδα.

Μόλις έγινε γνωστή η κατάληψη της Προύσας από τους Έλληνες, στην Άγκυρα ξέσπασε πανικός, ακολουθούμενος από γενική κατακραυγή εναντίον του Κεμάλ. Στο βήμα της Μεγάλης Εθνοσυνέλευσης κρέμασαν ως ένδειξη πένθους μια μαύρη κορδέλα, τονίζοντας ότι δεν επρόκειτο να την αφαιρέσουν, παρά μόνο μετά την απελευθέρωση της πόλης. Σε μια προσπάθεια να καθησυχάσει τους Τούρκους, ο Μουσταφά Κεμάλ μίλησε στην Εθνοσυνέλευση, υποστηρίζοντας ότι οι τουρκικές δυνάμεις ήταν ακόμη απροετοίμαστες και, ως εκ τούτου, η επίθεση εναντίον των Ελλήνων θα αργούσε. Πράγματι, είχε δίκιο, ήταν ακόμη πολύ νωρίς για τον στρατό των ατάκτων του να αντιπαρατεθεί με την ελληνική πολεμική μηχανή. Αυτό που χρειαζόταν ήταν η συγκρότηση μιας αξιόμαχης στρατιωτικής τουρκικής δύναμης, με σκοπό, όταν ερχόταν η κατάλληλη στιγμή, να επιτεθεί στους Έλληνες. Γι' αυτό απαιτείτο η εξεύρεση συμμάχων. Πρώτοι πιθανοί σύμμαχοι έδειχναν οι Σοβιετικοί, που δεν είχαν ξεχάσει την εκστρατεία στην Ουκρανία. Με τους Τούρκους τούς ένωνε επίσης η αντίθεσή τους στην ίδρυση ανεξάρτητου αρμενικού κράτους.

Λίγες εβδομάδες μετά την ελληνική προέλαση, υπογράφηκε η Συνθήκη των Σεβρών, η οποία επισφράγισε τον θρίαμβο της πολιτικής του Βενιζέλου. Όμως, η πραγματικότητα ήταν αρκετά διαφορετική και ο Βενιζέλος έδειχνε να το γνωρίζει. Άλλωστε, ολόκληρη η πολιτική του καριέρα φανέρωνε ότι στήριζε τις ελληνικές επιτυχίες πολύ περισσότερο στη σύγκλιση των συμφερόντων της Ελλάδας με εκείνα των Μεγάλων Δυνάμεων και πολύ λιγότερο στους στρατιωτικούς συσχετισμούς. Αυτή στάθηκε και η βασική του αντίθεση με τον Ιωάννη Μεταξά, ο οποίος στήριζε τις εξαιρετικές αναλύσεις του στη μελέτη των δεδομένων και των λοιπών στρατιωτικών παραμέτρων.

Αμέσως μετά την ήττα του στις εκλογές του Νοεμβρίου 1920, σχολιάζοντας τη σημασία της Συνθήκης των Σεβρών, ο Βενιζέλος υποστήριξε τα εξής: «*Η Συνθήκη των Σεβρών δεν θα μας σώσει. Η Γαλλία με το ζόρι υπέγραψε. Η Γαλλία δεν θα μας υποστηρίξει, αν φέρουν τον Κωνσταντίνο. Μόνη η Αγγλία, δεν θα επιμείνει ή θα μας βάλει όρους. Εγώ δεν υπολόγισα ποτέ στις δυνάμεις του στρατού μας, για να κρατήσουμε τα σύνορά μας, αλλά στις συμμαχίες και στα γενικά ευρωπαϊκά συμφέροντα. Η επιστροφή του Κωνσταντίνου θα διαλύ-*

σει τις συμμαχίες.».

Η Συνθήκη των Σεβρών υπήρξε εύθραυστη, όπως και οι ονομαστές πορσελάνες της πόλης, σχολίασε ο Γάλλος πρόεδρος Ρεϋμόν Πουανκαρέ. Στις Σέβρες κορυφώθηκε η ελληνική καλοτυχία. Το επόμενο διάστημα, μια σειρά από γεγονότα προκάλεσαν τεκτονικές αλλαγές στο, ούτως ή άλλως, εύθραυστο γαιοπολιτικό σκηνικό. Η αρχή έγινε με την απόπειρα δολοφονίας του Βενιζέλου στον σιδηροδρομικό σταθμό της Λυών, στο Παρίσι. Ακολούθησε ο αιφνίδιος θάνατος, στις 12 Οκτωβρίου, του βασιλιά Αλέξανδρου. Αλλά το μεγάλο χτύπημα ήταν το αποτέλεσμα των εκλογών της 1ης/14 Νοεμβρίου του 1920.

Η πολιτική αλλαγή της 1ης Νοεμβρίου 1920 και οι επιπτώσεις της

Η πολιτική αλλαγή στις εκλογές της 1ης/14 Νοεμβρίου 1920 προκάλεσε ισχυρό σοκ, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο Εξωτερικό. Η ήττα του *αρχιτέκτονα* της Μεγάλης Ελλάδας, του Ελευθερίου Βενιζέλου, ενάμιση μόλις μήνα μετά την υπογραφή της Συνθήκης των Σεβρών, αλλά κυρίως η επιστροφή του βασιλιά Κωνσταντίνου, λίγο αργότερα, διέλυσαν αρκετούς από τους υφιστάμενους συσχετισμούς στο μικρασιατικό πάζλ. Ο εξόριστος Βασιλιάς αποτελούσε *κόκκινο πανί* για τους συμμάχους της Αντάντ, ήδη από την εποχή του Εθνικού Διχασμού. Με εξαίρεση τους Βρετανούς, που, έστω και απρόθυμα, εξακολούθησαν να υποστηρίζουν τις ελληνικές θέσεις, οι Ιταλοί και οι Γάλλοι εκμεταλλεύθηκαν τη χρυσή ευκαιρία, προκειμένου να νομιμοποιήσουν την πολιτική προσέγγιση με τον Μουσταφά Κεμάλ, τον «Τζωρτζ Ουάσιγκτον» της Τουρκίας, την οποία είχαν ξεκινήσει νωρίτερα. Σε κάθε περίπτωση, μπορούσαν υποκριτικά να υποστηρίζουν ότι είχαν προειδοποιήσει την Αθήνα, όταν, στις 2 Δεκεμβρίου του 1920, εξέδωσαν κοινή ανακοίνωση οι Βρετανοί, Γάλλοι και Ιταλοί, χαρακτηρίζοντας «προδοτική» τη στάση του βασιλιά Κωνσταντίνου, στη διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, και επισημαίνοντας ότι τυχόν αποκατάστασή του στον ελληνικό θρόνο θα τους παρείχε, στο εξής, απόλυτη ελευθερία στους χειρισμούς τους. Επρόκειτο για ωμή και σαφέστατη προειδοποίηση, που συνοδεύτηκε και από μια άλλη απειλή, της διακοπής χορήγησης των δόσεων του πολεμικού δανείου, που είχε συνάψει η Ελλάδα. Αν προσθέσει κανείς και τη γενναιόδωρη στάση των Μπολσεβίκων, που ερωτοτροπούσαν με τους Τούρκους εθνικιστές, εύκολα μπορεί να αντιληφθεί ότι ο εκλογικός θρίαμβος συνιστούσε ουσιαστικά «πύρρειο νίκη» για τους Αντιβενιζελικούς.

Από την πρώτη κιόλας ημέρα της συγκρότησής της, η νέα κυβέρνηση του Δημητρίου Ράλλη, αλλά και οι μέτεπειτα κυβερνήσεις των Νικόλαου Καλογερόπουλου και Δημητρίου Γούναρη, βρέθηκαν αντιμέτωπες με τις εξελίξεις στο Μέτωπο. Οι επιλογές τους ήταν ουσιαστικά ανύπαρκτες, και η μόνη τους δυνατότητα στά-

θηκε η συνέχιση της εκστρατείας. Ενδεχόμενη μεταβολή των δεδομένων απαιτούσε προετοιμασία, καθώς και στιβαρή ηγεσία, που όμως οι ίδιοι δεν διέθεταν. Μία από τις πρώτες ενέργειές τους υπήρξε η αντικατάσταση του έως τότε Διοικητή της Στρατιάς Μικράς Ασίας, του Λεωνίδα Παρασκευόπουλου, από τον Αναστάσιο Παπούλα. Η αλλαγή αρχηγού συνοδεύτηκε από μαζικές αλλαγές στην ηγεσία των επιμέρους στρατιωτικών μονάδων. Έως την άνοιξη του 1921, μόνο δύο από τους παλαιούς διοικητές μονάδων, οι Ν. Τρικούπης και Γ. Λεοναρδόπουλος, είχαν παραμείνει στις θέσεις τους.

Κατά την άποψή μου, οι Αντιβενιζελικοί αυτοεγκλωβίστηκαν σε μια στρατιωτική επιχείρηση, την οποία δεν πίστευαν, αλλά, από την άλλη, δεν διανοούνταν να ακυρώσουν, φοβούμενοι τις συνέπειες. Επιχείρησαν, μάλιστα, να πλειοδοτήσουν έναντι των Βενιζελικών, στο ζήτημα της Μικρασιατικής Εκστρατείας, όπως απέδειξαν οι επιλογές που έκαναν, τους επόμενους μήνες. Όμως, προφανώς, υποτίμησαν τους ευρύτερους γαιοστρατηγικούς συσχετισμούς, που λειτουργούσαν εναντίον της Ελλάδας, ήδη από το 1919, και είχαν «απελευθερωθεί», μετά τον Νοέμβριο του 1920, ενώ, από την άλλη, δεν αντιλήφθηκαν την ενδυνάμωση του τουρκικού αντιστασιακού κινήματος, που, μέρα με την ημέρα, εδραιωνόταν. Η ηγεσία των Αντιβενιζελικών δεν υπολείπεται σε πατριωτισμό και σε εθνικές ευαισθησίες έναντι των βενιζελικών κυβερνήσεων. Ωστόσο, το ερώτημα, με το οποίο βρέθηκαν αντιμέτωποι, εκείνο το μοιραίο φθινόπωρο του 1920, δεν ήταν αυτό, αλλά το αν διέθεταν τα ποιοτικά χαρακτηριστικά, για να κατανοήσουν αρχικά και, ακολούθως, να μεταστρέψουν υπέρ της Ελλάδας τα αλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα των πρώην συμμάχων της Αντάντ, που είχαν να κάνουν με τεράστια οικονομικά συμφέροντα, όπως τον έλεγχο των δρόμων του πετρελαίου αλλά και την παρεμπόδιση της σοβιετικής διείσδυσης στην Εγγύς Ανατολή. Είχαν να κάνουν, επίσης, με πτώματα μαχαιρώματα, χτυπήματα κάτω από τη ζώνη και υπόγειες συναλλαγές, στις οποίες εμπλέκονταν μυστικές υπηρεσίες και άτομα αμφίβολου ποιότητας και ηθικής. Αν η επιβίωση και η ευημερία ενός έθνους είναι το πρώτιστο καθήκον μιας κυβέρνησης, οι Αντιβενιζελικοί απέτυχαν παταγωδώς. Κατά τη γνώμη μου, η αποτυχία τους ήταν προδιαγεγραμμένη, από την πρώτη στιγμή που ανέλαβαν την εξουσία, καθώς ήταν εσωτερικά διχασμένοι, πολιτικά ανεπαρκείς και διπλωματικά απομονωμένοι.

Δικαιολογώντας τη στάση των αντιβενιζελικών κυβερνήσεων, ο Ξενοφώντας Στρατηγός, Υπαρχηγός του Γενικού Επιτελείου, υποστηρίζει ότι οι μετανοεμβριανές κυβερνήσεις ήταν υποχρεωμένες να συνεχίσουν τη Μικρασιατική Εκστρατεία. Κατηγορεί, μάλιστα, τον Βενιζέλο για ενδοτικότητα απέναντι στις Μεγάλες Δυνάμεις, θεωρώντας ότι, τον Μάρτιο του 1920, όταν η

ελληνική Στρατιά Μικράς Ασίας ήταν πολύ ισχυρή, θα έπρεπε να δράσει αυτοβούλως, παραβλέποντας τις εντολές των Συμμάχων, και να συντρίψει οριστικά τους αντάρτες του Κεμάλ. Αντ' αυτού, συνεχίζει ο Στρατηγός, λόγω έλλειψης θάρρους και προνοητικότητας, κράτησε παθητική στάση, δίνοντας τη δυνατότητα στον Κεμάλ να ισχυροποιηθεί και τελικά να επικρατήσει.

Σύμφωνα με τον Στρατηγό, η συνέχιση της Μικρασιατικής Εκστρατείας από τους Αντιβενιζελικούς επιλέχθηκε ως ο μοναδικός τρόπος, για να συντριβεί οριστικά ο Κεμάλ και να επιτευχθεί μια οριστική λύση. Οι επιθετικές επιχειρήσεις του ελληνικού στρατού επαναλήφθηκαν, τον Μάρτιο του 1921. Από το Ουσάκ το Συγκρότημα Μεραρχιών του Νότου κατευθύνθηκε προς το Αφιόν Καραχισάρ, ενώ από την Προύσα το Συγκρότημα Μεραρχιών του Βορρά κινήθηκε προς το Εσκί Σεχίρ. Έως τα τέλη Μαρτίου, το Αφιόν Καραχισάρ καταλήφθηκε σχετικά εύκολα, όμως, στον Βορρά, οι Κεμαλικοί αντέταξαν σθεναρή αντίσταση, και υποχρέωσαν τους Έλληνες να επιστρέψουν στη βάση τους, στην Προύσα. Η αποφασιστική μάχη δόθηκε στο χωριό Ινονού, στις 27 Μαρτίου του 1921. Επικεφαλής των τουρκικών δυνάμεων ήταν ο Ισμέτ Πασάς, στενός συνεργάτης του Μουσταφά Κεμάλ. Λίγες ημέρες αργότερα, και το Νότιο Συγκρότημα, φοβούμενο εγκλωβισμό του από τουρκικές δυνάμεις, που έσπευδαν από τον Βορρά, αναδιπλώθηκε, εγκαταλείποντας το Αφιόν Καραχισάρ και επιστρέφοντας στο Ουσάκ. Ήταν η πρώτη φορά που ο ελληνικός στρατός δεν αντιμετώπισε σώματα ατάκτων αλλά έναν οργανωμένο στρατό, που ήταν καλά εξοπλισμένος, ενώ είχε φτιάξει και μια σειρά από ισχυρές οχυρώσεις.

Οι αποτυχίες του Μαρτίου 1921 οδήγησαν στην στρατιωτική προπαρασκευή των μηνών Απριλίου, Μαΐου και Ιουνίου, όταν κλήθηκαν στα όπλα πέντε κλάσεις εφέδρων, η οποία προκάλεσε αφαιμάξη του ελληνικού διοικητικού μηχανισμού. Προς την ίδια κατεύθυνση ήταν και ο εξοπλισμός της Στρατιάς Μικράς Ασίας με νέα όπλα. Ήταν φανερό ότι η πολιτική και στρατιωτική ηγεσία επιθυμούσε να εξουδετερώσει τον Κεμάλ, πριν αυτός προλάβει να οργανωθεί και να εξοπλισθεί, σε σημείο που θα ήταν δύσκολο πια να αντιμετωπισθεί. Έως τα τέλη της άνοιξης του 1921, η δύναμη της ελληνικής Στρατιάς Μικράς Ασίας είχε ανέλθει σε 200 χιλιάδες άνδρες. Ήταν «η πιο αποτελεσματική πολεμική μηχανή», από τη στιγμή που συστάθηκε, παρατηρούσε ο Βρετανός Στρατιωτικός Ακόλουθος. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, φαίνεται ότι μεγάλος αριθμός των Ελλήνων στρατιωτών (κάποιοι υποστηρίζουν το ½) ήταν ομογενείς Έλληνες της Μικράς Ασίας, γεγονός που προδίκαζε την «τύχη» τους, σε περίπτωση που έπεφταν στα χέρια των Τούρκων. Μια ύστατη προσπάθεια εκ μέρους της ελληνικής κυβέρνησης, να το-

ποθετήσει στη θέση του Αρχιστρατήγου τον Ιωάννη Μεταξά, έπεσε στο κενό, αφού συνάντησε την άρνηση του τελευταίου, λόγω της πλήρους διαφωνίας του με τους χειρισμούς στο Μικρασιατικό. Την ίδια ώρα, πολλοί στην Αθήνα ουρανοβατούσαν. Η συμπλήρωση εκατό χρόνων από την Ελληνική Επανάσταση θεωρήθηκε καλός οϊωνός για το Μικρασιατικό Μέτωπο. Κακοτυπωμένες αφίσες τοιχοκολλούνταν στην ελληνική πρωτεύουσα, εμφανίζοντας τον Βασιλιά να καταπατά με το άλογο του τον τουρκικό δράκο στη Χρυσή Πύλη και να ιππεύει δίπλα-δίπλα με τον τελευταίο αυτοκράτορα του Βυζαντίου. Ο συμβολισμός ήταν προφανής όσο και εξόχως λαϊκιστικός.

Εκδηλώνοντας με τον πιο διαφανή τρόπο την ελληνική αποφασιστικότητα, στις 11 Ιουνίου 1921, μετέβη στη Σμύρνη ο ίδιος ο βασιλιάς Κωνσταντίνος με το επιτελείο του. «Εορτήν εορτών και πανήγυριν πανηγύρεων» χαρακτήρισε την ημέρα της άφιξής του ο αρχιστράτηγος Παπούλας, σε ημερήσια διαταγή του προς τη Στρατιά. Για τους Τούρκους, όμως, το γεγονός θεωρήθηκε ως ακόμη μία πρόκληση. Ο Κωνσταντίνος ήταν ο πρώτος Χριστιανός ηγεμόνας, από την εποχή των Σταυροφοριών, που πάτησε το πόδι του στη Μικρά Ασία. Είχε κι αυτό το συμβολισμό του για τους Τούρκους εθνικιστές, που, ανάμεσα στα άλλα, πάλευαν για την κατάργηση του καθεστώτος των Διομολογήσεων και της επέμβασης των Μεγάλων Δυνάμεων της Ευρώπης στα εσωτερικά τους. Λίγο αργότερα, στην έπαυλη, όπου διέμενε στο Κορδελιό ο Επιτελάρχης της Στρατιάς, συνταγματάρχης Κωνσταντίνος Πάλλης, του παρουσίασε το ελληνικό σχέδιο για τον εγκλωβισμό και τη συντριβή του εχθρού, με συγκλίνουσες επιθέσεις προς το Εσκί Σεχίρ και το Αφιόν Καραχισάρ.

Τελικά, στις 10 Ιουλίου, άρχισε η νέα ελληνική επίθεση, με στόχο την κατάληψη του Εσκί Σεχίρ και του Αφιόν Καραχισάρ. Στο Νότιο Συγκρότημα από το Ουσάκ ξεκίνησαν το Α' Σώμα Στρατού, με διοικητή τον υποστράτηγο Αλέξανδρο Κοντούλη, και το Β' Σώμα Στρατού, με διοικητή τον υποστράτηγο Αριστοτέλη Βλαχόπουλο. Στο Βόρειο Συγκρότημα, με επίκεντρο την Προύσα, ξεκίνησε το Γ' Σώμα Στρατού, με διοικητή τον υποστράτηγο Γεώργιο Πολυμενάκο. Στις 17 Ιουλίου, καταλήφθηκε η Κιουτάχεια και, στις 19 Ιουλίου, το Εσκί Σεχίρ, αλλά οι Τούρκοι, με διοικητή τον Ισμέτ Πασά, είχαν υποχωρήσει συντεταγμένα. Περίπου 15 χιλιόμετρα ανατολικά της Κιουτάχειας, έσφιξε ο κλοιός, καθώς συναντήθηκαν οι ελληνικές στρατιωτικές δυνάμεις. Όμως, στο πεδίο της μάχης βρήκαν μόνο δώδεκα πυροβόλα (τα τέσσερα ρωσικής κατασκευής), τα οποία δεν είχαν προλάβει να απομακρύνουν οι Τούρκοι. Το πουλάκι είχε πετάξει. Η αποτυχία χρεώθηκε στον διοικητή του Β' Σώματος Στρατού, που αντικαταστάθηκε από τον πρίγκιπα Ανδρέα. Παρόλα αυτά, το ηθικό των Κεμαλικών είχε καταποντιστεί.

Ακολούθησαν εντατικές συζητήσεις για το τι έπρεπε να γίνει, παρουσία του ίδιου του βασιλιά Κωνσταντίνου, που έφθασε στο Μέτωπο, συνοδευόμενος από τους πρίγκιπες Ανδρέα, Παύλο καθώς και από τον διάδοχο Γεώργιο, και έγινε δεκτός με ενθουσιασμό από τους στρατιώτες. Στο Μέτωπο έφθασε και αντιπροσωπεία βουλευτών από το ελληνικό Κοινοβούλιο, προκειμένου να ενισχύσει ηθικά το στράτευμα. Ανάμεσά τους βρισκόταν και ο Νικόλαος Στράτος, ο οποίος έλεγε στους στρατιώτες ότι μια πιθανή προέλαση προς την Άγκυρα θα ήταν *περίπατος*, που θα βαστούσε, το πολύ, 40 ημέρες. Τελικά, οι πολιτικοί, με επικεφαλής τον Γούναρη, επέβαλαν τις απόψεις τους στο αποκαλούμενο πολεμικό συμβούλιο, που συγκλήθηκε στην Κιουτάχεια, στις 26 Ιουλίου 1921. Η θεωρητικά ομόφωνη απόφαση από την αντιβενιζελική στρατιωτική και πολιτική ηγεσία, για τη συνέχιση της εκστρατείας προς Άγκυρα, τον Ιούλιο του 1921, ελήφθη με το επιχείρημα της οριστικής συντριβής του εχθρού, αφού η ενδεχόμενη κατάληψη της Άγκυρας θα στερούσε από τον Κεμάλ τη βάση ανεφοδιασμού του, υποχρεώνοντάς τον να μετακινηθεί πλησιέστερα προς τη Σεβάστεια, την Καισάρεια ή το Χαρπούτ, περιοχές που δεν ήταν και πολύ φιλικές προς τον ίδιο, ενώ, παράλληλα, θα επιτυγχανόταν επικοινωνία και με την περιοχή του Πόντου, όπου διαβιούσαν συμπαγείς ελληνικοί πληθυσμοί. Οι ισχυρισμοί του Στρατηγού, όμως, αμφισβητούνται από τον πρίγκιπα Ανδρέα και άλλους αξιωματικούς, όπως τον Διευθυντή του Επιτελικού Γραφείου της Στρατιάς, συνταγματάρχη Γ. Σπυρίδωνος. Στη διάρκεια του εγχειρήματος, η στρατιωτική ηγεσία, κυρίως οι Παπούλας και Πάλλης, εξέφρασε πολλές επιφυλάξεις για τη σκοπιμότητά του.

Διαβαίνοντας τον Σαγγάριο

Η σύσκεψη της Κιουτάχειας περατώθηκε στις 28 Ιουλίου 1921. Επακολούθησε η μεγαλύτερη στρατιωτική επιχείρηση, που ανέλαβε ποτέ ο ελληνικός στρατός. Χωρισμένη σε τρία τμήματα, η Στρατιά Μικράς Ασίας ξεκίνησε τη μεγαλειώδη πορεία καταδίωξης του εχθρού, διαβαίνοντας τον ποταμό Σαγγάριο, διασχίζοντας την Αλμυρά Έρημο, σε συνθήκες αφόρητης ζέστης και με την επιμελητεία σε μαρασμό.

Τα νέα της ελληνικής προέλασης σκόρπισαν πανικό στην Άγκυρα. Ακόμη και ο θριαμβευτής του Ινονού, Ισμέτ Πασάς, έπεσε σε κατάθλιψη. Ο Μουσταφά Κεμάλ, όμως, δεν είχε πει την τελευταία του λέξη. Είχε εγκαταστήσει το επιτελείο του στο χωριό Πολατλί, ανατολικά του Σαγγαρίου, εκεί όπου, αιώνες πριν, ο Μέγας Αλέξανδρος είχε κόψει τον Γόρδιο Δεσμό. Λίγες ημέρες νωρίτερα, μιλώντας ενώπιον της τουρκικής Εθνοσυνέλευσης, σε μια ηλεκτρισμένη ατμόσφαιρα, εξασφάλισε για τρεις μήνες διευρυμένες εξουσίες. Ήταν προετοιμασμένος για αγώνα μέχρι εσχάτων. Στα πρόθυρα του Πολατλί έφθασαν οι Έλληνες, ύστε-

ρα από εξαντλητική πορεία εννιά ημερών. Είναι τραγικές οι περιγραφές για την κατάσταση των Ελλήνων στρατιωτών, εκείνες τις καυτές ημέρες του Αυγούστου του 1922. Το φαγητό τους ήταν πενιχρό και κακής ποιότητας, συχνά μάλιστα τους μοίραζαν κουτιά με σαρδέλες. Μόνο η ελπίδα, να προσεγγίσουν επιτέλους την Άγκυρα, εξακολουθούσε να τους κινητοποιεί. Εκεί, στους φιλόξενους λόφους της Ανατολίας, δόθηκαν οι σκληρότερες και φονικότερες μάχες με τους Κεμαλικούς. Η κατάσταση των δύο αντιμαχόμενων πλευρών ήταν οριακή. Στην Άγκυρα, οι κάτοικοι είχαν αρχίσει να φεύγουν, φοβούμενοι πως σύντομα θα έφθαναν οι Έλληνες. Ταυτόχρονα, υπήρχαν σκέψεις για μεταφορά της έδρας της Μεγάλης Εθνοσυνέλευσης. Στην Αθήνα, πάλι, οι ειδήσεις των αρχικών επιτυχιών σκόρπισαν ευφορία. Μάλιστα, κάποια στιγμή, διαδόθηκε ότι είχε συλληφθεί ο ίδιος ο Κεμάλ, με αποτέλεσμα να σημάνουν χαρμόσυνα οι καμπάνες των εκκλησιών και να ξεχυθεί ο κόσμος στους δρόμους.

Η στρατηγική του Κεμάλ ήταν απλή αλλά απόλυτα ορθολογική και τελικώς επιτυχημένη. «*Δεν υπάρχει γραμμή άμυνας, υπάρχει πεδίο άμυνας, που είναι όλη η πατρίδα μας. Δεν θα πρέπει να εγκαταλειφθεί ούτε μία σπιθαμή εδάφους μας, αν προηγουμένως δεν ποτιστεί με το αίμα του πατριώτη.*» Η μετατροπή της τουρκικής αντίστασης σε αγώνα μέχρι εσχάτων, όχι όμως σε μια συγκεκριμένη γραμμή άμυνας αλλά στο σύνολο της χώρας, και οι επί τόπου εκτελέσεις των λιγόψυχων έφεραν τελικά το αποτέλεσμα τους. Παρά τη σφοδρή και ηρωική ελληνική επίθεση, η τρίτη γραμμή άμυνας των Τούρκων δεν διασπάστηκε. Έτσι, στις 11 Σεπτεμβρίου, ο αρχιστράτηγος Παπούλας αναγκάστηκε να δώσει εντολή υποχώρησης και οχύρωσης, δυτικά του Σαγγαρίου. Το προσδοκώμενο αποτέλεσμα, η περικύκλωση και η εξολόθρευση ή αποδυνάμωση του εχθρού, δεν επιτεύχθηκε. Αντίθετα, στα πεδία της μάχης χιλιάδες Έλληνες στρατιώτες είχαν χάσει τη ζωή τους, μαχόμενοι ηρωικά. Ο θλιβερός απολογισμός ήταν τέσσερις χιλιάδες νεκροί, 19.000 τραυματίες και 376 αγνοούμενοι. Η εκστρατεία του Σαγγαρίου σήμανε και το τέλος των επιθετικών ενεργειών του ελληνικού στρατού. Την ίδια στιγμή, στο στρατόπεδο των Τούρκων επικράτησε ανακούφιση. Ο Κεμάλ έγινε δεκτός με ενθουσιασμό στην Άγκυρα, ενώ η τουρκική Εθνοσυνέλευση του επέδωσε τον τίτλο του «Γαζί» και τον ονόμασε «Στρατάρχη».

Αναμονή και αποσύνθεση

Η αποτυχία των επιχειρήσεων του καλοκαιριού του 1921 και το συνακόλουθο βάλτωμα του Μετώπου επέδρασαν αρνητικά, τόσο στην ψυχολογία όσο και στην επιχειρησιακή ετοιμότητα της Στρατιάς Μικράς Ασίας. Ο Παπούλας διεμήνυσε, με εμπιστευτική αναφορά του, στην πολιτική ηγεσία ότι η Στρατιά Μικράς Ασίας είχε πλέον αποδώσει, ότι ήταν δυνατό να αποδώσει. Στους κόλπους των Αντιβενιζελικών γίνονταν διαρκείς ζυμώ-

σεις, προκειμένου να ληφθούν οι ενδεικνυόμενες αποφάσεις. Ήταν ήλιου φαεινότερον ότι η διασπορά του Μετώπου εξέθετε σοβαρά την αμυντική οργάνωση της Στρατιάς. Επιπλέον, η αποτυχία συντριβής του αντιπάλου ουσιαστικά λειτουργούσε υπέρ του, αφού, σε βάθος χρόνου, τον ενίσχυε. Τι θα έπρεπε, κατά συνέπεια, να πράξει η Αθήνα; Πόσα αποθέματα, επιχειρησιακά και οικονομικά, διέθετε πλέον; Μήπως είχε φτάσει η ώρα της απαγκίστρωσης από τη Μικρασία, αλλά ποιο θα ήταν το τίμημα; Όλα αυτά προκαλούσαν πονοκέφαλο στην πολιτική και στρατιωτική ηγεσία, ενώ, για μία ακόμη φορά, έγινε αισθητή η απουσία στιβαρής ηγεσίας. Μέχρι τον Σεπτέμβριο του 1921, παρατηρούσε ο Βρετανός ιστορικός Άρνολντ Τούνμπη, που παρακολουθούσε τις κινήσεις του ελληνικού στρατού, είχε καταστεί σαφές ότι κανείς από τους δύο αντιμαχόμενους δεν μπορούσε να κυριαρχήσει στη ζώνη των επιχειρήσεων και ότι ο πόλεμος θα τελείωνε είτε «με τη διαμεσολάβηση των διπλωματικών πρωταγωνιστών, δηλαδή των Δυνάμεων της Συνεννόησης, ή με την ηθική εξάντληση του ενός από τους δύο εμπολέμους».

Ο Ξενοφών Στρατηγός υποστηρίζει ότι, τον Νοέμβριο του 1921, σε μια συνομιλία, που είχε με τον Γούναρη, ο τελευταίος τού εκμυστηρεύτηκε ότι η Ελλάδα έπρεπε να αποχωρήσει από τη Μικρασία, αλλά αντιμετώπιζε το δίλημμα για το τι θα γίνονταν οι ελληνικοί πληθυσμοί. Τότε ο Στρατηγός απάντησε ως εξής: «Φρονώ ότι είναι αδύνατον σήμερα διά την Ελλάδα να επιχειρήσει νέαν μεγάλην επιθετική προσπάθειαν και λόγω της καταπονήσεως του στρατού και λόγω οικονομικής εξαντλήσεως, ώστε από καθαρώς στρατιωτικής απόψεως, αν κάθε άλλη λύσις ήθελεν αποκλεισθή, πρέπει να εγκαταλείψωμεν την Μ. Ασίαν.».

Παρά τις δυσοίωνες αλλά ορθές εκτιμήσεις για την επιχειρησιακή ικανότητα του Στρατιάς Μικράς Ασίας, στις αρχές του φθινοπώρου του 1921, η εντολή απαγκίστρωσης από το Μέτωπο δεν δόθηκε ποτέ. Ίσως, γιατί οι Έλληνες επιτελείς είχαν την ψευδαίσθηση πως, ελέγχοντας το τμήμα της σιδηροδρομικής γραμμής Κωνσταντινούπολη-Βαγδάτη, που περνούσε από την περιοχή, τους παρείχε πλεονέκτημα έναντι του αντιπάλου. Έτσι, ο ελληνικός στρατός παρέμεινε στα χαρακώματα, επί σχεδόν έναν ολόκληρο χρόνο, έχοντας μπει σε μια κατάσταση σταδιακού εκφυλισμού και αποσύνθεσης. Η έλλειψη ευδιάκριτου στόχου, η διάψευση των προσδοκιών για απόλυση και επιστροφή στην πατρίδα, η διαρκής φθορά από τις συνεχείς αιφνιδιαστικές επιδρομές του κεμαλικού στρατού είχαν ως αποτέλεσμα την ταχεία πτώση του ηθικού των Ελλήνων στρατιωτών. Η διολίσθηση αυτή ήταν γνωστή τόσο στη στρατιωτική όσο και στην πολιτική ηγεσία, ωστόσο την ευθύνη της τελικής απόφασης δεν επιθυμούσε να την αναλάβει κανείς. Κι αυτό, παρόλο που το ελληνικό δίκτυο πληροφοριών –επίσημο και κατασκοπευτικό– ήταν εξαίρε-

τικά αποτελεσματικό. Ήδη από τον Απρίλιο του 1921, οι ελληνικές αρχές είχαν στα χέρια τους πληροφορίες, που ανέφεραν ότι οι Κεμαλικοί δεν θα επιχειρούσαν άμεσα αντεπίθεση, αλλά θα ανέμεναν τουλάχιστον έως την άνοιξη του 1922, για να οργανωθούν πλήρως, τόσο με ενίσχυση σε πολεμικό εξοπλισμό όσο και με αύξηση των ετοιμοπόλεμων μονάδων. Τότε έκριναν ότι θα ήταν σε θέση να καταφέρουν καίριο πλήγμα εναντίον των Ελλήνων. Παρόμοιες ειδήσεις έφθαναν, ήδη από την άνοιξη του 1921, στην ελληνική κυβέρνηση και από άλλες διπλωματικές και στρατιωτικές πηγές.

Ο χειμώνας του 1921-1922 εξέπνευσε, με εργώδεις διπλωματικές διεργασίες για την εξεύρεση λύσης στο Μικρασιατικό. Όμως, τούτη τη φορά, επείγονταν οι Έλληνες. Ο πρωθυπουργός Γούναρης επισκέφθηκε αρχικά το Παρίσι, ζητώντας από τη γαλλική κυβέρνηση να διακόψει την παροχή πολεμικού υλικού στους Τούρκους εθνικιστές. Συνάντησε άρνηση. Ακολούθησε επίσημη επίσκεψή του στο Λονδίνο, ζητώντας νέο δάνειο. Αλλά και οι Βρετανοί εμφανίστηκαν απρόθυμοι, περιοριζόμενοι σε γενικόλογες υποσχέσεις, περί σύγκλησης νέας διεθνούς συνδιάσκεψης για την εξεύρεση οριστικής λύσης. Τελευταίος σταθμός στάθηκε η Ρώμη. Κι εκεί οι διάυλοι συνεννόησης είχαν πλέον κλείσει. Ούτε η πρωτοβουλία του υπουργού των Οικονομικών Πέτρου Πρωτοπαπαδάκη, να διχοτομήσει το νόμισμα, υπήρξε αρκετή. Η κλεψύδρα κόντευε να αδειάσει, ενώ η Ελλάδα είχε απομείνει δραματικά μόνη, ελπίζοντας, έως την τελευταία στιγμή, σε μια αγγλική παρέμβαση.

Την ίδια ώρα, στο Μέτωπο το κλίμα επιδειωνόταν, μέρα με την ημέρα. Χαμηλό ηθικό, πλημμελής επιμελητεία και έκθεση στις κακές καιρικές συνθήκες και στις αρρώστιες οδηγούσαν σε εκφυλισμό, βήμα-βήμα, τις προκεχωρημένες μονάδες. Ο πόθος της απόλυσης, που συνεχώς αναβαλλόταν, ο κορεσμός και η απουσία συγκεκριμένης στρατηγικής είχαν εξελιχθεί σε καρκίνωμα. Ακόμη και διά γυμνού οφθαλμού ήταν ορατή η κατάνυξη της στρατιωτικής πειθαρχίας. Ο εγκλωβισμός σ' αυτό το αργόσυρτο σπιράλ θανάτου γινόταν, μέρα με την ημέρα, αναπόδραστος για το ελληνικό στράτευμα.

Η τουρκική αντεπίθεση

Ήταν τέλη Ιουλίου του 1922. Με πρόσχημα την παρακολούθηση ενός ποδοσφαιρικού αγώνα, ολόκληρη η τουρκική ηγεσία, με επικεφαλής τον Μουσταφά Κεμάλ, συναντήθηκε στο Ακσεχίρ, περίπου εκατό χιλιόμετρα νοτιοανατολικά του Αφιόν Καραχισάρ. Εκεί χαράχθηκαν τα σχέδια της τουρκικής αντεπίθεσης. Σύμφωνα με τον Κεμάλ, η ώρα «των εξετάσεων», τις οποίες θα έδινε το τουρκικό έθνος σε όλο τον κόσμο, είχε φτάσει. Πραγματοποιήθηκε μια σκηνοθετημένη συζήτηση στη Μεγάλη τουρκική Εθνοσυνέλευση, όπου πολλοί βουλευτές, υπό τα αφτιά και τα μάτια Ελλήνων κατασκόπων, άσκησαν σκληρή κριτική στον

Κεμάλ, θεωρώντας τα σχέδιά του παράτολμα και τον τουρκικό στρατό ακόμη ανοργάνωτο. Ακολούθησαν παραπλανητικές μετακινήσεις τουρκικών στρατιωτικών σωμάτων από την περιοχή του Αφιόν Καραχισάρ προς το Εσκή Σεχίρ (Δορύλαιον), με σκοπό να πείσουν τους Έλληνες ότι ενδεχόμενη επίθεση θα εκδηλωνόταν στον Βορρά. Τα χαράματα της 26ης Αυγούστου 1922, και ενώ οι Έλληνες στρατιώτες ακόμη κοιμόνταν, ο Μουσταφά Κεμάλ με το επιτελείο του –ανάμεσα τους οι πασάδες Ισμέτ, Φεβζί και Νουρεντίν– ανέβηκε στο Κοτζάτεπε, ένα βουνό ύψους 1.890 μέτρων, και εξήγησε στους στρατιώτες του ότι είχε έρθει η ώρα της αντεπίθεσης. «Άνδρες, κύριος στόχος σας είναι η Μεσόγειος», τους είπε.

Η τουρκική επίθεση, με αιχμή το ιππικό, ήταν σφοδρή και αιφνιδίασε τον ελληνικό στρατό. Επακολούθησαν ομηρικές αλλά μάταιες μάχες, κυριολεκτική σφαγή των αποδεκατισμένων ελληνικών μονάδων στην «κοιλιά του θανάτου» στο Αλή Βεράν. Η σύλληψη του στρατηγού Νικόλαου Τρικούπη, που, λίγο νωρίτερα, εν αγνοία του, είχε διορισθεί Διοικητής της Στρατιάς Μικράς Ασίας, υπήρξε η συμβολική κίνηση της ελληνικής τραγωδίας. Ουσιαστικά, σε δύο μέρες από την έναρξη της τουρκικής επίθεσης, καταλύθηκε κάθε ελληνική αντίσταση στην περιοχή του Αφιόν Καραχισάρ. Σύμφωνα με κάποιους υπολογισμούς, εκεί σκοτώθηκε ή αιχμαλωτίστηκε περίπου το μισό των ευρισκόμενων ελληνικών στρατιωτικών δυνάμεων.

Τα υπόλοιπα, λίγο-πολύ, είναι γνωστά. Αναρχη οπισθοχώρηση, χωρίς καμία γραμμή άμυνας, ακολουθούμενη από καταστροφές και άτακτη φυγή των ελληνικών πληθυσμών. Οι πύλες της κολάσεως είχαν ανοίξει. «Η ψυχή του στρατιώτου είχε προπαρασκευασθή διά να ηττηθεί», σημείωσε ο Μιχαήλ Ροδάς. Σχεδόν το ίδιο υποστήριξε, στην απολογία του ενώπιον του Έκτακτου Στρατοδικείου, ο τελευταίος Διοικητής της Στρατιάς, Γεώργιος Χατζηανέστης: «Η στρατιά, το θέρος του 1922, είχε τον θάνατον μέσα της». Δεν είχε άδικο. Ωστόσο, είναι αμφίβολο αν ο ίδιος μπορούσε να ισχυρισθεί ότι είχε κάνει κάτι, για να το ανατρέψει.

Ήταν η στιγμή της πλήρους σύγχυσης και της ανικανότητας των Αντιβενιζελικών να διαχειριστούν τις εξελίξεις. Την 1η Σεπτεμβρίου, ο υπουργός Εξωτερικών Γεώργιος Μπαλτατζής ζήτησε από την ελληνική Πρεσβεία στο Λονδίνο να ενημερώσει το Foreign Office ότι ο «ελληνικός στρατός δεν είναι δυνατόν πλέον ν' αντιστή εις την εχθρικήν επίθεσιν». Πράγματι, την επομένη, ο πρεσβευτής Ραγκαβής ενεχείρισε στο Foreign Office την ανακοίνωση της ελληνικής κυβέρνησης για την στρατιωτική κατάσταση στο Μέτωπο. «Γαλλικά πυροβόλα», υπογράμμισε μελαγχολικά ο Ραγκαβής, «ενίκησαν σήμερα τον ελληνικόν στρατόν και την αγγλικήν πολιτικήν». Προσθέτοντας ακόμα μεγαλύτερη δραματικότητα στα λεγόμενά του, συμπλή-

ρωσε ότι ελλόχευε άμεσος ο κίνδυνος υποχώρησης του στρατεύματος, γεγονός το οποίο θα προκαλούσε την προσφυγοποίηση τουλάχιστον 300 χιλιάδων Ελλήνων, με απρόβλεπτες συνέπειες στην Ελλάδα. Δύο μέρες αργότερα, κι ενώ ο Κεμάλ βρισκόταν προς των πυλών της Σμύρνης, ο Ραγκαβής από το Λονδίνο μετέφερε την έντονη ανησυχία του Λούντ Τζωρτζ και του λόρδου Κώρζον. Μάλιστα, ο Ραγκαβής ζήτησε από την αγγλική κυβέρνηση την αποβίβαση ναυτικών δυνάμεων στη Σμύρνη, σε μια προσπάθεια να περιφρουρηθεί η τάξη και να μην κινδυνεύουν οι άμαχοι. Σε νεότερο τηλεγράφημά του, την ίδια ημέρα, συμπλήρωσε ότι εργαζόταν προς την κατεύθυνση της παύσης των εχθροπραξιών, της ανενόχλητης εκκένωσης της Μικράς Ασίας και –αν ήταν ανάγκη– της μεταφοράς των πληθυσμών. Τελικά, το ενδιαφέρον περιορίσθηκε στην απομάκρυνση του στρατού, καθώς και των πολιτικών και διοικητικών αρχών, που βρίσκονταν στη Σμύρνη. Η τύχη των αμάχων αφέθηκε σε τυχόν παρέμβαση των Μεγάλων Δυνάμεων. Στις 7 Σεπτεμβρίου, οι Βρετανοί είχαν πλέον πλήρη γνώση των όσων διαδραματιζόνταν, και είχαν πληροφορηθεί από τον Πτολεμαίο Σαρηγιάννη ότι το ενδιαφέρον του στρατεύματος περιοριζόταν πια στην ασφαλή απομάκρυνσή του.

Οι παραπάνω ενέργειες προδίδουν, αφενός, τη σύγχυση της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας και, αφετέρου, την απουσία εναλλακτικού σχεδιασμού, σε περίπτωση αποτυχίας. Πόσο μάλλον, που οι Αντιβενιζελικοί ισχυρίζονταν ότι, αυτό που τους ανησυχούσε, ήταν η τύχη του μικρασιατικού Ελληνισμού. Εκτός κι αν, ως εναλλακτικό σχέδιο, μπορούσε να θεωρηθεί κανείς το σχέδιο κατάληψης της Κωνσταντινούπολης ή της αυτονόμησης της Μικράς Ασίας, που προωθούσαν διάφοροι κύκλοι, την ύστατη στιγμή.

Μετά την ταχεία κατάρρευση του Μετώπου, χρειάσθηκαν λιγότερες από δεκαπέντε ημέρες, για να εκκένωθεί η Μικρά Ασία από τον ελληνικό στρατό. Κανένα εναλλακτικό σχέδιο για γραμμή άμυνας, περιμετρικά της Σμύρνης, δεν είχε εκπονηθεί, προκειμένου να δοθεί η δυνατότητα ασφαλούς απομάκρυνσης των Ελλήνων από την περιοχή. Επρόκειτο για ασυγχώρητη παράλειψη από τη μεριά της ελληνικής πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας. Από τις 26 Αυγούστου του 1922, όταν εκδηλώθηκε η τουρκική αντεπίθεση, έως τις 9 Σεπτεμβρίου, όταν οι πρώτες κεμαλικές δυνάμεις μπήκαν στη Σμύρνη, μεσολάβησαν μόλις 14 ημέρες.

Ακολούθησε η πυρπόληση της πόλης από Τούρκους στρατιώτες και από ομάδες τσετών, καθώς και η γενικευμένη σφαγή χιλιάδων χριστιανών, στα σοκάκια και στην προκουαία της. Αυτό το ειδεχθές έγκλημα, σε συνδυασμό με την επονειδίστη αποχώρηση εκατοντάδων χιλιάδων Ελλήνων από τη γη της Ιωνίας, αποτελούν τις πιο σκοτεινές και μαύρες σελίδες στην ιστορία του νεότερου Ελληνισμού.

ΑΠΟ ΤΟ ΑΝΕΚΠΛΗΡΩΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΟΥ 1821... ΣΤΗ ΓΕΝΟΚΤΟΝΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΑΠΩΛΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ Ν. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ,

Ομότιμος Καθηγητής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου
Θεσσαλονίκης

Το Ελληνικό παράδοξο

Η **εθνεγερσία** του 1821, που πριν 200 χρόνια συγκλόνισε την Οικουμένη και οδήγησε στρατιές Φιλελλήνων να θυσιαστούν για την Ελλάδα μας, είναι γεμάτη με πράξεις ηρωικού αλτρουισμού, γενναιότητας και αυτοθυσίας. Σε μια απόλυτα ασύμμετρη σύγκρουση, ολιγάριθμοι, σχετικά άοπλοι Έλληνες πάλεψαν σκληρά έναν πολυάριθμο, οργανωμένο εχθρικό στρατόκαι, ενάντια σε κάθε λογική πρόβλεψη, βγήκαν νικητές. Ενώ όμως υπήρχαν οι προϋποθέσεις να επεκταθεί η απελευθερωτική προέλαση, περιοριστήκαμε στην απελευθέρωση της μισής σημερινής Ελλάδας, και χρειάστηκαν άλλα 115(!) χρόνια για την απελευθέρωση της υπόλοιπης χώρας (βλ. Εικ. 1). Στα χρόνια αυτά ο Τούρκος κατακτητής προχώρησε στη **γενοκτονία του Ποντιακού** και του **Θρακικού Ελληνισμού**, που οδήγησε στην αποτυχημένη Μικρασιατική εκστρατεία και στην **Εθνική καταστροφή** του 1922, όπου μαζί με τις εκατόμβες νεκρών και αιχμαλώτων θρηνήσαμε τον ξεριζωμό του Ελληνισμού από τις πατρογονικές του εστίες και την απώλεια της Ελληνικής Ανατολής. Ένας τρισχιλιετής πολιτισμός, που ανέδειξε πλειάδα φιλοσόφων και τους μεγαλύτερους Αγίους της Εκκλησίας μας παραδόθηκε σε ένα βάρβαρο λαό. Ιστορικά μνημεία και καθαγιάσματα, που κατέγραφαν μια τρισχιλιετή πνευματική πορεία, βεβηλώθηκαν, βανδαλίστηκαν ή καταστράφηκαν ολοσχερώς. Οι εξελίξεις αυτές θέτουν εύλογα ερωτήματα για το «**Ελληνικό παράδοξο**»: Πώς είναι δυνατόν ένα Έθνος με τόσο **ένδοξη ιστορία**, με τέτοιο πολιτισμό, με τόσες αναπτυξιακές δυνατότητες να αδυνατεί να αντιμετωπίσει ιστορικές προκλήσεις, που το απειλούν υπαρξιακά, με συνέπεια όχι μόνο να χάνει **Εθνικά κερτημένα** αλλά να απειλείται με **συρρίκνωση** ή και **αφανισμό**;

Η απάντηση είναι ξεκάθαρη και δεν χωρά καμμία αμφιβολία. Αν κάτι δεν αφήνει εμάς τους Έλληνες να διασφαλίσουμε αυτά που δικαιούμαστε, είναι ασφαλώς το σαράκι της **διχόνοιας**, ο κακός δαίμονας που

κατατρώει τα σωθικά μας από την αρχαιότητα μέχρι τις μέρες μας. Μέσα στα 7-8 χρόνια του σκληρού απελευθερωτικού αγώνα του '21 υπήρξαν μεγάλα διαστήματα, όπου η εκδικητικότητα και το μίσος ανάμεσα σε αντιφρονούντες συμπολεμιστές δημιούργησαν τεράστια προβλήματα, περιόρισαν δραματικά τις δυνατότητες απελευθέρωσης σκλαβωμένων εδαφών και απείλησαν με αποτυχία την έκβαση του αγώνα. Ο ίδιος διχασμός που ακύρωσε το όραμα του '21, εκατό χρόνια μετά έμελλε να οδηγήσει στη Μικρασιατική καταστροφή.

Ο εμφύλιος σπαραγμός ακυρώνει την προοπτική του '21

Οι διαμάχες ανάμεσα σε στρατιωτικούς και πολιτικούς στην πρώτη εμφύλια σύρραξη και ανάμεσα σε Πελοποννήσιους και Στερεοελλαδίτες με Νησιώτες στη δεύτερη, συνθέτουν το σκηνικό του αλληλοσπαραγμού κατά τη διάρκεια της Επανάστασης του 1821¹.

Οι διαμάχες, που ανέκυσαν κατά το πρώτο έτος της Επανάστασης, οξύνθηκαν κατά την ολοκλήρωση της Β' Εθνοσυνέλευσης στο Άστρος (18.4.1823) και κατέληξαν σε εμφύ-

λιο πόλεμο το πρώτο εξάμηνο του 1824. Ο «**Πρώτος Εμφύλιος**» κράτησε από το Φθινόπωρο 1823 ως τον Ιούλιο 1824. Οι αντιμαχόμενες παρατάξεις ήταν από τη μια πλευρά οι σημαντικότεροι πολιτικοί της Πελοποννήσου και οι νησιώτες υπό τον **Γεώργιο Κουντουριώτη** («**Κυβερνητικοί**»), και από την άλλη οι σημαντικότεροι στρατιωτικοί της Πελοποννήσου, με επικεφαλής τον **Κολοκοτρώνη** («**Αντικυβερνητικοί**»).

Σχεδόν αμέσως μετά τον Α' εμφύλιο, η νικήτρια παρατάξη του Κουντουριώτη άρχισε να ταλανίζεται από αντιθέσεις, με αποτέλεσμα να ξεσπάσει ο «**Δεύτερος Εμφύλιος**», ένας ενδοπαραταξιακός πόλεμος, που κράτησε από τον Ιούλιο 1824 ως το Γενάρη του 1825. Με τα χρήματα Κρατικού δανείου για την απελευθέρωση της χώρας(!), ο Κουντουριώτης έστρεψε τους Στερεοελλαδίτες εναντίον των Πελοποννησίων. Οι παλιοί **σύμμαχοι** έγιναν τώρα **εχθροί** και οι παλιοί εχθροί σύμμαχοι. Στις 13.11.1824, σε ενέδρα έξω από την Τρι-

Εικόνα 1. Η εδαφική επέκταση της Ελλάδας (1832-1947)

πολιτσα **σκοτώνεται** ο γιος του Κολοκοτρώνη Πάνος. Ο Γέρος του Μωριά, συντετριμμένος αποσύρεται στη Βυτίνα, μετανιωμένος για τη συμμετοχή του στον Εμφύλιο. Γεμάτος **ντροπή** και **απόγνωση** θρηνούσε, γιατί δεν έχασε το γιό του από εχθρικό βόλι, αλλά από το βόλι των αδελφών του. Το αποκορύφωμα ήταν η εισβολή Ρουμελιώτικων στρατευμάτων στην Πελοπόννησο. Με αρχηγούς τους Γκούρα και Καραϊσκάκη προκάλεσαν απερίγραπτες καταστροφές και λεηλασίες σε μια περίοδο, που η σύμπραξη του **Σουλτάνου** και του **Μεχμέτ Αλή Πασά** της Αιγύπτου, απειλούσε την **Επανάσταση με αποτυχία**. Συναισθανόμενος τον άμεσο κίνδυνο, ο Κολοκοτρώνης δέχθηκε να «προσφέρει εις την Διοίκησιν την υπόκλισίν του και την ευπειθειάν του εις τους νόμους της πατρίδος...». Όμως, ο Κουντουριώτης δεν πίστεψε στα λόγια του και αφού τον συνέλαβε (6.2.1825) **τον έκλεισε** στο μοναστήρι του Προφήτη Ηλία στην Ύδρα. Τον Απρίλιο η κυβέρνηση κατάφερε να **υποτάξει** τον **Οδυσσέα Ανδρούτσο**, που ήταν πάντα στο πλευρό του Κολοκοτρώνη. **Φυλακίστηκε** στην Ακρόπολη και **δολοφονήθηκε(!)** στις 5 Ιουνίου 1825.

Ο αλληλοσπαραγμός των Ελλήνων ήταν «βούτυρο στο ψωμί» του Τούρκου κατακτητή, που εξασφάλιζε πολύτιμο χρόνο για να συνέλθει από το αρχικό σοκ της εξέγερσης και να οργανωθεί για να καταπνίξει την επανάσταση στο αίμα. Μέσα στο κλίμα αυτό, ο **Ιμπραήμ κατάφερε να καταλάβει τη μισή Πελοπόννησο** και ο Κιουταχής πολιορκούσε το Μεσολόγγι. Ο στρατηγός Μακρυγιάννης περιγράφει το μεγάλο κακό, που έφερε ο εθνικός διχασμός²: «...Τέλος πάντων, η ψύχωση της φατριάς και η διαίρεση κι' ο εμφύλιος πόλεμος και η διχόνοια των μεγαλοκέφαλων Κωλέτη και Μαυροκορδάτου, δια να μην δοξαστή ο ένας και χάση ο άλλος, ...ο Μπραϊμής μπήκε 'σ την Πελοπόννησο και την έκαμε γη Μαδιάμ όχι από την παληκαριά των Αράπηδων, αλλά από αυτά οπού λέγω...».

Αποκαλυπτική είναι αναφορά του Κολοκοτρώνη στις επιπτώσεις της διχόνοιας στο όραμα της Επανάστασης³: «...Εις τον πρώτο χρόνο της Επαναστάσεως είχαμε μεγάλη ομόνοια και όλοι ετρέχαμε σύμφωνοι... και εάν αυτή η ομόνοια εβαστούσε ακόμη δύο χρόνους, ηθέλαμε κυριεύσει και την Θεσσαλία και την Μακεδονία, και ίσως εφθάναμε και έως την Κωνσταντινούπολη. Τόσον τρομάξαμε τους Τούρκους, οπού άκουγαν Έλληνα και έφευγαν χίλια μίλια μακρά. Εκατόν Έλληνες έβαζαν πέντε χιλιάδες εμπρός, και ένα καράβι μιανάρμαδα. Αλλά δεν εβάσταξε!... (και) επειδή είμεθα εις τέτοια κατάσταση, εξ αιτίας της διχόνοιας, μας έπεσε η Τουρκιά επάνω μας και **κοντέψαμε να χαθούμε**, και εις τους στερνούς επτά χρόνους **δεν κατορθώσαμε μεγάλα πράγματα...**».

Οι ήρωες του '21 πίστεψαν στο ακατόρθωτο και τα όποια εδάφη απελευθέρωσαν τα πότισαν κυριολεκτι-

κά με αίμα.

Οραματίστηκαν την απελευθέρωση της «Μεγάλης Ελλάδας», που περιελάμβανε τις πατρογονικές μας εστίες στη Θράκη, στην Ιωνία, στον Πόντο, στην Καππαδοκία, στη Μικρασία, στη Μαύρη Θάλασσα και στην Κύπρο. Η πίστη στο όραμα αυτό και η προσδοκία της απελευθέρωσης όλων των Ελλήνων, τους έδινε φτερά και αστείρευτες δυνάμεις να ξεπεράσουν όλες τις φαινομενικά ανυπέρβλητες δυσκολίες, όλες τις αδυναμίες. Όλες, **εκτός από μία: τη διχόνοια**. Αυτή η καταστροφική αδυναμία οδήγησε στην **ακύρωση του οράματος** της Επανάστασης. Και δυστυχώς τα μεγαλύτερα δεινά του Ελληνισμού δεν τάχαμε δει ακόμα, καθώς, 100 χρόνια μετά, μας περίμενε η μεγαλύτερη Εθνική συμφορά. Και εδώ η διχόνοια «έβαλε το χέρι της».

Μικρασιατική καταστροφή

Πριν τη Συνθήκη ανακωχής του Μούδρου (1918), τα Μικρασιατικά παράλια και ο Πόντος είχαν υποστεί τα πάνδεινα από τους Τούρκους. Από το 1914, εξορίες, τάγματα εργασίας, λεηλασίες, βιασμοί, εξανδραποδισμοί, κατασχέσεις περιουσιών οδηγούσαν στη **γενοκτονία** του ακμάζοντος Ελληνισμού στην **Αν. Θράκη** με 130.000 νεκρούς, στον **Πόντο** με 350.000 νεκρούς και στη γενοκτονία των Αρμενίων με 1.500.000 νεκρούς. Εμπνευστής της «Εθνοκάθαρσης» ο Γερμανός στρατηγός Λίμαν Φον Σάντερς.

Τον Μάιο του 1919, σε εφαρμογή της Συμφωνίας του Μούδρου, και με ανοικτές τις πληγές του Εθνικού διχασμού (Βενιζελικοί – Βασιλικοί), ο Βενιζέλος στέλνει Ελληνικό στρατό στη Σμύρνη, για προστασία των συμφερόντων των Ελλήνων και των Συμμάχων στην Ανατολή. Γρήγορα όμως διαφάνηκαν μεγάλες δυσκολίες. Με την ανοχή των φιλότουρκων Ιταλών και Γάλλων, ο Οθωμανικός στρατός δεν παρέδιδε (όπως όφειλε) το πολεμικό υλικό, αλλά δημιουργούσε επεισόδια και συγκρούσεις. Και ενώ οι «σύμμαχοι» έδιναν την άδεια προέλασης του Ελληνικού στρατού στα Δαρδανέλια, στη Φιλαδέλφεια και στην Προύσα, η εκλογή του Κεμάλ (Απρίλιος 1920) γιγάντωνε το Κεμαλικό Εθνικιστικό κίνημα.

Στις 28 Ιουλίου 1920 υπεγράφη η Συνθήκη των Σεβρών για μια Ελλάδα «των δύο Ηπείρων και 5 θαλασσών». Η Ελλάδα πανηγύριζε, ο Κεμάλ όμως δεν την αναγνώριζε και **η Ευρώπη δεν προχωρούσε στην επικύρωσή της**. Έτσι η Ελλάδα βρέθηκε εγκλωβισμένη και εξαναγκασμένη να εξουδετερώσει το Κεμαλικό κίνημα, ένα εγχείρημα δυσανάλογο των δυνατοτήτων του Ελληνικού στρατού.

Σε αυτή τη δύσκολη συγκυρία έρχεται η δολοφονία του Ίωνα Δραγούμη από Βενιζελικούς (31.7.1920), η απόπειρα δολοφονίας του Βενιζέλου στο Παρίσι από Έλληνες αξιωματικούς (12.8.1920), ο θάνατος του βασιλιά Αλέξανδρου (12.10.1920) και η **καταστροφική**

αστοχία του Βενιζέλου να κάνει **εκλογές εν μέσω πολέμου** (3.11.1920) και να τις χάσει. Η χαριστική βολή ήλθε με την επιστροφή του ανεπιθύμητου στους «συμμάχους» βασιλιά Κωνσταντίνου. Πάνω από 300 εμπειροπόλεμοι Βενιζελικοί αξιωματικοί, δυσαρεστημένοι αποσύρονται στην Κωνσταντινούπολη και προσβλέπουν σε ένα νέο κίνημα «Εθνικής Αμύνης». Στη θέση τους τοποθετήθηκαν **απειροπόλεμοι αξιωματικοί**, παραγκωνίζοντας ιεραρχικά έμπειρους συναδέλφους. Άλλο ένα τραγικό λάθος, που **διέσπασε την ψυχική συνοχή του στρατεύματος**.

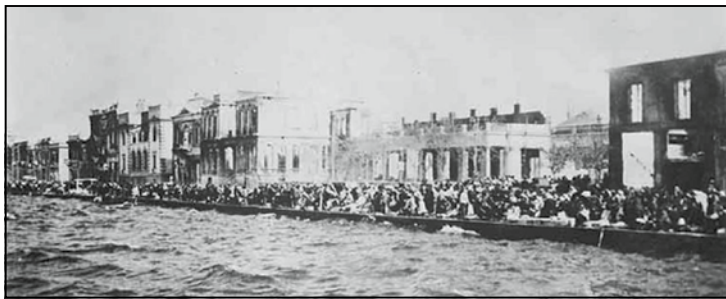
Και ενώ ο Κεμαλικός στρατός οργανώνονταν και βελτιώνει την αποκρουστική του ισχύ, ο στρατός μας αντιμετώπιζε σοβαρά ελλείματα στην επιτελική οργάνωση, στην επικοινωνία και στον ανεφοδιασμό του. Από τη μια η παλινόρθωση του μισητού τους Κωνσταντίνου και από την άλλη το αξιόμαχο του Κεμάλ, οδήγησαν τους «συμμάχους» μας σε αλλαγή στάσης, ακόμη και σε σκέψεις **αναθεώρησης της Συνθήκης των Σεβρών(!)**.

Κάτω από αυτές τις εξελίξεις το «Μικρασιατικό» οδηγήθηκε στη διάσκεψη του Λονδίνου (21.2.1921), όπου έπεσαν εντελώς οι μάσκες. Η Ιταλία εξέφρασε ανοικτά τη στήριξή της στην Τουρκία, ενώ ο Πάπας παρακινούσε τους Ιταλούς να **υποστηρίξουν τον Κεμάλ**, γιατί **δεν ήθελε με τίποτα να δει την Κωνσταντινούπολη** στα χέρια των **Ελλήνων(!)**. Η Γαλλία προχώρησε ανοικτά σε συμφωνία με την Τουρκία (21.3.1921). Το αποκορύφωμα της προδοσίας των «συμμάχων» ήταν η Διάσκεψη των Παρισίων (Μάρτιος 1922), όπου ζήτησαν από την Ελλάδα να **συνθηκολογήσει με τον Κεμάλ** και να εκκενώσει τη Μ. Ασία!!! Οι πρώην «σύμμαχοί» μας γίνονται πλέον και ανοικτά εχθροί μας. Ο στρατός του Κεμάλ, με Ελληνόφωνους Τούρκους, Ιταλούς, Άγγλους και Γάλλους **κατασκόπους**, γνώριζε πλέον όλες τις κινήσεις των Ελλήνων Επιτελών από τη στιγμή του σχεδιασμού τους.

Παρά τα σοβαρά ελλείματα και την προδοσία των «συμμάχων», οι Έλληνες στρατιώτες είχαν αλληπάλληλες επιτυχίες και κυριολεκτικά «**παρά τρίχα**» χάσανε τον πόλεμο, εξ αιτίας της ανεπάρκειας των επιτελών τους, που αδικαιολόγητα διέταξαν οπισθοχώρηση τη στιγμή που ο Κεμάλ ετοιμάζονταν να υποχωρήσει(!). Ο Αρναϊώτης πολεμιστής Ιωάννης Γ. Καραγιάννης περιγράφει την **αδικαιολόγητη οπισθοχώρηση**, που οδήγησε στην **καταστροφή**⁴: «...ο Κεμάλ Πασάς ετοιμάζονταν (για) την εκκένωση του Εσκή Σεχίρ. Αλλά τι

συνέβη; Ένα Γαλλικό αεροπλάνο με σήματα Ελληνικά κατασκόπευσε τα στρατεύματά μας και έφυγε εις το εχθρικό έδαφος και πρόδωσαν τις θέσεις μας και ενισχύοντο τότε οι Τούρκοι από τους Γάλλους λόγω της πολιτικής αλλαγής της κυβέρνησης...οι λόχοι μας προχώρησαν και κατάλαβαν και άλλα χωριά. Κατόπιν **ανωτέρα διαταγή οπισθοχώρησε ο στρατός μας**. Αναγκάστηκαν λοιπόν να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους όλοι οι Χριστιανοί και να ακολουθήσουν τον στρατό χωρίς να πάρουν το παραμικρό από τα σπίτια τους παρά μόνο το σώμα τους. Έ, τότε ήταν ο κλαυθμός και οδυρμός! Έγκυες γυναίκες γεννούσαν στο δρόμο,...

Μετά την κατάρρευση του μετώπου (μέσα Αυγούστου 1922), η τραγωδία του Μικρασιατικού Ελληνισμού εξελίχθηκε στην προκυμαία της Σμύρνης (Εικ. 2), όπου πάνω από 300.000 ξεριζωμένοι αδελφοί ανα-

Εικόνα 2. Ο μεγάλος... «συνωστισμός» στην παραλία της καίουσας Σμύρνης

ζητούσαν αγωνιωδώς πλοία σωτηρίας, καθώς τα «συμμαχικά» πλοία αδιαφορούσαν στον άμεσο κίνδυνο κατακρεούρησής τους. Αυτή είναι η σκηνή, την οποία η ανιστόρητη κ. **Ρεπούση** αποκάλεσε «**συνωστισμό**»!!! επιλέγοντας να **παρα-**

χαράξει την ιστορία και να βεβηλώσει τη μνήμη χιλιάδων Εθνομαρτύρων, απαλλάσσοντας έτσι τους **αμετανόητους γείτονές μας**, οι οποίοι έκτοτε Τουρκοποίησαν τη μισή Κύπρο (1974), αμφισβητούν μόνιμα την Εθνική μας κυριαρχία και **διεκδικούν** –για την ώρα– το **μισό Αιγαίο**. Ο Εθνομάρτυρας Μητροπολίτης **Χρυσόστομος Σμύρνης**, αρνούμενος να εγκαταλείψει το ποιμνίο του, κομματιάστηκε ζωντανός από τον Τουρκικό όχλο μαζί με τους 460 ιερείς του (βλ *συγκλονιστικό βίντεο αυτόπτη μάρτυρα*⁵). Στις 31 Αυγούστου 1922 οι Χριστιανικές συνοικίες της Σμύρνης με τις 46 εκκλησίες και τα 237 Σχολεία τους παραδόθηκαν στις φλόγες, σηματοδοτώντας το εφιαλτικό τέλος μιας τρισχιλιόχρονης ιστορίας Ελληνικού πολιτισμού. Οι φρικαλεότητες των Τούρκων οδήγησαν τον Αμερικανό Πρόξενο στη Σμύρνη **George Horton** να δηλώσει: «**αυτά που έζησα στη Σμύρνη, με κάνουν να ντρέπομαι, που ανήκω στο ανθρώπινο γένος**». Ο ίδιος ενοχοποίησε τους «συμμάχους» και έγραψε ότι οι καταστροφές στη Σμύρνη ήταν απλά «η **τελευταία πράξη** σ' ένα **συνεπές πρόγραμμα εξόντωσης του Χριστιανισμού** σε όλη την επικράτεια της παλιάς Βυζαντινής Αυτοκρατορίας»⁶.

Επίλογος

Ο αδελφοκτόνος Εθνικός διχασμός δεν επέτρεψε την ολοκλήρωση του οράματος του '21. Εκατό χρό-

νια μετά, μια ιστορική ευκαιρία για απελευθέρωση των σκλαβωμένων πατρίδων σκόνταψε σε ένα **νέο** Εθνικό **διχασμό** και στην **προδοσία** των «συμμάχων», που οδήγησαν στον **ξεριζωμό** του **Ελληνισμού** και στην πλήρη **καταστροφή του πολιτισμού** της Αγιοτόκου Ανατολής. Η ανείπωτη Εθνική συμφορά έχει πολλά να μας διδάξει για τα λάθη και τα πάθη μας, για το ακοίμητο σαράκι της διχόνοιας και τις τραγικές συνέπειές του. Η απάνθρωπη στάση των «συμμάχων» μας θυμίζει το στίχο του Οδυσσέα Ελύτη («Αξιον Εστί»): «ήρθαν ντυμένοι φίλοι, αμέτρητες φορές οι εχθροί μας». Χωρί-

ζεθνική **ομοψυχία** και **πίστη στη συνέχεια** του Ελληνισμού, **δεν μπορούμε να επιβιώσουμε** ως Έθνος. Ελάχιστο χρέος μας στους Εθνομάρτυρες του ξεριζωμένου Ελληνισμού της Ανατολής είναι η Διεθνής **αναγνώριση της γενοκτονίας** και η δέσμευσή μας μονοιασμένοι να αγωνιστούμε για να **αποτρέψουμε** νέες **Εθνικές συμφορές**. Ας είναι **αιωνία η μνήμη** των αδικοχαμένων αδελφών μας.

Η ιστορική αλήθεια μέσα από τη λαϊκή Μούσα:
«Σμύρνη δεν ήσουν Τουρκικιά, δεν ήσουν του Κεμάλη,
μόνο σε παραδώσανε οι Ιταλοί και οι Γάλλοι».-

1. Χρυσανθόπουλος Φώτιος (1798-1878). Υπασπιστής του Κολοκοτρώνη - Απομνημονεύματα περί της Ελληνικής Επανάστασης (1821-1828). Εκδόσεις Πελεκάνος (2011).
2. Μακρυγιάννης Ιωάννης. Άπαντα. Εκδόσεις Μέρμηγκας (1975).
3. Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων (2008). Ο Λόγος του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη στην Πύκα (8.10.1838).
4. Καραγιάννης Γ. Ιωάννης (1922). Ανέκδοτο ημερολόγιο από τη Μικρασιατική εκστρατεία (Αρχείο Δημ. Θ. Κύρου)
5. Βίντεο περιγραφής του μαρτυρίου του Αγίου Χρυσοστόμου Σμύρνης από αυτόπτη μάρτυρα: <https://www.youtube.com/watch?v=jXyFWS2T1Dc>
6. Χόρτον Τζωρτζ. 1926. «Τουρκία: Η κατάρα της Ασίας - Αναφορά στη συστηματική εξόντωση Χριστιανικών πληθυσμών από τους Μωαμεθανούς και στην ενοχή των Μεγάλων Δυνάμεων για την καταστροφή της Σμύρνης». Braunworth & Co. N.Y.

* * *

ΠΟΙΗΜΑ

ΜΑΤΙΑ ΚΑΡΦΩΜΕΝΑ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ

(Αφιερώνεται στους Έλληνες πρόσφυγες της Μικρασιατικής Καταστροφής)

ΓΙΑΝΝΗΣ Χ. ΚΑΡΑΜΙΧΟΣ, Φιλολόγος - ποιητής

Σαν από κόπια ξεχασμένης
ασπρόμαυρης ταινίας
καθισμένες στο πετρόκτιστο
πεζούλι της περισυλλογής
οι γειτόνισσες της Λέσβου
ζεσταίνουν την προσφυγιά στον κόρφο τους.
Τα μελαψά αγγελούδια,
πικρή γέννα του πολέμου,
ψάχνουν απελπισμένα
τη θηλή της μητρότητας
στα ατροφικά τους στήθη.
Στη θωπεία της αιγαιοπελαγίτικης αύρας
ξετυλίγουν το κουβάρι των αναμνήσεων.
Πικρές σελίδες της Ιστορίας
οι ρυτίδες του προσώπου τους.
Μικρές πυρκαγιές τα μάτια τους,
καρφωμένα στη θάλασσα,
σμίγουν με τα μάτια της απελπισίας
στην απέναντι ακτή,
στο σκηνικό του τρόμου
και του μικρασιατικού ολέθρου.
Χέρια υψωμένα,

αρχαίου χορού ικεσία,
εκλιπαρούν τη σωτηρία τους.
Με το βλέμμα στο κενό
μοιάζουν να υπνοβατούν
και μόνο οι Λεβαντίνοι*
στον πυρετό της απληστίας
εμπορεύονται τη ζωή.
Φωτιά, καπνός και μοιρολόι παντού.
Η Ιστορία αλλάζει ρότα.
Η ζωή από το θάνατο λίγα μέτρα,
από την παραλία, ίσαμε
τις υπέρβαρες βάρκες της ελπίδας
και του σωσμού.
Ρίζες που γιγαντώθηκαν στο χώμα
της Ιωνικής γης
κόντρα στους καινούριους καιρούς
της πληγωμένης Ελλάδας
βλάστησαν κι έδωσαν
πρωτόγνωρους καρπούς:
Νέα Σμύρνη, Ν. Μουδανιά, Ν. Καλλικράτεια,
Ν. Ρόδα...
Για να θυμόμαστε.

* Λεβαντίνοι: Ευρωπαίοι, που γεννήθηκαν και ανατράφηκαν στην Ανατολή, άτομα μειωμένης εθνικής συνείδησης. Καιροσκόποι, που παρείχαν αμφίβολης νομιμότητας υπηρεσίες, και έδρασαν έτσι στην περίοδο της Μικρασιατικής Καταστροφής.

ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΓΚΥΡΑ Η ΜΑΧΗ ΣΤΟΝ ΣΑΓΓΑΡΙΟ ΠΟΤΑΜΟ (ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ 1921)

ΦΡΑΓΚΟΣ ΦΡΑΓΚΟΥΛΗΣ,
Στρατηγός ε.α.

Από τις μάχες της Κιουτάχειας και του Εσκή Σεχίρ, στη μάχη του Σαγγάριου – Η κρίσιμη σύσκεψη της Κιουτάχειας – Η απaráμιλλη γενναιότητα και οι μεγάλες νίκες του Ελληνικού Στρατού.

Συμπληρώνονται φέτος 100 χρόνια από τις επιχειρήσεις του Ελληνικού Στρατού στη Μικρά Ασία, που έφεραν τις ελληνικές δυνάμεις πολύ κοντά στην Άγκυρα. Παρά τις αντίξοες συνθήκες, τα λάθη της στρατιωτικής ηγεσίας και τη λυσσαλέα αντίσταση των Τούρκων, οι πρόγονοί μας έφτασαν σε απόσταση αναπνοής από την Άγκυρα.

Με τα γεγονότα από τις εκλογές του 1920, τις μάχες της Κιουτάχειας και του Εσκή Σεχίρ ως τη μάχη του Σαγγάριου, θα ασχοληθούμε στο σημερινό μας άρθρο.

Η επιστροφή του Κωνσταντίνου

Μετά τις εκλογές της 1/14 Νοεμβρίου 1920 και την αναπάντεχη ήττα του Ελευθέριου Βενιζέλου ακολούθησαν το δημοψήφισμα της 22ης Νοεμβρίου/4 Δεκεμβρίου 1920 και η θριαμβευτική επάνοδος του Κωνσταντίνου (6/19 Δεκεμβρίου 1920).

Αυτό αποτέλεσε αφορμή για τις δυνάμεις της Αντάντ να μετατρέψουν την υστερόβουλη στάση τους απέναντι στη χώρα μας σε απροκάλυπτα εχθρική.

Οι κυβερνήσεις που ακολούθησαν τη νίκη των αντιβενιζελικών (Δημητρίου Ράλλη, Νικόλαου Καλογερόπουλου και Δημητρίου Γούναρη) είχαν κληρονομήσει μια πολύ δύσκολη κατάσταση την οποία από την αρχή είχαν θεωρήσει καταδικασμένη να αποτύχει.

Η Συνδιάσκεψη του Λονδίνου (8/21 Φεβρουαρίου 1921)

Στις 8/21 Φεβρουαρίου 1921, συγκλήθηκε στο Λονδίνο διάσκεψη για το μικρασιατικό μετά από επιμονή των Γάλλων και παρά τις αντιρρήσεις του (Βρετανού) Lloyd George. Σ' αυτήν προσκλήθηκαν και κεμαλικοί. Στην Άθινα, μόλις είχε αλλάξει η κυβέρνηση και την πρωθυπουργία ανέλαβε ο Νικόλαος Καλογερόπουλος ο οποίος είχε τη φήμη του γαλλόφιλου. Αυτός ηγήθηκε της ελληνικής αντιπροσωπείας στο Λονδίνο, μέλη της οποίας ήταν οι Συνταγματάρχες Εξαδάκτυλος, Λάκων,

Σαρηγιάννης και Χρονόπουλος. Παρά τα υπομνήματα που παρουσίασε στους συμμάχους, Γάλλοι και Ιταλοί είχαν αρχίσει ήδη διαπραγματεύσεις με τους κεμαλικούς! Ο Δ. Γούναρης ο οποίος είχε μεταβεί εσπευσμένα στο Λονδίνο, ενημέρωσε τον Lloyd George ότι σύντομα η Ελλάδα θα ξεκινήσει στρατιωτική επιχείρηση στη Μικρά Ασία και ο Βρετανός πρωθυπουργός επικρότησε την ενέργεια αυτή λέγοντας: «μία θερμή γωνία της αγγλικής καρδιάς είναι αφιερωμένη στην Ελλάδα, ην (=την οποία) η Αγγλία προτίθεται να βοηθήσει ίνα επανέλθει εις την παλαιάν της εύκλειαν (=δόξα)».

Πορεία προς το Σαγγάριο

Ωστόσο, οι κεμαλικοί είχαν αρχίσει τη διπλωματική αντεπίθεση. Στις 25 Φεβρουαρίου/10 Μαρτίου 1921, υπέγραψαν συμφωνία ανακωχής

των εχθροπραξιών με τους Γάλλους στην Κιλικία. Από την πλευρά των κεμαλιστών τη συμφωνία υπέγραψε ο Υπουργός Εξωτερικών Bekir Sami Bry και προέβλεπε την εκκένωση της περιοχής από τα γαλλικά στρατεύματα και την ανταλλαγή αιχμαλώτων ενώ οι Γάλλοι κεφαλαιούχοι είχαν προτεραιότητα στην εκμετάλλευση των Αργάνων και του Ακ Νταγ, ενώ προβλεπόταν η συμμετοχή Γάλλων βιομηχάνων στις σιδηροδρομικές επιχειρήσεις της Τουρκίας. Οι Γάλλοι «αμέλησαν» να ενημερώσουν επίσημα Βρετανούς και Έλληνες.

Η εαρινή ελληνική επίθεση

Η Ελλάδα αποφάσισε να επιλύσει δυναμικά το ζήτημα πριν προλάβει ο Κεμάλ να μεταφέρει δυνάμεις από τον νότο. Αποφασίστηκε η επιστράτευση πέντε κλάσεων και η αποστολή τους στο μέτωπο. Η ελληνική επίθεση ξεκίνησε στις 10/23 Μαρτίου 1921. Η συντριπτική αριθμητική υπεροχή του εχθρού δεν επέτρεψε την κατάληψη του Εσκή Σεχίρ. Αντίθετα ο Στρατός μας κατέλαβε το Αφιόν Καραχισάρ το οποίο όμως αναγκάστηκε να εγκαταλείψει μετά τις εξελίξεις στο βόρειο μέτωπο. Δυστυχώς ο Στρατός μας πλήρωσε το τίμημα για το αρχικό σφάλμα της Στρατιάς (επί διοίκησης Παρασκευόπουλου) να μάχεται σε δύο ασύνδετα μεταξύ τους τμήματα χωρίς τη δυνατότητα αμοιβαίας υποστήριξης. Αξίζει όμως να σημειωθεί ότι στον τομέα του

Αβγκίν οι ελληνικές δυνάμεις απέκρουσαν 22 εχθρικές επιθέσεις για κατάληψη του λόφου Καλινσίρτ!

Ένας από τους βασικούς υπεύθυνους για την ατυχή εξέλιξη των επιχειρήσεων ήταν ο Συνταγματάρχης Πτολεμαίος Σαρηγιάννης που διαβεβαίωνε ότι υπήρχε η δυνατότητα εφοδιασμού των ελληνικών δυνάμεων και παραδόξως παρέμεινε στη θέση του μετά την αποτυχημένη εκτίμησή του...

Αναδιοργάνωση του Στρατού μας – Επιχειρήσεις του καλοκαιριού του 1921

Η Ελλάδα δεν είχε πει την τελευταία λέξη της. Αυτή τη φορά κατά την προετοιμασία των καλοκαιρινών επιχειρήσεων αποφεύχθηκαν τα σοβαρά λάθη της άνοιξης. Επτά κλάσεις εφέδρων (συμπεριλαμβανομένων αυτών του 1904 και του 1905) κλήθηκαν υπό τα όπλα. Αγοράστηκαν 1.750 οχήματα. Δημιουργήθηκε μία τεράστια βάση ανεφοδιασμού στα Μουδανιά. Επισκευάστηκαν πολλοί δρόμοι ενώ κατασκευάστηκε σιδηροδρομική γραμμή 22 χλμ. πέρα από την Προύσα. Άνδρες του Στρατού μας άνοιξαν τις αφύλακτες αποθήκες των Συμμάχων στη Θράκη και πήραν πλήθος πυροβόλων Σκόντα δίχως κλείστρο τα οποία επισκεύασε το Μηχανικό. Η νεοσύστατη Αεροπορία ενισχύθηκε με νέα αεροσκάφη ενώ στάλθηκαν στο μέτωπο μεγάλες ποσότητες υγειονομικού υλικού. Τον Ιούνιο, η δύναμη της Στρατιάς Μ. Ασίας έφτανε τους 6.159 αξιωματικούς, 193.994 οπλίτες, 63.639 υποζύγια, 318 πυροβόλα και 3 σμήνη αεροπλάνων.

Οι προετοιμασίες και το αποτέλεσμά τους, προκάλεσαν τεράστια εντύπωση στους στρατιωτικούς παρατηρητές. Ο Βρετανός στρατιωτικός ακόλουθος E.S. Hoare Nairn έγραψε ότι η Στρατιά Μικράς Ασίας «ήταν η πλέον εντυπωσιακή μηχανή που είχε ρίξει το έθνος στο πεδίο της μάχης. Το ηθικόν της ήταν υψηλό. Αν έκρινες με τα βαλκανικά μέτρα, το Επιτελείο της ήταν ικανό, η πειθαρχία και η οργάνωσή της καλή».

Ακόμα και επικριτές των κυβερνήσεων που διαδέχτηκαν τον Ελευθέριο Βενιζέλο, τόνιζαν ότι αν αυτός ο Στρατός είχε οργανωθεί και σταλεί στη Μ. Ασία στα τέλη του 1919 ή το 1920, «δεν θα υπήρχε ούτε Κεμάλ αλλά ούτε καν τουρκικός στρατός». Στο μεταξύ στις 29 Μαΐου/11 Ιουνίου 1921, ο βασιλιάς Κωνσταντίνος μαζί με τους πρίγκιπες Παύλο, Νικόλαο και Ανδρέα, τον πρωθυπουργό Δ. Γούναρη και τον Υπουργό Στρατιωτικών Ν. Θεοτόκη, ξεκίνησαν για τη Σμύρνη, προκειμένου να αναλάβει την αρχηγία του Ελληνικού Στρατού. Ο ενθουσιασμός στην Ελλάδα ήταν έντονος. «Και στην Πόλη» ακουγόταν παντού. Όμως ο Κωνσταντίνος

που από την 1η Ιουνίου 1921, εγκατέστησε το στρατηγείο του στη Σμύρνη, δεν ήταν πλέον ο στρατηλάτης των Βαλκανικών Πολέμων. Η πλευρίτιδα που τον ταλαιπωρούσε είχε γίνει αιτία να υποστεί μία τουλάχιστον πλευρεκτομή.

Δυστυχώς η Στρατιά παρέμεινε χωρισμένη σε δύο τμήματα, το νότιο, που ήταν το ισχυρότερο και το βόρειο. Μεγάλο πρόβλημα ήταν η μορφολογία του εδάφους, που είναι ορεινό με βουνά ψηλότερα από 1.500 μέτρα. Η περιοχή διασχίζεται από όρη που ξεκινούν από τη Μυσία και καταλήγουν στην κορυφή του Λυκιανού Ταύρου, Μποζ Μπουρούν. Υπάρχουν επίσης αρκετοί ποταμοί (Αδριανός, Ερμής, Μαϊάνδρος Πουρσάκ και Σαγγάριος). Τα δύο ελληνικά τμήματα απείχαν μεταξύ τους περίπου 200 χιλιόμετρα σε ευθεία γραμμή. Οι Τούρκοι είχαν ετοιμάσει την άμυνα τους σε

Η πολύνεκρη μάχη προ της Άγκυρας

τρεις γραμμές: α) την περιοχή Αβγκίν Καβαλίτσας, για κάλυψη του Εσκι Σεχίρ από την περιοχή της Προύσας β) το Τουμλού Μπουνάρ και το Μπαλ Μαχμούτ για κάλυψη του Αφιόν Καραχισάρ από την κατεύθυνση του Ουσάκ και γ) τα υψώματα που βρίσκονται στα περίχωρα της Κιουτάχειας για την προστασία της πόλης από όλες τις κατευθύνσεις. Συνολικά, διέθεταν 12 μεραρχίες πεζικού και 4 μεραρχίες ιππικού και (συνολική δύναμη 130.000 άνδρες) εν-

σχυμένες με 72 πυροβόλα.

Το Επιτελείο της Ελληνικής Στρατιάς είχε καταστρώσει σχέδιο σύμφωνα με το οποίο σκοπός των επιχειρήσεων ήταν η συντριβή των δυνάμεων του Κεμάλ στην Κιουτάχεια (το αρχαίο Κοτύαιον) και την κατάληψη της σιδηροδρομικής γραμμής Κωνσταντινούπολης – Βαγδάτης από τον κόμβο του Εσκι Σεχίρ (Δορύλαιου), απ' όπου ξεκινούσε η μοναδική σιδηροδρομική γραμμή προς την Άγκυρα, μέχρι τον κόμβο του Αφιόν Καραχισάρ (Ακροϊνού), όπου κατέληγε η σιδηροδρομική γραμμή από τη Σμύρνη. Γενικότερα, το ελληνικό σχέδιο προέβλεπε κατά μέτωπον επίθεση στην Κιουτάχεια με ταυτόχρονη υπερκέρασή της από βορρά και νότο, ώστε να εγκλωβιστεί ο εχθρός.

Οι σκληρές μάχες στη Μικρά Ασία (καλοκαίρι 1921)

Οι επιχειρήσεις άρχισαν στις 25 Ιουνίου 1921. Στις 30 Ιουνίου 1921, ο Στρατός μας, συγκεκριμένα το Νότιο Συγκρότημα Μεραρχιών, καταλαμβάνει την περιοχή του Αφιόν Καραχισάρ και κινείται προς τον βορρά. Στις 2 Ιουλίου 1921, διασπώνται οι τουρκικές αμυντικές γραμμές στην Κιουτάχεια από το Α' Σώμα Στρατού. Στις 4 Ιουλίου 1921, καταλαμβάνεται η Κιουτάχεια από

το Γ' Σώμα Στρατού και τη ΙΧ Μεραρχία.

Οι Τούρκοι αντεπιτίθενται, ωστόσο αντιμετωπίζονται επιτυχώς από το Β' Σώμα Στρατού. Στις 6 Ιουλίου 1921, καταλαμβάνεται και το Εσκή Σεχίρ από το Γ' Σώμα Στρατού. Έτσι, έχουμε επιτυχή ολοκλήρωση της ελληνικής θερινής επίθεσης με κατάληψη αντικειμενικών στόχων και μερική καταστροφή του τουρκικού στρατού. Ωστόσο, ο στρατηγικός στόχος της οριστικής εκμηδένισης των κεμαλικών δυνάμεων δεν επιτυγχάνεται κάτι που αποτελεί σοβαρό σφάλμα της Στρατιάς Μικράς Ασίας. Η διακοπή προώθησης των δυνάμεών της, δίνει τον απαραίτητο χρόνο στους κεμαλικούς να ανασυνταχθούν, να ενισχυθούν και να οργανώσουν νέα αμυντική γραμμή δυτικά και νότια του Εσκή Σεχίρ, 300 χιλιόμετρα, ως τον ποταμό Σαγγάριο. Το Β' Σώμα Στρατού επιχειρεί κυκλωτικό ελιγμό αλλά δεν τα καταφέρνει, καθώς εκτελεί

την επιχειρήση με καθυστέρηση. Στις 8 Ιουλίου 1921, οι Τούρκοι επιχειρούν γενική αντεπίθεση με στόχο την ανακοπή της ελληνικής προέλασης και την καταστροφή των ελληνικών δυνάμεων. Παρά την έλλειψη συντονισμού από τη διοίκηση Μικράς Ασίας, οι ελληνικές δυνάμεις μάχονται ηρωικά και σθεναρά. Όχι μόνο αποκρούουν την τουρκική αντεπίθεση, αλλά προκαλούν στους εχθρούς βαρύτερες απώλειες. Στις 9 Ιουλίου 1921, φτάνει καθυστερημένα επείγουσα(!) διαταγή της διοίκησης της Στρατιάς για

καταδίωξη των υποχωρούντων Τούρκων. Οι μισοκατεστραμμένοι και ηθικά καταπονημένοι Τούρκοι απαγκιστρώνονται και αναδιατάσσονται προς την Άγκυρα.

Παρά τις επιτυχίες του ελληνικού Στρατού, η μη οριστική συντριβή των κεμαλικών δυνάμεων, είχε σαν αποτέλεσμα να μην εξελιχθούν ευνοϊκά για τη χώρα μας τα πράγματα στο μικρασιατικό μέτωπο (Τα στοιχεία προέρχονται από το βιβλίο του Πάνη Κ. Χρονόπουλου, "ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΣ").

Τα κατορθώματα των Ελλήνων, προκάλεσαν παγκόσμια θαυμασμό. Ο Βρετανός πρωθυπουργός Lloyd George δήλωσε στη Βουλή των Κοινοτήτων (25 Ιουλίου 1921), μεταξύ άλλων: «Τοιούτος λαός, οίος ο Ελληνικός, είναι άξιος εκτίμησεως εκ μέρους πάσης χώ-

ρας. Ήγειρε δε κατά τις διεξαγομένας ήδη επιχειρήσεις το μεγαλύτερον μνημείον δόξης της ελληνικής φυλής».

Το πολεμικό συμβούλιο στην Κιουτάχεια.

Έπρεπε να γίνει η εκστρατεία στην Άγκυρα;

Οι ήττες των Τούρκων, προκάλεσαν έντονες αντιδράσεις στην Εθνοσυνέλευση της Άγκυρας. Τελικά ο Κεμάλ κατάφερε να πείσει τους πληρεξούσιους ότι οι υποχρεωτικοί ελιγμοί των Τούρκων, θα ανάγκαζαν τους Έλληνες να επιμηκύνουν τις γραμμές επικοινωνίας τους, πράγμα που θα οδηγούσε τελικά στην τουρκική επικράτηση.

Στις 13 Ιουλίου 1921, ο Αρχιστράτηγος Παπούλας συγκάλεσε πολεμικό συμβούλιο στην Κιουτάχεια. Βασικό θέμα συζήτησης, αν ο Στρατός μας πρέπει να κινηθεί προς τα ανατολικά ή όχι.

Στις 15 Ιουλίου 1921, έγινε νέο πολεμικό συμβούλιο πάλι στην Κιουτάχεια, υπό την προεδρία του Κωνσταντίνου και συμμετέχοντες: τον πρωθυπουργό Γούναρη που έφτασε στη Μ. Ασία, τον Υπουργό Στρατιωτικών Νικόλαο Θεοτόκη, τον Διοικητή της Στρατιάς Παπούλα, τον επιτελάρχη Πάλλη, τον αρχηγό Επιτελικής Υπηρεσίας Στρατού, Αντιστράτηγο Βίκτωρα Δούσμανη, τον απόστρατο Υποστράτηγο Ξενοφώντα Στρατηγό και τον πρίγκιπα Νικόλαο.

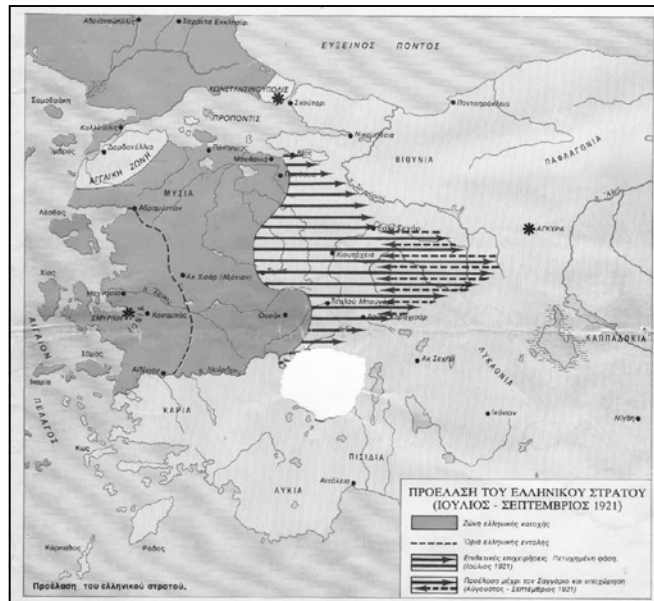
Καθώς διαπιστώθηκε ότι οι κεμαλικές δυνάμεις δεν είχαν εκμηδενιστεί, αποφασίστηκε ομόφωνα η συνέχιση της επιθετι-

κής πορείας μέχρι τον Σαγγάριο.

Στην πορεία προς την Άγκυρα, οι ελληνικές δυνάμεις παρατάσσουν τρία Σώματα Στρατού (9 Μεραρχίες Πεζικού και μια Ταξιαρχία Ιππικού), συνολικής δύναμης 124.000 ανδρών, από τους οποίους 77.000 ήταν μάχιμοι. Ενισχύονται επίσης από 684 πολυβόλα, 296 πυροβόλα, 840 οχήματα και 18 αεροπλάνα. Οι τουρκικές δυνάμεις παρατάσσουν 60 χιλιόμετρα έξω από την Άγκυρα, 96.000 άνδρες, από τους οποίους 6.000 ιππείς, 516 πολυβόλα και 167 πυροβόλα.

Ο πανικός των Τούρκων

Οι Τούρκοι είχαν καταλάβει ότι έπαιζαν το τελευταίο τους χαρτί. Ο Κεμάλ ήξερε ότι αν έχανε, του περίμενε οικτρό τέλος. Πολύ εύστοχα έγραψε σε σχόλιο του στο παρελθόν ένας αναγνώστης, ότι θα τον κρεμούσαν

Η προέλαση και, εν συνεχεία, η υποχώρηση του ελληνικού εκστρατευτικού σώματος στη Μ. Ασία, το 1921 και 1922

από κάποιον φανοστάτη της Άγκυρας... Έδωσε εντολή όποιος αξιωματικός ή οπλίτης επιχειρούσε να λιποτακτήσει, να εκτελείται επί τόπου. Οι Τούρκοι εθνικιστές είχαν περιέλθει σε δεινή θέση, γιατί εκτός από τις ελληνικές επιτυχίες, είχαν ν' αντιμετωπίσουν και την αντίδραση του λαού. Πολλοί ανέμεναν λαϊκή εξέγερση και πίστευαν ότι θα τους λιντσάρει ο λαός. Κάποιοι μάλιστα είχαν προμηθευτεί δηλητήριο για να αυτοκτονήσουν. Η Χαλιντέ Εντίπ Αντιβάρ (η εβραϊκής καταγωγής "πασιονάρια" του κεμαλισμού), γράφει: «Ποτέ μου δεν είχα δει τόσο κουρασμένο και απελπισμένο τον Μουσταφά Κεμάλ όσο τότε... Όλοι ανεξαιρέτως πιστεύαμε πως πλησιάζουν οι τελευταίες μέρες της ζωής μας». Με κινήσεις απελπισίας ο Κεμάλ, έδωσε διαταγή να μεταφερθεί η πρωτεύουσα από την Άγκυρα στη Σεβαστεια ενώ σε επιστολές του στους Κούρδους φυλάρχους που είχαν πρωτοστατήσει σε σφαγές χριστιανικών πληθυσμών, τους ενημερώνει ότι αν νικήσουν οι Έλληνες, θα δικαστούν για εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Τους καλεί λοιπόν να συνεχίσουν να μάχονται στο πλευρό των Τούρκων εθνικιστών και τους υπόσχεται ότι αν επικρατήσουν οι Τούρκοι, θα ιδρύσουν τουρκό - κουρδικό κράτος...

Να σημειώσουμε εδώ, ότι πολύ σημαντικό ρόλο έπαιξε ο οπλισμός που είχαν προσφέρει οι Μπολσεβίκοι στον Κεμάλ. Τα περισσότερα τυφέκια των κεμαλικών ήταν σοβιετικής κατασκευής (και ήταν τριπλάσια από τα γαλλικά), ενώ οι μπολσεβίκοι έδωσαν στον Κεμάλ το 1/3 των πυροβόλων και το 1/4 των μυδραλιοβόλων, όπως γράφει ο αείμνηστος Νεοκλής Σαρής.

Η μάχη του Σαγγάριου (Αύγουστος 1921)

Από την 10η Αυγούστου 1921, η ελληνική στρατιά πέρασε τη γραμμή εξορμήσεως της και κινήθηκε ανατολικά. Ως την 1η Αυγούστου, δεχόταν μόνο σποραδικές επιθέσεις από τουρκικές δυνάμεις και άτακτους Τούρκους αντάρτες (Τσέτες). Ωστόσο, κατά την πορεία προς τον Σαγγάριο, άρχισαν να παρουσιάζονται σοβα-

ρά προβλήματα ανεφοδιασμού. Αρρώστιες και πυρετοί από διάφορες αιτίες, προκαλούσαν σημαντικές απώλειες στις ελληνικές δυνάμεις.

Το πρωί της 10ης Αυγούστου, άρχισε η γενική επίθεση με σκοπό την επίτευξη ρήγματος στο τουρκικό μέτωπο και την υπερκέραση του από τα ανατολικά. Οι πρώτες επιθέσεις υπήρξαν νικηφόρες παρά τη λυσσαλέα αντίσταση των Τούρκων. Οι μάχες ήταν σκληρές. Οι απώλειες εκατέρωθεν πολύ σημαντικές. Η τουρκική άμυνα είχε ενισχυθεί. Στις 28 Αυγούστου εκδηλώθηκε σφοδρή τουρκική αντεπίθεση, η οποία αποκρούστηκε. Το βράδυ τις 29ης Αυγούστου ο Κεμάλ ανέστειλε τις επιχειρήσεις. Όμως στις 30 και 31 Αυγούστου οι ελληνικές δυνάμεις μετακινήθηκαν δυτικά του Σαγγαρίου, στις παλιές τους θέσεις στο Εσκή Σεχίρ. **Η μάχη για την κατάληψη της Άγκυρας είχε χαθεί...**

Οι απώλειες ήταν μεγάλες κι από τις δύο πλευρές. Ο Στρατός μας είχε 208 νεκρούς αξιωματικούς, 3.469 νεκρούς στρατιώτες, 713 τραυματίες αξιωματικούς, 18.156 στρατιώτες τραυματίες και 354 αγνοούμενους. Σύνολο: 22.900 άνδρες εκτός μάχης.

Η τουρκική πλευρά είχε: 135 νεκρούς αξιωματικούς, 2.074 νεκρούς στρατιώτες, 571 τραυματίες αξιωματικούς, 9.582 στρατιώτες τραυματίες και 5.070 αγνοούμενους (τακτικός στρατός). Σημαντικές ήταν οι απώλειες των ατάκτων: περίπου 160 νεκροί αξιωματικοί, 900 νεκροί στρατιώτες, 230 τραυματίες αξιωματικοί και 3.650 τραυματίες στρατιώτες...

Παρά τη δυσμενή για τους Έλληνες τελική έκβαση της επιχειρήσεως, η ανδρεία και η αντοχή του Στρατού μας, προκάλεσαν τον παγκόσμιο θαυμασμό. Ο Γάλλος ιστορικός Ντριό έγραψε: «Οι Έλληνες επιτέθηκαν με μεγαλειώδη ορμή και πραγματοποίησαν πραγματικό άθλο. Παρά τις δυσχέρειες, την ανεπάρκεια του εφοδιασμού και την δίψα, κατόρθωσαν να εισδύσουν τις εχθρικές θέσεις, να περάσουν τον Σαγγάριο και να ανοίξουν τον δρόμο για την Άγκυρα.

ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ Δ.Σ. ΓΙΑ ΠΛΗΡΩΜΗ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ

Λόγω έλλειψης άλλων εσόδων, εξαιτίας κυρίως της πανδημίας, υπάρχει ταμειακό πρόβλημα στον Σύλλογό μας. Γι' αυτό, σας παρακαλούμε για την καταβολή των συνδρομών 2021 και 2022, διότι είναι, πλέον, η μοναδική πηγή εσόδων του Παγχαλκδικού Συλλόγου.

Υπενθυμίζουμε ότι η συνδρομή 15 Ευρώ, τον χρόνο, μπορεί να καταβληθεί ηλεκτρονικά στον λογαριασμό της Τράπεζας Πειραιώς IBAN **GR 8001712330006233040032572** ή στον Ταμία και σε οποιοδήποτε άλλο μέλος του Δ.Σ. (με συνεννόηση), καθώς και στους παρακάτω συνεργάτες/εισπράκτορες:

Ζηνοβία Πάχτα (τηλ. 6937313294) και **Ιπποκράτη Πάχτα** (τηλ. 6947145119), για Θεσ/νίκη και Αρναία.

Νικόλαο Πιτσόρλα, για Πολύγυρο και τα περίξ (τηλ. 6979816851)

Απόστολο Στρατή, για την Κασσάνδρα (τηλ. 6974400120)

Αστέριο Βαγγλή, για τα Ν. Μουδανιά (τηλ. 6979115978)

Σημειώνουμε ότι, σύμφωνα με ρύθμιση, που έκανε το Δ.Σ., με την καταβολή 30 ΕΥΡΩ των 2 τελευταίων ετών, 2021 και 2022, καλύπτονται όλες οι συνδρομές των προηγούμενων ετών.

ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ

ΜΙΧΑΛΗΣ ΚΟΥΤΣΟΣ,
Συνταξιούχος εκπαιδευτικός

Εισαγωγικά

Τη Μικρασιατική καταστροφή την αποδίδουν, συνήθως, σε εθνικά και ιδεολογικά, σε πολιτικά και κομματικά αίτια, όμως έπαιξαν σημαντικό ρόλο και τα οικονομικά και τα κοινωνικά αίτια. Γενικώς, έπαιξαν ρόλο πολλοί παράγοντες, διότι το γεγονός έχει πολλές ερμηνείες. **Τα αίτια**

Ιδεολογικά - Εθνικά

Η Μεγάλη Ιδέα της επανίδρυσης του Ελληνικού κράτους έθρεψε γενεές και γενεές, για πολλά χρόνια. Οι υπόδουλοι Έλληνες ζούσαν με την ελπίδα ότι «*πάλι με χρόνια με καιρούς, πάλι δικά μας θα 'ναι*». Έγιναν πολλές επαναστάσεις, όμως τελικά μόνο η Ελληνική Επανάσταση του 1821 ευοδώθηκε, αλλά κι αυτή μερικώς, αφού το νέο Ελληνικό κράτος περιλάμβανε τη μισή της τωρινής Ελλάδας, μέχρι δηλαδή τη Θεσσαλία. Σε όλο το μετέπειτα διάστημα, μέχρι

τους Βαλκανικούς πολέμους, δεν έπαψε αυτή η φλόγα να θερμαίνει τις καρδιές των Ελλήνων. Η νίκη στους Βαλκανικούς πολέμους και η προσάρτηση νέων εδαφών, Ηπείρου, Μακεδονίας και Θράκης, αναθέρμανε το παλιό όνειρο της Μεγάλης Ιδέας, της ολοκλήρωσης και κατοχύρωσης των συνόρων στις διαστάσεις του παρελθόντος. Τις αυτρωτικές αυτές προσδοκίες τις εξέφραζε η πολιτική του Βενιζέλου, σε αντίθεση με την επιφυλακτική στάση του βασιλιά Κωνσταντίνου. Ο Βενιζέλος πίστευε ότι από αυτόν τον πόλεμο θα βγει νικήτρια η ANΤΑΝΤ ή «Εγκάρδια Συνεννόηση», διότι κύριος μοχλός της συμμαχίας ήταν η Αγγλία, που διέθετε τον ισχυρότερο στόλο, και, επομένως, και οι Έλληνες, ως ναυτική δύναμη, έπρεπε να συμμαχήσουν με αυτήν. Αντίθετα, ο βασιλιάς Κωνσταντίνος ως γερμανόφιλος, πίστευε ό τι η Γερμανία με την Αυστροουγγαρία θα βγει νικήτρια, και γι' αυτό έπρεπε να πάμε με αυτούς. Λόγω αυτής της διαφωνίας, ήρθαν σε σύγκρουση ο Βενιζέλος με τον Κωνσταντίνο, με συνέπεια να εγκατασταθεί Επαναστατική Κυβέρνηση στη Θεσσαλονίκη.

Πολιτικά

Δυστυχώς, οι προστριβές δεν παρέμειναν πολιτικές, αλλά εξελίχθηκαν και σε πολιτικές. Υπήρξαν κόμματα που ασπάζονταν τη θέση του Κωνσταντίνου, για τη μη συμμετοχή της Ελλάδας στον πόλεμο, και αυτό

δυσκόλεψε πιο πολύ τα πράγματα. Κύριος εκφραστής αυτού του ρεύματος ήταν ο Δημήτριος Γούναρης, ο οποίος, από αντίθετος, εξελίχθηκε σε υπέρμαχος του Μικρασιατικού πολέμου, και μάλιστα σε συνθήκες καθόλου ευνοϊκές. Αν η προσάρτηση της Σμύρνης ήταν ένα τολμηρό εγχείρημα, η πορεία του Ελληνικού Στρατού προς τον Σαγγάριο ήταν, όπως και αποδείχτηκε, ένα επικίνδυνο εγχείρημα.

Οι δύο πολιτικοί αντίπαλοι εκπροσωπούσαν και διαφορετικά συμφέροντα. Ο Γούναρης τα συμφέροντα

Η Σμύρνη 1922

της μεγάλης αστικής τάξης των μεγαλοϊδιοκτητών, που περιστρέφονταν γύρω από τον συντηρητικό βασιλιά, και φοβόνταν ότι θα έχανε τα μέχρι τότε προνόμιά της, με την εμφάνιση της μικροαστικής τάξης των μικροϊδιοκτητών. Αντίθετα, ο Βενιζέλος, εκφραστής της μικροαστικής τάξης, υποστήριζε τους μικρομεσαίους επιχειρηματίες και τους εμπόρους, που

θα αυξάνονταν και θα δυνάμωναν, με την προσάρτηση των πόλεων της Δυτικής Μ. Ασίας, οι οποίες γνώριζαν τότε μεγάλη ανάπτυξη.

Κομματικά

Όταν τα πράγματα από πολιτικά έγιναν κομματικά, τότε δυσκόλεψαν πάρα πολύ, με συνέπεια να φτάσουμε στο χείλος της καταστροφής. Ήδη, μετά την αποτυχία του Βενιζέλου στις εκλογές του 1920, ο Διοικητής της Στρατιάς της Ασίας, Λεωνίδας Παρασκευόπουλος, είχε υποβάλει την παραίτησή του. Η κυβέρνηση τοποθέτησε στη θέση του τον Αντιστράτηγο ε.α. Αναστάσιο Παπούλα, που, από το 1917, βρισκόταν στη φυλακή. Τον Μάιο του 1922, η κυβέρνηση διόρισε ως νέο Αρχιστράτηγο τον Αντιστράτηγο Γεώργιο Χατζανέστη, ο οποίος, αντί να ασχοληθεί με τη Μικρασιατική εκστρατεία, σχεδίασε – με τη σύμφωνη γνώμη της κυβέρνησης – την κατάληψη της Κωνσταντινούπολης, που βρισκόταν υπό την στρατιωτική κατοχή της Μ. Βρετανίας, της Γαλλίας και της Ιταλίας.

Τον Μεγαλοϊδεατισμό, μέχρι τη Μικρασιατική καταστροφή, τον εγκολλώθηκαν και τα δύο κόμματα, αλλά με διαφορετικό προσανατολισμό. Ο Μεγαλοϊδεατισμός του Βενιζέλου ήταν απόλυτα ρεαλιστικός και εφαρμόσιμος, τηρουμένων κάποιων συνθηκών, όπως η εξασφάλιση διεθνών ερεισμάτων, η οικονομική ανόρθωση, οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις και ο εκσυγ-

χρονισμός κατά τα δυτικά πρότυπα. Αντίθετα, ο Μεγαλοϊδεατισμός του Κωνσταντίνου είχε αντιδυτικά και εσωστρεφή αντανάκλαστικά, με μεροληπτικές προτιμήσεις μέσα στη διοικητική μηχανή.

Οικονομικά

Παράλληλα, υπήρχαν και πολύ βασικά οικονομικά αίτια. Η Ελλάδα, με την ανάμειξη της στον Βαλκανικούς Πολέμους και με την επανάκτηση νέων εδαφών, ήταν εξαντλημένη οικονομικά, επί πλέον και με πρόσφυγες, οι οποίοι ήδη είχαν περάσει στο ελληνικό έδαφος από προηγούμενες διώξεις των Τούρκων. Βέβαια, η ελπίδα του Βενιζέλου ήταν η μεγαλύτερη ανάπτυξη του εμπορίου στις περιοχές της Δυτικής Ασίας, με αποτέλεσμα την ανάπτυξη της οικονομικής δύναμης της Ελλάδας. Σύναψη δανείων από το Εξωτερικό, όσο ο γερμανόφιλος Κωνσταντίνος ήταν μέσα στα πράγματα, ήταν αδύνατη.

Κοινωνικά

Οι μακροχρόνιοι πόλεμοι, αφενός, κούρασαν τις ελληνικές οικογένειες, που, για πολλά χρόνια, στερήθηκαν τα παραγωγικά χέρια των παιδιών τους, αφετέρου, έφεραν σε δύσκολη θέση τους μικροεπαγγελματίες, οι οποίοι αναγκάζονταν να κλείσουν τις μικρές επιχειρήσεις τους, λόγω των οικονομικών υποχρεώσεων, στις οποίες δεν μπορούσαν να ανταποκριθούν. Στην πραγματικότητα, ο Ελληνικός λαός ήταν φανατικά μοιρασμένος στις δυο παρατάξεις, με συνέπεια η μία, όταν ήταν στα πράγματα, να εξοντώνει και να κυνηγά την άλλη παράταξη. Κι αυτό δεν το έκαναν μόνο οι βασιλόφρονες αλλά και οι φανατισμένοι Βενιζελικοί.

Επιτυχίες και αποτυχίες της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής

Η Ελληνική εξωτερική πολιτική χαρακτηρίζεται από μια αστάθεια προσανατολισμού, η οποία οφείλεται στους κύριους εκφραστές, τα Ανάκτορα και τις κυβερνήσεις. Και το ερώτημα είναι ποιος ασκεί την εξωτερική πολιτική. Η απάντηση είναι ότι την ασκεί η εκλεγμένη κυβέρνηση, η οποία σχεδιάζει και τους στόχους της εξωτερικής πολιτικής. Κι όμως, η ανάμειξη του βασιλιά στη χάραξη της εξωτερικής πολιτικής ήταν καταπιεστική και τελικά επικίνδυνη.

Η μεγάλη προστριβή, που οδήγησε στον εθνικό διχασμό, έγινε με το πρόβλημα της συμμετοχής ή μη της Ελλάδας στο πλευρό των Συμμάχων. Στις 17 Φεβρουαρίου του 1915, ο Βενιζέλος έστειλε μια επιστολή στον Κωνσταντίνο, όπου του εξηγούσε τα πλεονεκτήματα που θα είχαν, στην περίπτωση συμμετοχής της Ελλάδας με τους Συμμάχους στον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο. Ο Κωνσταντίνος, ως γερμανόφιλος, διότι είχε παντρευτεί την αδελφή του Κάιζερ, τη Σοφία, αφού δεν μπορούσε να έρθει σε αντιπαράθεση με το αίσθημα του ελληνικού λαού, ήταν υπέρ της ουδετερότητας, πολιτική την οποία ενστερνίστηκαν και τα κόμματα που τον

στήριζαν, του Δημητρίου Γούναρη και του Ιωάννη Μεταξά.

Υπογράφηκαν σημαντικές συνθήκες, όπως η συνθήκη των Σεβρών (28 Ιουλίου/ 10 Αυγούστου του 1920), με την οποία η Ελλάδα αποκτούσε την Ανατολική Θράκη, την Ίμβρο και την Τένεδο, ενώ η Δυτική Θράκη παραχωρήθηκε από τους Βουλγάρους στους Έλληνες, με τη συνθήκη του Νεϊγύ (Νοέμβριος 1919). Η ενσωμάτωση της Σμύρνης στην Ελλάδα θα γινόταν, μετά από μια πενταετία, με δημοψήφισμα. Όμως, η επάνοδος –με νοθευμένο δημοψήφισμα– του Κωνσταντίνου, έδωσε αφορμή να αποστασιοποιηθούν οι ξένες δυνάμεις, η μία μετά την άλλη, και έτσι η Ελλάδα να μείνει χωρίς εξωτερικά ερείσματα, τα οποία, δυστυχώς, είναι απαραίτητα στη διεθνή διπλωματική σκακιέρα.

Στις 12 Ιανουαρίου 1921, αποφασίστηκε, από τη Μ. Βρετανία, τη Γαλλία και την Ιταλία, να συνέλθει, στις 8 Φεβρουαρίου, στο Λονδίνο, διάσκεψη, με σκοπό την επίλυση του Μικρασιατικού ζητήματος. Σ' αυτήν κλήθηκε να συμμετάσχει και η κυβέρνηση της Αγκυρας. Ιταλία, Γαλλία αλλά και Αγγλία, για λόγους εθνικούς συμφέροντος, αποστασιοποιήθηκαν από την Ελληνική κυβέρνηση.

Όμως, η κυβέρνηση Γούναρη, παρά τη διεθνή απομόνωση της Ελλάδας, την οικονομική δυσπραγία και τις ελλείψεις σε στρατιωτικό εξοπλισμό και σε προσωπικό δυναμικό, συνέχισε τις επιχειρήσεις μέχρι τον Σαγγάριο, μέχρι το «στόμα του λύκου», πράγμα που εξήψε ακόμη περισσότερο τον εθνικισμό των Κεμαλιστών. Έτσι, φτάσαμε στην υποχώρηση και στην καταστροφή, με τη συνθήκη της Λωζάνης (24 Ιουλίου 1924), με την οποία περισώσαμε κάποια από τα εδάφη που κατακτήσαμε, χάρη στη σθεναρή αντίσταση του στρατηγού Πάγκαλου στη Θράκη. Με τη συνθήκη της Λωζάνης, που έγινε με τις διπλωματικές προσπάθειες του Βενιζέλου, καθορίζεται ο Έβρος ως σύνορο Ελλάδας και Τουρκίας, παραχωρείται η Ίμβρος και η Τένεδος στους Τούρκους και αποφασίζεται η ανταλλαγή των πληθυσμών. Μ' αυτήν την ανταλλαγή αποποιούμαστε κάθε διεκδίκηση από περιοχές της Δυτικής Μ. Ασίας, όπου ο Ελληνισμός άκμαζε από τον 8ο αιώνα π.Χ., και μιλάμε τώρα για «αλησμόνητες πατρίδες», ενώ οι Τούρκοι για «γαλάζια πατρίδα».

Η Μικρασιατική εμπειρία μάς διδάσκει ότι, για την κατοχύρωση των εθνικών συμφερόντων, απαιτούνται τρεις προϋποθέσεις: α) εθνική ομοψυχία β) αμοιβαία εξυπηρέτηση των εθνικών συμφερόντων, κατά τη σύναψη συμμαχιών, και γ) μακροπρόθεσμη χάραξη της εξωτερικής πολιτικής.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Εκ των υστέρων, διερωτάται κανείς αν ήταν σκόπιμο η πολιτική ηγεσία να έχει βλέψεις επέκτασης των Ελληνικών συνόρων, και συγκεκριμένα με την προσω-

ρινή κατοχή της Σμύρνης, και μάλιστα με θυσία της Καβάλας και της Δράμας, και ακόμη περισσότερο η προέλαση του Ελληνικού στρατού μέχρι στα βάθη της Τουρκίας, το Εσκή Σελίρ και την Κόκκινη Μηλιά. Θα ήταν προτιμότερο, ίσως, να κατοχυρώναμε τις περιοχές της Ανατολικής Θράκης, που ήταν συνέχεια του εδαφικού κορμού της Ελλάδας, και όχι την περιοχή της Σμύρνης και το εσωτερικό της Τουρκίας των Νεοτούρκων, όταν, μάλιστα, δεν υπήρχε και η αντίστοιχη

διεθνής υποστήριξη.

Βιβλιογραφία

1. Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Εκδοτική Αθηνών, τόμος ΙΔ' και ΙΕ'.
2. Γεωργίου Ρούσσου: Νεότερη Ιστορία του Ελληνικού Έθνους 1826-1974, Ελληνική Μορφωτική Εστία, Αθήνα 1975
3. Αντώνη Κλάψη - Μανόλη Κούμα, Εθνικός Διχασμός έκδοση της Καθημερινής.

* * *

Γαλάζιες Σημαίες 2022: Πρωταθλήτρια και πάλι η Χαλκιδική

Πεντακόσιες ογδόντα μία ελληνικές ακτές, δεκαπέντε μαρίνες και έξι τουριστικά σκάφη κέρδισαν φέτος Γαλάζιες Σημαίες, φέρνοντας την Ελλάδα για ακόμα μία φορά στην 2η θέση παγκοσμίως, ανάμεσα σε 53 χώρες, όπως ανακοινώθηκε σε ειδική εκδήλωση από την Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης (ΕΕΠΦ). Πρώτος στην Ελλάδα σε αριθμό συνολικών βραβείσεων, αναδείχθηκε ο νομός Χαλκιδικής, με 96 γαλάζιες σημαίες (87 σημαίες σε ακτές, 3 σε μαρίνες και 6 σε τουριστικά σκάφη), ενώ ακολουθούν η Αττική, η Κρήτη και η Ρόδος.

Πρώτος στη Χαλκιδική και δεύτερος πανελλαδικά μετά τη Ρόδο είναι ο Δήμος Κασσάνδρας (32), δεύτερος ο Δήμος Νέας Προποντίδας (19), τρίτος ο Δήμος Σιθωνίας (18) και ακολουθεί ο Δήμος Αριστοτέλη με 16 και ο Δήμος Πολυγύρου με 2.

«Είμαστε ευλογημένη ως χώρα - οι προορισμοί μας είναι περιζήτητοι παγκοσμίως», δήλωσε η υφυπουργός Τουρισμού, Σοφία Ζαχαράκη, χαιρετίζοντας την εκδήλωση βράβευσης και κάνοντας ειδική αναφορά στην ποιότητα των υπηρεσιών, αλλά και του ανθρώπινου δυναμικού στην Ελλάδα. Επεσήμανε τα ζητήματα ασφάλειας και περιβαλλοντικής εκπαίδευσης που συνδέονται με τον θεσμό, ενώ έκανε γνωστό ότι από το Ταμείο Ανάκαμψης έχουν ήδη εξασφαλιστεί περί τα 140 εκατομμύρια για την κατασκευή μαρινών, αλλά και για την βελτίωση της προσβασιμότητας στις παραλίες.

Ειδικότερα, η διεθνής επιτροπή βράβευσε 4.194 ακτές, 732 μαρίνες και 116 τουριστικά σκάφη σε όλο τον κόσμο, ενώ η χώρα μας κατέχει το 14% των βραβευμένων ακτών. Μάλιστα, φέτος, η «Γαλάζια Σημαία», το πλέον αναγνωρίσιμο οικολογικό σήμα ποιότητας για ακτές, μαρίνες και σκάφη αειφόρου τουρισμού, συμπληρώνει 35 χρόνια εφαρμογής στον κόσμο και στην Ελλάδα.

ΟΙ ΒΡΑΒΕΥΒΕΥΜΕΣ ΑΚΤΕΣ ΚΑΙ ΜΑΡΙΝΕΣ ΣΤΗ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ

Δήμος Αριστοτέλη Αγ. Παύλος / Alexandros Palace Hotel, Αλυκές, Ιερισσός / Δημοτική 1, Ιερισσός / Δημοτική 2 Ιερισσός / Δημοτική 3, Κάμπος, Καμπούδι 1 / Ακτή Ουρανούπολη, Καμπούδι 2 / Θεοξένια Καμπούδι

3 / Άκραθως, Νέα Ρόδα 2, Ολυμπιάδα, Ουρανούπολη 1 / Xenia Ouranoupolis Ουρανούπολη 2 / Eagles Palace, Ουρανούπολη 3 / Aristoteles, Πόρτο Άγιο / Agionissi Resort Mount Athos Ιερισσού

Δήμος Σιθωνίας Αρμενιστής, Ελαιών, Ελιά 2 / Anthemus, Καλογριάς, Κουτλουμουσίου, Λαγομάνδρα / Lagomandra Beach Hotel, Λιβροχιά 1, Μακριά Λαγκάδα / Porfi Beach, Μαρμαράς, Νικήτη 2, Παράδεισος Πλατανίτσι, Πόρτο Καρράς 1 / Κόχη, Πόρτο Καρράς 2 / Σιθωνία Μελίτων, Σαλονικιού, Σάρτη 1 Συκιά, Τορώνη

Δήμος Κασσάνδρας Sani Dunes, Άθυτος / Afitis Hotel, Άθυτος / Βάρκες, Ελάνη, Καλλιθέα / Άμμων Ζευς, Καλλιθέα - Δημοτικό Αναψυκτήριο, Κάνιστρο / Miraggio, Κοινοτική Πλαζ Νέας Σκιώνης, Κρουσηγή 2 / Alexander The Great Beach Hotel, Κρουσηγή 4 / Cassandra Palace, Κρουσηγή Δημοτικό Αναψυκτήριο, Λουτρά Αγίας Παρασκευής, Μένδη Καλάνδρα, Μόλα Καλύβα, Παλιούρι Κάνιστρο, Πευκοχώρι Yalla - Flegra, Πευκοχώρι - Fyki Beach, Πολύχρονο 3, Πολύχρονο / Azur Hotel, Πολύχρονο - Cocones Beach, Ποσειδί / Possidi Holidays Resort, Ποσειδί Rohonda, Ποσειδί Κέντρο Ποσειδί / Cocus, Ποσειδί - Αιγαίοπελαγήτικα, Σάνη 2 / Sani Beach, Σάνη 3 / Sani Club, Σάνη Αστερίας Σίβηρη Κέντρο, Φούρκα, Χανιώτη 1, Χανιώτη 3 / Grecotel Margo Bay & Club Turquoise

Δήμος Πολυγύρου Γερακινή / Ikos Olivia, Σαργκάνι / Blue Dolphin

Δήμος Νέας Προποντίδας Βεργιά, Γεωπονικά-Μυκονιάτικα, Διονυσίου, Ελαιώνας / Ikos Oceania, Μουριές, Νέα Ηράκλεια Νέα Ηράκλεια - Σαχάρα, Νέα Καλλικράτεια, Νέα Μουδανιά, Νέα Πλάγια, Νέα Ποτίδαια Προποντίδας, Νέα Ποτίδαια / Portes Beach, Νέα Ποτίδαια-Ανατολικά Διώρυγας Τορωναίου, Πορταριά, Πόρτες / Portes, Lithos, Σωζόπολη Κέντρο, Σωζόπολη / Ναυτίλος, Τρίγλια, Φλογητά

ΜΑΡΙΝΕΣ Μαρίνα Πόρτο Καρράς, Μαρίνα Σάνη, Μαρίνα Miraggio

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΣΚΑΦΗ Scorpion Yachting MCPY / All Inclusive

Sani Cat, Sani Grace, Sani Riva, Sani Swan, Sani Wind, A Trinity

ΕΚΑΤΟ ΧΡΟΝΙΑ, ΧΩΡΙΣ ΤΗ ΜΙΚΡΑΣΙΑ

ΣΑΒΒΑΣ ΚΑΛΕΝΤΕΡΙΔΗΣ,
Στρατιωτικός αναλυτής

Το ελληνικό κράτος ιδρύθηκε με την υπογραφή του Πρωτοκόλλου Ανεξαρτησίας του Λονδίνου, στις 3 Φεβρουαρίου του 1830, από τις τρεις Μεγάλες Δυνάμεις, ήτοι την Αγγλία, τη Γαλλία και τη Ρωσία. Το Πρωτόκολλο αναγνώριζε την Ελλάδα ως κυρίαρχο και ανεξάρτητο κράτος και καθόριζε τα χερσαία σύνορα στη γραμμή, την οποία όριζαν οι ποταμοί Αχελώος και Σπερχειός.

Η ίδρυση του ελληνικού κράτους αποτελούσε μια εξέλιξη τεράστιας σημασίας, για τα δεδομένα της εποχής, αφού σήμαινε την απαρχή απώλειας εδαφών από την Οθωμανική Αυτοκρατορία, μια κατάσταση, που, τελικά, οδήγησε στη διάλυσή της.

Όμως, αυτή η κατάσταση ανέδειξε το ζήτημα της τύχης των πληθυσμών, που κατοικούσαν σε περιοχές, όπου ζούσαν Έλληνες, από αιώνες και χιλιετίες.

Τότε το νεόδημο ελληνικό κράτος υιοθέτησε την πολιτική της απελευθέρωσης εδαφών, μια πολιτική, η οποία τελικά σχηματοποιήθηκε στο εθνικό δόγμα, που ονομάστηκε «Μεγάλη Ιδέα».

Είναι αλήθεια ότι η «Μεγάλη Ιδέα» λειτούργησε και ως κινητήρια δύναμη του Έθνους έως τους Βαλκανικούς Πολέμους, οπότε η Ελλάδα έφθασε μέχρι τα σημερινά σύνορά της, με εξαίρεση τη Θράκη και τα Δωδεκάνησα, που ενσωματώθηκαν αργότερα (1919 και 1947-48, αντίστοιχα).

Να σημειώσουμε ότι, εκτός από τους θιασώτες της «Μεγάλης Ιδέας», υπήρχε και ένα ιδεολογικό ρεύμα στην Ελλάδα και στον Ελληνισμό, το οποίο ήταν υπέρ της παραμονής των Ελλήνων υπό την Οθωμανική Αυτοκρατορία, με στόχο την άλωσή της, κατά τα πρότυπα της άλωσης της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας από το Βυζάντιο.

Μετά τους Βαλκανικούς Πολέμους, ο κόσμος ειρήνη στον «προθάλαμο» του Μεγάλου Πολέμου, αυτό που αργότερα ονομάστηκε «Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος».

Εκεί, όταν άρχισε να χωρίζεται σε δύο μέτωπα, που αργότερα εξελίχθηκαν σε στρατόπεδα, η Ελλάδα εμφανίστηκε απροετοίμαστη να χαράξει εθνική στρατηγική και να επιλέξει το ένα από τα δύο στρατόπεδα, ή να τηρήσει αυστηρή ουδετερότητα, αν το επέτρεπαν οι συνθήκες και αν αυτό ήταν δυνατόν.

Όμως, προϋπόθεση, για να χαραχθεί εθνική στρατηγική, είναι η εθνική ενότητα, και σε επίπεδο πολιτών και σε επίπεδο πολιτικών δυνάμεων.

Με την ίδρυση του ελληνικού κράτους, παρότι αυτό ήταν υπό την προστασία των τριών Μεγάλων

Δυνάμεων, που υπέγραψαν το Πρωτόκολλο του Λονδίνου, ο Αγγλικός παράγοντας ήταν αυτός που ασκούσε τη μεγαλύτερη επιρροή στις δομές και στην Εξωτερική πολιτική του κράτους.

Από την άλλη πλευρά, ο βασιλικός οίκος της Ελλάδας διατηρούσε ισχυρούς διαύλους επικοινωνίας με τον Γερμανικό παράγοντα. Έτσι, όταν άρχισαν οι πιέσεις από την πλευρά της Τριπλής Συνεννόησης («Αντάντ») στην Ελλάδα, να ταχθεί στο πλευρό της, παρουσιάστηκε ρήγμα μεταξύ της Κυβέρνησης και του Θρόνου.

Από τη μια, ο πρωθυπουργός Ελευθέριος Βενιζέλος, με το κόμμα των Φιλελευθέρων, πίστευε ότι η Ελλάδα θα έπρεπε να συμμαχήσει με την «Αντάντ», ενώ, από την άλλη, ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος Α΄ –παντρεμένος με την αδελφή του Γερμανού Κάιζερ, τη Σοφία της Πρωσίας–και το φιλομοναρχικό Κόμμα Εθνικοφρόνων του Δημητρίου Γούναρη ήταν υπέρ της «ευμενούς ουδετερότητας» προς την «Αντάντ», κάτι που, στην ουσία, εξυπηρετούσε τις Κεντρικές Δυνάμεις.

Αυτή η σοβαρότατη διάσταση απόψεων σε κορυφαίο επίπεδο οδήγησε στον Εθνικό Διχασμό, από τον οποίο προέκυψαν δύο κυβερνήσεις, της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, ένα ρήγμα, που προχώρησε και δίχασε ακόμα και το στράτευμα, αλλά και τον ελληνικό λαό.

Αυτός ο Διχασμός δεν επέτρεψε στην Ελλάδα να δει με «καθαρό μάτι» το ζήτημα, που προέκυψε με την υπογραφή της Συνθήκης του Μούδρου, πάνω σε ένα αγγλικό θωρηκτό, στις 30 Οκτωβρίου 1918, και η οποία σήμαινε, ουσιαστικά, την ήττα και την παράδοση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στις δυνάμεις της «Αντάντ».

Αυτό που προέκυψε, ήταν το ζήτημα της προστασίας των Ελλήνων, που κατοικούσαν στα εδάφη της καταρρέουσας αυτοκρατορίας. Ήταν το κομβικό σημείο, από το οποίο η Ελλάδα θα έπρεπε, ενωμένη, να αξιολογήσει την κατάσταση, που επικρατούσε στον γεωπολιτικό της περίγυρο, και χαράξει εθνική στρατηγική, με δεδομένο ότι οι Έλληνες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ήταν περίπου οι μισοί από τον πληθυσμό της. Σημειώνεται ότι ο πληθυσμός της Ελλάδας, με βάση την απογραφή του 1920, ήταν 5.536.375 άτομα, από τα οποία οι 500.000 ήταν Έλληνες των νομών της Ανατολικής Θράκης. Εκεί η Ελλάδα δεν είχε ξεκάθαρη στρατηγική για την προστασία των ελληνικών πληθυσμών, που κατοικούσαν στα εδάφη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Αλλά ακόμα και μετά την απόφαση, να προστατευθούν οι πέριξ της Σμύρνης ελληνικοί πληθυσμοί – απόφαση, που άφηνε έκθετους σε πολλαπλούς θανάσιμους κινδύνους τους Έλληνες των άλλων περιοχών της Ανατολίας– η στρατηγική της Ελλάδας ήταν «κολοβή».

Εκεί έγινε το λάθος, σαν αυτό που έκανε ο Ναπολέων, το 1812, και αργότερα ο Χίτλερ, το 1941, της εισβολής σε μια περιοχή, στην οποία το πλεονέκτημα του στρατηγικού βάθους το είχε ο αντίπαλος. Αν η Ελλάδα ήθελε να κερδίσει εδάφη και να προστατέψει μέρος του υπό οθωμανική κυριαρχία Ελληνισμού, έπρεπε να επιλέξει την απελευθέρωση της Ανατολικής Θράκης, ενέργεια που θα της έδινε τη δυνατότητα να προστατέψει και τον Ελληνισμό της Κωνσταντινούπολης. Σε αυτήν την περίπτωση, το στρατηγικό βάθος θα το είχαμε εμείς, ενώ οι δυνατότητες του Μουσταφά Κεμάλ και των δυνάμεών του, να ανακτήσουν τον έλεγχο της περιοχής, θα ήταν ελάχιστες.

Όμως, αντ' αυτού, επιλέξαμε την απόβαση στη Σμύρνη και στη Μικρά Ασία, όπου το πλεονέκτημα του στρατηγικού βάθους είχε η πλευρά του Κεμάλ, και χωρίς να είναι ξεκάθαρος ο πολιτικός στόχος της ενέργειας αυτής. Δηλαδή, εκτός της προστασίας των πληθυσμών, δεν ήταν ξεκάθαρο τι ακριβώς ζητούσε ο Ελληνικός Στρατός στη Μικρά Ασία, μέχρι που θα προήλανε, τι εδάφη θα καταλάμβανε και τι θα γινόταν με τους ελληνικούς πληθυσμούς, εκτός των περιοχών που είχε καταλάβει.

Αυτό το στρατηγικό αδιέξοδο αναδείχτηκε με την αλλαγή στάσης του Αγγλικού παράγοντα, ο οποίος χρησιμοποίησε ως άλλοθι την άνοδο στην εξουσία των αντιπάλων του Ελευθέριου Βενιζέλου, για να αφήσει μόνη και αβοήθητη την Ελλάδα στις αχανείς και αφι-

λόξενες στέπες της Ανατολίας.

Και, όπως ήταν μοιραίο, χωρίς εθνική ενότητα και χωρίς εθνική στρατηγική και σχέδιο, το καλοκαίρι του 1922, επήλθε η κατάρρευση του Μετώπου. Η τραγωδία του Μικρασιατικού Ελληνισμού είχε αποκορύφωμα την πυρπόληση της Σμύρνης, για να φτάσουμε στον ξεριζωμό, που πήρε και τη σφραγίδα της ελληνικής κυβέρνησης, με την υπογραφή της Σύμβασης περί ανταλλαγής των ελληνικών και τουρκικών πληθυσμών, η οποία υπογράφηκε στη Λωζάνη της Ελβετίας, στις 30 Ιανουαρίου 1923, έξι μήνες προτού συνομολογηθεί η Συνθήκη της Λωζάνης.

Έτσι, τις αρχές του 1924, οπότε ολοκληρώθηκε η Ανταλλαγή –η οποία, σημειωτέον, ήταν υποχρεωτική– η Μικρά Ασία και η Ανατολική Θράκη έμειναν, για πρώτη φορά, μετά από και χιλιετίες, χωρίς ελληνικούς πληθυσμούς.

Πρόκειται για τη μεγαλύτερη καταστροφή που υπέστη ο Ελληνισμός, στη διάρκεια της Ιστορίας, κάτι που θα μπορούσε να αποφευχθεί, αν είχε εξασφαλιστεί η εθνική ενότητα, που είναι προϋπόθεση για την ύπαρξη εθνικής στρατηγικής.

Φέτος συμπληρώνονται 100 χρόνια από την κατάρρευση του Μικρασιατικού μετώπου και την καταστροφή της Σμύρνης.

Να μην κάνουμε το λάθος, που έγινε με την επέτειο των 200 χρόνων από την έναρξη της Εθνεγερσίας του 1821. Να μην υποβαθμίσουμε το θέμα. Να αναδείξουμε τα λάθη, όσο οδυνηρή και να είναι αυτή η διαδικασία.

Απλώς, να το κάνουμε με έναν τρόπο «θεραπευτικό», αφενός, για να γιατρέψουμε τις πληγές του Εθνικού Διχασμού και, αφετέρου, για να διδαχτούμε, γιατί και τώρα η Ελλάδα έχει ανάγκη από εθνική στρατηγική, που, δυστυχώς, δεν διαθέτει.

ΝΕΟ DVD ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΑΠΕΤΑΝ ΧΑΨΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ

Εκδόθηκε το νέο DVD-Ντοκιμαντέρ,, που αναφέρεται στον ήρωα Καπετάν Χάψα και στη Μάχη των Βασιλικών. Το σενάριο είναι του κ. **Στυλιανού Κυρίμη**, Αντιστράτηγου ε.α., από τον Άγιο Μάμα, μέλος του Συλλόγου μας, και η σκηνοθεσία του κ. **Ιωάννη Κοροδήμου**, υπεύθυνου του κινηματογραφικού αρχείου του Πολεμικού Μουσείου Αθηνών. Η χρηματοδότηση της έκδοσης έγινε από την Περιφερειακή Ενότητα Χαλκιδικής.

Στα γυρίσματα του DVD έλαβαν μέρος μέλη του Χορευτικού Συγκροτήματος του Παγχαλκιδικού Συλλόγου και του συγκροτήματος οι Φίλοι της Παράδοσης, με τον δάσκαλό τους, κ. Περικλή Διαμαντή. Συμμετείχαν, επίσης, μέλη του Ιππικού Ομίλου Γαλάτιστας.

Από το παραπάνω DVD, που συνοδεύεται και με φυλλάδιο του σεναρίου, ο Παγχαλκιδικός Σύλλογος προμηθεύτηκε 200 τεμάχια, τα οποία θα μοιράσει στα Σχολεία της Χαλκιδικής.

Το Δ.Σ. εκφράζει τα θερμά του συγχαρητήρια στον κ.

Στυλιανό Κυρίμη και στον κ. Ιωάννη Κοροδήμο, καθώς και σε όλους τους συντελεστές της έκδοσης του νέου DVD.

Σημειώνουμε ότι είναι το δεύτερο DVD, που εκδίδεται για τα γεγονότα της Επανάστασης της Χαλκιδικής από τους παραπάνω, τους οποίους και πάλι ευχαριστούμε, για την προσπάθειά τους να γίνει περισσότερο γνωστή η Επανάσταση του 1821 στη Χαλκιδική και η προσφορά της στην έκβαση του απελευθερωτικού Αγώνα. Ιδιαίτερες ευχαριστίες στον Αντιπεριφερειάρχη Χαλκιδικής, κ. Ιωάννη Γιώργο, για την χρηματοδότηση του DVD.

Το νέο DVD θα παρουσιαστεί στο κοινό της Χαλκιδικής, το φθινόπωρο, σε εκδήλωση που προγραμματίζει ο Παγχαλκιδικός Σύλλογος, με συνεργασία της Περιφερειακής Ενότητας Χαλκιδικής. Για τον τόπο και τον χρόνο της πρεμιέρας προβολής του Ντοκιμαντέρ, θα ενημερωθούν τα μέλη, οι φίλοι του Συλλόγου και άλλοι φορείς έγκαιρα.

Η ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΣΤΗ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ, ΜΕΤΑ ΤΗ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ

ΜΑΡΙΑ ΛΙΛΙΜΠΙΑΚΗ - ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ,
Δρ αρχιτέκτων - αρχαιολόγος

Η εγκατάσταση των προσφύγων, μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάννης (1923), αποτέλεσε σημαντική τομή στη διαμόρφωση του οικιστικού δικτύου της Χαλκιδικής. Η πιεστική ανάγκη αποκατάστασης των προσφύγων υποχρέωσε την κρατική εξουσία να υλοποιήσει την αγροτική μεταρρύθμιση, που είχε θεσμοποιηθεί από το 1917, και να επισπεύσει τις καταμετρήσεις, απαλλοτριώσεις και διανομές κτημάτων.

Σύμφωνα με τα στοιχεία, που αντλήθηκαν από τις τριμηνιαίες Εκθέσεις της Επιτροπής Αποκατάστασης Προσφύγων (ΕΑΠ), ο βασικός ρόλος της οποίας ήταν η διαχείριση των δανείων του 1924 και 1928, πέραν των γενικών ζητημάτων, που αφορούσαν την ίδρυση και τον σχεδιασμό νέων οικισμών, υπήρξαν καινοτομίες για τη Χαλκιδική, όπως: η καθοδήγηση προς πρότυπες ασχολίες και μεθόδους καλλιέργειας, η εγκατάσταση ειδικών μονάδων (π.χ. νοσοκομείο), η διαχείριση των αγιορείτικων εκτάσεων, η εξυγίανση όσων ελωδών περιοχών προκάλεσαν σοβαρά προβλήματα στην επιβίωση των νέων κατοίκων κ.ά. Η αύξηση των κατοίκων, που προέκυψε με την ανταλλαγή πληθυσμών, προσέγγιζε τις 10.000 (αρχαιακό υλικό), καθώς οι χριστιανοί πρόσφυγες από Μ. Ασία κ.α. ήταν περίπου 12.000, ενώ οι μουσουλμάνοι, που αποχώρησαν, περίπου 2.100.

Η δημιουργία οικισμών στη Χαλκιδική, μετά την έλευση των προσφύγων, παρουσιάζει την ιδιαιτερότητα της μαζικής κατοίκησης των μετοχίων Ι. Μονών του Α. Όρους, που απαιτούσε ειδική διαδικασία και λήψη νομοθετικών μέτρων, για την άμεση απαλλοτρίωση και χρήση των εκτάσεων. Για την απόκτηση των γαιών, παρακάμφθηκε το χρονοβόρο τυπικό απαλλοτρίωσης, και εκδόθηκε Νομοθετικό Διάταγμα για τη μεταβίβαση της κυριότητας στο κράτος, πριν από κάθε αποζημίωση.

Καθώς τα μετόχια διέθεταν μεγάλες εκτάσεις και δυνατότητες αξιοποίησης, αλλά μη εξακριβωμένη κυριότητα, αναγνωρίστηκε η κυριότητα των Ι. Μονών στις εκτάσεις κατά τα 4/5 και του Ελληνικού Δημοσίου κατά το 1/5. Για τις εκτάσεις αυτές το Ελληνικό Δημό-

σιο υπολόγισε τις αποζημιώσεις και ρύθμισε το θέμα, εκδίδοντας το «Εθνικόν Αγιορείτικόν Δάνειον» και ορίζοντας να λαμβάνει κάθε Μονή το ποσό, που της αναλογούσε από τους τόκους. Η γη των μετοχίων, χαρακτηρισμένη ως αναπαλλοτρίωτος, νοικιάστηκε από την Πολιτεία και παραχωρήθηκε μέσω της ΕΑΠ στους πρόσφυγες.

*Πυργαδίκια.
Προσφυγική κατοικία με δίκλινη στέγη*

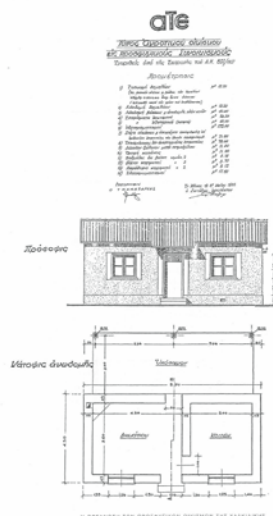
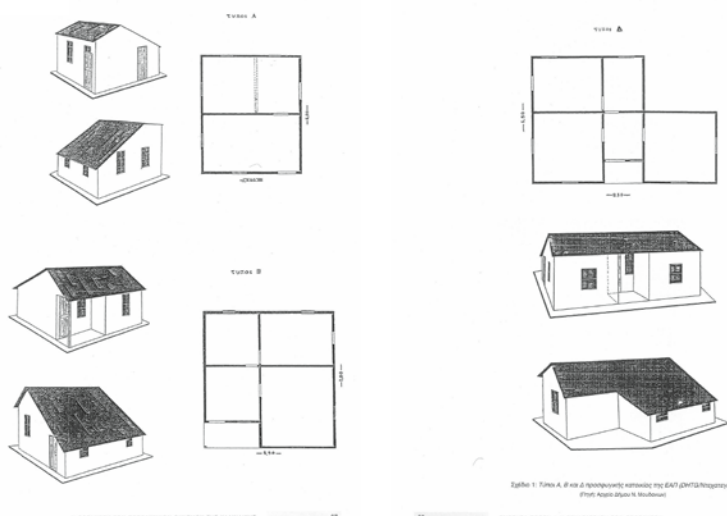
Η οριστική απαλλοτρίωση επιτελέστηκε μετά το 1930 από ένα ειδικό Όργανο, την Επιτροπή Απαλλοτριώσεων Χαλκιδικής (ΕΑΧ), στις εκθέσεις της οποίας αναφέρονται εκτάσεις, πρόσοδοι, καλλιέργειες και κτίσματα.

Οι θέσεις, στις οποίες δημιουργήθηκαν με τον τρόπο αυτόν είκοσι δύο (22) οικισμοί, επελέγησαν από την ΕΑΠ ή και από τους ίδιους τους πρόσφυγες, σύμφωνα με τις δικές τους ανάγκες και δε-

ξιοότητες, και βρίσκονται κυρίως σε παραθαλάσσιες περιοχές, σε όλο το μήκος των ακτών της Χαλκιδικής. Στο ζήτημα της επιλογής των τόπων εγκατάστασης, από μέρους των προσφύγων και των αρμοδίων Αρχών, κριτήρια ήταν ο χαρακτήρας του τόπου προέλευσης, η απασχόληση των πληθυσμών αλλά και η δυνατότητα συγκατοίκησης ατόμων με κοινή καταγωγή.

Σημαντικό ρόλο στην επιλογή της θέσης είχε η έκταση της διατιθέμενης γης και η συνύπαρξη και ευχέρεια ενοποίησης δύο ή περισσότερων μετοχίων, για τον σχηματισμό και την απόδοση ικανοποιητικής κτηματικής περιοχής, στον νέο πληθυσμό. Οι θέσεις που επιλέχθηκαν, περιλάμβαναν δασικές εκτάσεις, συνήθεις στην περιοχή, σε μικρό σχετικά ποσοστό στο σύνολο της γης. Λήφθηκαν, επίσης, υπόψη τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά, όπως ήταν η ύπαρξη φυσικού λιμένα, η κατά το δυνατόν εύκολη προσπέλαση, η θέα κ.λπ.

Δεν έλειψαν, όμως, οι περιπτώσεις, που, αντί άλλων κριτηρίων, η εγκατάσταση έγινε με απλή υπόδειξη παραγόντων ή επιτροπών, που γνώριζαν την περιοχή. Στις περιπτώσεις των μετοχίων, τα υφιστάμενα κτίσματα λειτούργησαν ως πρώτα καταλύματα των προσφυγικών οικογενειών. Τα μετόχια κατοικήθηκαν μετά από τη συμβατική πολεοδόμησή τους, η οποία αξιοποίησε, όσο ήταν δυνατόν, τα υπάρχοντα κτιριακά συγκροτή-

ματα και απέδωσε προσωρινούς τίτλους στους δικαιούχους.

Προσφυγικοί, όμως, πλην αυτών που αναφέρθηκαν παραπάνω, είναι και δέκα ακόμα οικισμοί, οι οποίοι υπήρχαν πριν το 1923, κατοικούνταν ωστόσο από μουσουλμανικό πληθυσμό. Μετά την ανταλλαγή, οι γαίες και οι κατοικίες, τις οποίες κατείχαν οι μουσουλμάνοι που αποχώρησαν, αποδόθηκαν σε γηγενείς και πρόσφυγες χριστιανούς.

Τέλος, μια μικρή κατηγορία αφορά δύο οικισμούς, που οργανώθηκαν σε παλιά τσιφλίκια χριστιανών ή μουσουλμάνων ιδιοκτητών. Οι δώδεκα (12) αυτοί οικισμοί, που βρίσκονται κυρίως στην περιοχή της δυτικής Χαλκιδικής, επανασχεδιάστηκαν από το Υπουργείο Γεωργίας, κατά τις απλούστερες συνθετικές αντιλήψεις της εποχής.

Οι νέοι οικισμοί χωροθετήθηκαν σε περιοχές γενικά αραιοδομημένες, και γεωγραφικά κάλυψαν τα κενά του οικιστικού δικτύου. Αναπτύχθηκαν ως αυτόνομες κοινότητες, και, με την αγροτική περιοχή, την παραγωγή, τις κοινωφελείς λειτουργίες και τις επικοινωνίες, που σταδιακά ανέπτυξαν, ενίσχυσαν το οικιστικό δίκτυο, τόσο γεωγραφικά και πληθυσμιακά όσο και οικονομικά.

Στη διανομή των οικοπέδων κάθε οικισμού εξασφαλιζόταν η ισομοιρία και η γειτνίαση συγγενών, με ανταλλαγές οικοπέδων. Στις κοινωφελείς εγκαταστάσεις, διατέθηκαν οικοπέδα, και ο χώρος χαρακτηρίστηκε κατάλληλα για τη διασφάλιση των λειτουργιών. Ο σχεδιασμός των οικισμών, αν και δεν ακολούθησε τα επικρατούντα, κατά την εποχή, συνθετικά ρεύματα του μοντερνισμού, ακολούθησε προδιαγραφές και αρχές υγιεινής και αερισμού, που απέδιδαν, με τρόπο

απλό, την επιθυμητή μελλοντική οργάνωση.

Αναλογιζόμενοι ότι:

- εξασφαλιζόταν χώρος για ανέγερση κοινωφελούς εξοπλισμού
  - σχεδιαζόταν χώρος πλατείας
  - διαφυλασσόταν αριθμός οικοπέδων για μελλοντική αξιοποίηση,
  - συνδέονταν τα μεγέθη με τα λοιπά χαρακτηριστικά των οικοπέδων
- διαπιστώνουμε ότι η επιχειρούμενη πολεοδόμηση προσεγγίζει αρχές του σύγχρονου σχεδιασμού, όπως αυτές νομοθετήθηκαν με μεταγενέστερους Οικιστικούς νόμους.

Η οργάνωση των νέων προσφυγικών οικισμών ακολούθησε κοινό πρότυπο σχεδιασμού, τον «ορθογωνικό κάναβο», που εφαρμόστηκε τόσο σε επίπεδο όσο και σε επικλινές έδαφος, και περιέλαβε χαρακτηρισμούς κοινόχρηστων και κοινωφελών χώρων.

Διαφορετικότητα στους επί μέρους οικισμούς προσέδωσε, κυρίως, η γεωμορφολογία και η χωροθέτησή τους σε παράλιες ή μεσόγειες περιοχές. Οι ίδιοι παράγοντες διαμόρφωσαν τη δόμηση και τη μορφολογία των κατασκευών.

Σύμφωνα με Έκθεση του Υπουργείου Ανοικοδομήσεως, του 1948, οι τύποι κατοικιών, που είχαν ανεγερθεί από την ΕΑΠ, το 1924, μέσω Γερμανικών Εταιρειών (DHTG), ήταν τέσσερις, αν και στη Χαλκιδική αξιοποιήθηκαν οι μονώροφοι Α, Β, Δ (εικόνες) και συγκεκριμένα:

- Α' τύπος: 1 δωμάτιο, σάλα, κελάρι
  - Β' τύπος: 2 δωμάτια, προθάλαμος, μαγειρείο
  - Δ' τύπος: 2 δωμάτια, προθάλαμος, σάλα, μαγειρείο.
- Η κατασκευή τους ήταν από ξύλινο σκελετό, με

συνέχεια στη σελίδα 31

ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΛΕΤΗ ΒΡΑΒΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ –ΤΡΙΩΝ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ ΠΟΥ ΕΛΑΒΑΝ ΜΕΡΟΣ ΣΤΟΝ ΜΑΘΗΤΙΚΟ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ ΤΟ 1821

Πολύγυρος, 23/03/2022 (ρεπ. σελ. 49-50)

Χαιρετισμοί

Ιωάννης Κοτσάνης,
Πρόεδρος Παγχαλκιδικού

Τριαντάφυλλος Οικονόμου,
Αντιπρόεδρος Παγχαλκιδικού,
Συντονιστής

Γεώργιος Βαγιονάς,
Βουλευτής

Απόστολος Πάνας,
Βουλευτής

Ιωάννης Γιώργος,
Αντιπεριφερειάρχης Χαλκιδικής

Χρήστος Βορδός,
Αντιδήμαρχος Πολυγύρου

Κυπαρρίσης Ντέμπλας,
Δήμαρχος Σιθωνίας

Γρηγόριος Τάσιος,
Πρόεδρος Πανελλήνιας
Ομοσπονδίας Ξενοδόχων

Γιάνης Κουφίδης,
Πρόεδρος Επιμελητηρίου
Χαλκιδικής

Ιωάννα Αρβανίτη,
Συντ/τρια Εκπ/κού Έργου
Α'βάθμιας Εκπ/σης Κ. Μακ/νίας

Χρύσα Ζελιλίδου,
Αν/τρια Δ/ντρια Α'βάθμιας
Εκπ/σης Ν. Χαλκιδικής

Άποψη της αίθουσας

ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΡΟΜΕΣ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

16/4/22, ΗΜΕΡΗΣΙΑ Ι.Μ. ΕΙΚΟΣΙΦΟΙΝΙΣΣΑΣ - ΣΠΗΛΑΙΟ ΑΓΓΙΤΗ - ΔΡΑΜΑ (ρεπ. σελ. 51)

Στην Ιερά Μονή Εικοσιφοίνισσας

23/5 έως 27/5/2022, ΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΣΤΗΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟ (ρεπ. σελ. 51)

Μεσολόγγι, στον Κήπο των Ηρώων (τμήμα των εκδρομέων)

Αρεόπολη, στον βράχο όπου υψώθηκε η Σημαία της Επανάστασης, στις 17 Μαρτίου 1821

Μυκήνες, στην Πύλη των Λεόντων (τμήμα των εκδρομέων)

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ ΣΤΗ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ (ρεπ. σελ. 3 - 4)

Στην Ιερά Επιστοασία, με την εικόνα «Άξιον Εστί»

Με τον Πολιτικό Διοικητή, κ. Αθ. Μαρτίνο, και τον Πρωτοεπιστάτη, π. Γεώργιο Βατοπαϊδινό

Στη Ν. Τρίγλια

Ανακήρυξη σε Επίτιμο Δημότη από τον Δήμαρχο Ν. Προποντίδας κ. Εμμ. Καρρά

Στη Ν. Τένεδο, καλωσόρισμα από τον Μητροπολίτη Κασανδρείας κ. Νικόδημο

ΕΟΡΤΑΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΣΤΗ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ

Από την Επέτειο της Έναρξης της Επανάστασης του 1821 στον Πολύγυρο, 15/5/22 (ρεπ. σελ. 52)

Από την παρέλαση

Κατάθεση στεφάνου από τον Πρόεδρο του Παγχαλκιδικού, κ. Ιωάννη Κοτσάνη

Επιμνημόσυνη δέηση, στη μνήμη της Γενοκτονίας των Ποντίων, Λάκκωμα 21/5/22 (ρεπ. σελ. 52)

Κατάθεση στεφάνου από το μέλος του Δ.Σ. του Παγχαλκιδικού, κ. Αστέριο Βαγγλή

Κατάθεση στεφάνου στην προτομή του Καπετάν Χάψα, 27/3/2022 (ρεπ. σελ. 52)

Από την εκδήλωση μνήμης του Ολοκαυτώματος των Βασιλικών, 12/6/2022 (ρεπ. στο επόμενο τεύχος)

Το Μνημείο του Ολοκαυτώματος στα Βασιλικά

συνέχεια από τη σελίδα 26

πλήρωση των διακένων από πλήρεις πλίνθους, και θεμελίωση από λιθοδομή.

Οι οικισμοί σχεδιάστηκαν και κατοικήθηκαν στα όρια αριθμημένων αγροτεμαχίων της συνολικής κτηματικής περιοχής τους. Τα όρια αυτά περιέλαβαν τους πυρήνες που προϋπήρχαν είτε δημιουργήθηκαν, με την εσπευσμένη ανάγκη προσφυγικής εγκατάστασης, με βάση έναν κατ' αρχάς άτυπο σχεδιασμό. Κάποιοι έγιναν αφορμή συσπείρωσης υφιστάμενων συνοικισμών. Από τους προσφυγικούς οικισμούς και κατά τη διαδικασία αποτύπωσης και κύρωσης του σχεδίου τους, οι είκοσι δύο (22) διατηρήθηκαν στα όρια, που αρχικά είχε ορίσει η χάραξη και διανομή των αγροκτημάτων τους, ενώ οι 14 επεκτάθηκαν και έξω από τα αρχικά αυτά όρια, στο διάστημα των 10 - 40 ετών, που μεσολάβησε ανάμεσα στις διανομές. Το γεγονός της επέκτασης οφείλεται στη δυναμική της οικονομίας τους και στην αύξηση του πληθυσμού τους.

Η έκταση των οικισμών, όπως αυτή διαπιστώθηκε με τις συγκρίσεις των διαγραμμάτων οικισμών και αγροκτημάτων, προέκυψε είτε από στοιχεία, που καταγράφηκαν από την εποχή της απαλλοτρίωσής τους

στις αντίστοιχες Αποφάσεις απαλλοτρίωσης, είτε από σημερινές εμβαδομετρήσεις των τμημάτων αυτών (με σχετική ακρίβεια).

Τα στοιχεία που διαθέτουμε, για το μέγεθος της αγροτικής περιοχής ή για το μέγεθος των κλήρων, δεν είναι πλήρη για όλους τους οικισμούς. Έτσι, θα ήταν παρακινδυνευμένο να επιχειρούσαμε έναν αθροιστικό υπολογισμό του συνόλου της γης αυτής. Ειδικά για το μέγεθος του βιώσιμου κλήρου, τα στοιχεία που εξακριβώθηκαν, δεν αναφέρονται στον ίδιο χρόνο, ενώ διαπιστώνεται αναλογία μόνον στα μεγέθη κλήρων και αγροκτημάτων. Μια κατηγοριοποίηση, όμως, στο ζήτημα αυτό, και με τον βαθμό πληροφόρησης που έχουμε, θα ήταν μάλλον αυθαίρετη. Από ό,τι μπορούμε να υπολογίσουμε προσεγγιστικά, σε μέγεθος γης 2.886 τ. χιλιομέτρων (2.886.000 στρ.) της Χαλκιδικής, η έκταση της συνολικής γης, που χρησιμοποιήθηκε αρχικά για τη δημιουργία των νέων οικισμών, συμπεριλαμβανομένης της κτηματικής τους περιοχής, ήταν 486.995 στρέμματα, από τα οποία τα 323.266 στρέμματα οφείλονται σε απαλλοτριώσεις αγιορείτικων μετοχίων και τα 163.729 σε συνολικά άλλες ανταλλάξιμες γαίες. Η αρχική έκταση των οικισμών υπολογίστηκε ότι ήταν συνολικά 8.384 στρέμματα.

**ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΓΙΑ ΤΑ 100 ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ
Έκθεση Φωτογραφικού - Αρχαιακού Υλικού
Μνήμες Μικρασιατικής Εκστρατείας 1919-1922**

Η Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών εκκίνησε τις επετειακές εκδηλώσεις της στη μνήμη του Ελληνισμού των Αλησμόνητων Πατρίδων, με αφορμή τη συμπλήρωση εκατό χρόνων από τη Μικρασιατική Καταστροφή, με τη σημαντική Έκθεση Φωτογραφικού - Αρχαιακού Υλικού, Μνήμες Μικρασιατικής Εκστρατείας 1919 - 1922, από τη Συλλογή του κ. Πέτρου Μεχτίδη.

Την Έκθεση εγκαινίασε στην πινακοθήκη της Ε.Μ.Σ. ο Υφυπουργός Παιδείας κ. Άγγελος Συρίγος, την Τετάρτη 13 Απριλίου 2022, ο οποίος αναφέρθηκε στη γενοκτονία των Χριστιανικών πληθυσμών της Ανατολής από τους Νεότουρκους, στον Εθνικό Διχασμό, που συνετέλεσε στη Μικρασιατική Καταστροφή, αλλά και στη σπουδαιότητα της ενσωμάτωσης των Προσφύγων στην ελληνική κοινωνία, που θεωρείται το μεγαλύτερο επίτευγμα του νεότερου ελληνικού κράτους. Στη συνέχεια, ο Πρόεδρος της Εταιρείας, Δρ. Βασίλειος Ν. Πάππας, βράβευσε για τη μακρά προσφορά του στον Μικρασιατικό Ελληνισμό, τον συλλέκτη κ. Πέτρο Μεχτίδη, Αρχαιολόγο, υποψήφιο Δρ. Ιστορίας του Τμήματος Ιστορίας του Ιόνιου Πανεπιστημίου.

Στην εκδήλωση παρευρέθηκαν επίσης ο Υπουργός Μακ. Θράκης κ Καλαφάτης και οι Δήμαρχοι Θεσ/νίκης κ Ζέρβας και Καλαμαριάς κ Δαρδαμανέλης.

Η Έκθεση θα διαρκέσει από τον Απρίλιο έως τον Οκτώβριο του 2022, με ελεύθερη είσοδο. Πραγματοποιείται στην Πινακοθήκη της Ε.Μ.Σ., Νικ. Γερμανού 1, 6ος όροφος. Ώρες λειτουργίας Πινακοθήκης Δευτέρα - Παρασκευή 10:00 - 15:00, και Κυριακή 11:00 - 15:00.

Το Δ.Σ. του Παγχαλκιδικού εκφράζει τα θερμά του συγχαρητήρια στον συλλέκτη και στην Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών.

Η ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΣΤΑ ΝΕΑ ΜΟΥΔΑΝΙΑ

ΕΛΕΝΗ ΠΑΣΧΑΛΑΚΗ,
Διεθνολόγος

Η περιοχή των Νέων Μουδανιών, τον καιρό της εγκατάστασης των πρώτων προσφύγων, δηλαδή το 1923, ανήκε διοικητικώς στην Κοινότητα Πορταριάς. Η Χαλκιδική, από τον Οκτώβριο του 1912, που απελευθερώθηκε, ως το 1924, αποτελούσε τμήμα του Νομού Θεσσαλονίκης. Ο Νομός Χαλκιδικής συστάθηκε με τον νόμο 3226/30-8/2-9-1924 (ΦΕΚ Α212/1924), με έδρα της Νομαρχίας τον Πολύγυρο.

Η Κοινότητα Πορταριάς αναγνωρίστηκε επίσημα, το έτος 1918, με το από 28-6-1918 ΒΔ (ΦΕΚ Α125/1919), και απαρτιζόταν από τους συνοικισμούς: Πορταριάς, Αγίου Μάμα, Καρκάρας, Μυριοφύτου, Βρωμόσυρτων, Καρά-Τεπέ, Σουφλάρ, Εμερτζελή, Μαρνανών, Πόζαλου, Καργί-Λιμάν, Μετοχίου Διονυσίου, Μετοχίου Ζωγράφου, Μετοχίου Καραμάν, Μετοχίου Κωνσταμονίτου και Μετοχίου Ρωσικού.

Ο συνοικισμός Καργί Λιμάνι, ένα χρόνο μετά την εγκατάσταση των προσφύγων, με το ΠΔ της 10-10-1924 (ΦΕΚ Α259/1924) αποσπάστηκε από την Κοινότητα Πορταριάς και απετέλεσε χωριστή Κοινότητα, η οποία, με την 7/1925 απόφαση του Κοινοτικού Συμβουλίου, μετονομάστηκε σε Νέα Μουδανιά.

Το «Γκαργί λιμάνι ή Στα λεοντάρια», γράφει ο Νικόλαος Σχινάς, το 1886, είναι επίγειο της Πορταριάς και του Αγίου Μάμα, «έχοντος άμμώδη άκτίν και βαθέα ύδατα, έν ώ υπάρχουνισιν άποθήκαι και τινά μαγαζεία»¹.

Σύμφωνα με την καταγραφή του νομιάτρου Θεσσαλονίκης, Γεωργίου Παπανικολάου, το 1914, επισημαίνεται η ύπαρξη του αγκυροβολίου Καργί Λιμάνι, όπου «παρά τήν θάλασσαν υπάρχουν μικρός συνοικισμός άνήκων τώ αύτώ ιδιοκτήτη εξ 8 - 10 καλυβών, άποτελούμενος καί Γκαργή λιμάνι καλούμενος»².

Η Πορταριά αποτελούσε τσιφλικι του Χρηστάκη εφέντη, μέσα σε Μετόχι της μονής Εσφιγμένου, που συνορεύει με μετόχι της Μονής Ζωγράφου. Ο Γεώργιος Παπανικολάου επίσης, καταγράφει την Πορταριά ως «Τσιφλικιον μέ 56 οικίας, άπασαι ισόγειοι καί άνευ παραθύρων, ως συνήθως είναι κατασκευασμένοι αί οικίαί των τσιφλικιών. Υδρεύεται έξ άρτεσιανών ύδάτων άφθονων καί καθαρών [...] Σχολείον καινούργές καί κατάλληλον».

Ο Άγιος Μάμας είναι χωριό Βυζαντινό³. Αρχαιότερη γνωστή μνεία του ως χωριό γίνεται το 1047. Πριν το 1134, το χωριό είχε παραχωρηθεί στους Βαρβαρινούς στρατιώτες και, το 1346, ο Στέφανος Δουσάν το δώρι-

σε στην Μονή Βατοπεδίου⁴. «έχει εκκλησίαν, 2 μαγαζεία και μικρά χάνια ως και βωδαμάξας».

Ο Νικόλαος Χατζηαγγελίδης, το 1931, περιγράφει τα χωριά της περιοχής: «Πρός βορράν του όρμου «Καργί-Λιμάνι» καί εις άπόστασιν 4 περίπου χιλιομέτρων κείται ή «Πορταριά» χωριόν κατοικούμενον υπό 120 περίπου γηγενών οικογενειών, προς τά ανατολικά καί εις άπόστασιν 5 περίπου χιλιομέτρων τό χωριόν «Άγιος Μάμας», κατοικούμενον υπό 75 περίπου οικογενειών, βορειότερον τά χωρία «Μαρνανά», «Καρκάρα» καί βορειοδυτικώς τά χωρία «Βρωμόσυρτα», «Καρά-Τεπέ» και «Σουφλάρη».

Σύμφωνα με την απογραφή του 1920, ο οικισμός Καργί Λιμάνι είχε 168 κατοίκους, 110 άρρενες και 58 θήλεις. Στην επόμενη απογραφή του 1928, η κοινότητα Νέων Μουδανιών είχε 1.238 κατοίκους, 628 άρρενες και 610 θήλεις.

Όπως φαίνεται από την απογραφή των προσφύγων, που διενεργήθηκε τον Απρίλιο του 1923, στην Πορταριά, όπου ανήκε και ο οικισμός, απογράφηκαν 58 μόνο πρόσφυγες, από τους οποίους 23 άρρενες και 35 θήλεις.

Από τα πρακτικά συνεδριάσεων του Κοινοτικού Συμβουλίου Πορταριάς πληροφορούμαστε για τις πρώτες ενέργειες της διοίκησης, για την επίλυση βασικών θεμάτων, που αφορούσαν τους πρόσφυγες. Με την έναρξη της εγκαταστάσεως των προσφύγων στην περιοχή, απεστάλη από την Υποδιοίκηση Χαλκιδικής, προς καταρτισμό Δημοτολογίου για την εγγραφή τους, ο υπάλληλος Γεώργιος Ν. Ραγιάς και, στη συνέχεια, προς πολιτογράφησή τους, ο υπάλληλος Αθανάσιος Ιατρού.

Από την πλευρά της, η Κοινότητα προσέλαβε για την έκδοση δελτίων ταυτότητας των προσφύγων και την γραμματειακή υποστήριξη, τον Χρήστο Δούκα, ο οποίος μετέβη στον οικισμό για την εκτέλεση της υπηρεσίας του. Αγοράστηκαν, επίσης, ύστερα από «κατ' άνωτέρω διοικητικής διαταγής», από την Κοινότητα 1.200 πιστοποιητικά, για την πιστοποίηση της ταυτότητας των προσφύγων, τα οποία εκδίδονταν από τον Πρόεδρο, και με βάση τα οποία πολιτογραφούνταν οι πρόσφυγες και, στη συνέχεια, εγγράφονταν στο Ειδικό Δημοτολόγιο.

Για την καταγραφή και τη διανομή βοήθειας στους πρόσφυγες, που εγκαταστάθηκαν στην περιφέρεια της Κοινότητας Πορταριάς, συστάθηκε Επιτροπή, στην οποία διορίστηκε ως μέλος και ο Πρόεδρος της Κοινο-

«Πρόσφυγες στο Καργί Λιμάνι»

τητας, Γεώργιος Τζέκης.

Ο Νικόλαος Χατζηαγγελίδης περιγράφει την επιλογή της περιοχής, όπου κτίστηκαν τα Νέα Μουδανιά: «*Ἐπιτροπή ἐκ τῶν κ.κ. Ἀθανασίου Χαραλαμπίδου και Σταύρου Παπόγλου ἐξ Ἑλιγγίων, Λαζάρου Γανίτου και Ἀνδρέου Τζάμτζαλη ἐκ Μουδανίων και Βασιλείου Καδόγλου ἐκ Μυσοπόλεως [...] τὴν πρῶταν μιάς λαμπρᾶς ἑαρινῆς ἡμέρας τοῦ 1923 [...] περιέπλευσε τὸ Καράμπουρνου [...] πρὸς τὴν χερσόνησον τῆς Κασσάνδρας [...] παντοῦ βασιλεύει ἐρημία. Πλησιάζουν πρὸς τὴν Κασσάνδραν καὶ ἀπὸ τῆς βενζινακάτου [...] διακρίνουσιν ἰστιοφόρα τινὰ ἔλλιμενισμένα εἰς τὸν ὄρμον Καργί - Λιμάνι, ἀπέχοντα ἀπὸ τοῦ ἰσμοῦ τῆς Κασσάνδρας περὶ τὰ 4 μίλλια*»⁵.

Η μορφολογία των Μουδανιών, όπου ανήκαν και οι

Ελιγμοί και η Μυσόπολις, παρουσιάζει αρκετές ομοιότητες με τη μορφολογία των Νέων Μουδανιών. Παρόλο που ο Χατζηαγγελίδης παρουσιάζει την περιοχή να έχει «*ὄψιν χειροτέραν τῆς Ἀφρικανικῆς Ἐρήμου*», προφανώς λόγω της υπάρξεως του ἔλους, τα μέλη της Επιτροπής, στη θέα του Καργί Λιμανιού, πιθανότατα είδαν τη δυνατότητα της δημιουργίας ενός οικισμού, που θα είχε τα χαρακτηριστικά της πατρίδας, που άφησαν πίσω τους, «*ἔχοντες τὴν γνώμην ὅτι διὰ τῆς ἀποξηράνσεως τοῦ ἐλώδους τοῦ τόπου και τῆς παραχωρήσεως τοῦ ἐλαιοκλήματος Χ' Ὀσμάν, τῶν γαιῶν τῶν περίξ μετοχίων και του ἀγροκλήματος ἀδελφῶν Μιχαήλ Βέη εἰς τους νέους κατοίκους, θα ἐτίθεντο στεραιαὶ αἱ βάσεις ἐνός νέου συνοικισμού*»¹.

- i 1. Σχινά Θ. Νικολάου, ταγματάρχου, *Οδοιπορικαὶ Σημειώσεις Μακεδονίας, Ηπείρου, Νέας Οροθετικής Γραμμῆς και Θεσσαλίας, Συνταχθεῖσα τῆ ἐντολή του ἐπὶ των στρατιωτικῶν ὑπουργῶν, Μακεδονίας τεύχος Β, Ἀθήναι 1886. σ. 541*
- i 2. Ζέλλιου-Μαστροκόστα Ερατώ, «Ἐκθεση του νομιάτρου Γ. Παπανικολάου για την Χαλκιδική». *Μακεδονικά*, 32 (2000), σ. 307.
- i 3. Lefort Jacques, *Villages de Macedoine. 1. La Chalcidique occidentale (Travaux et Memoires)*, Paris 1982, σ. 145.
- i 4. Κολοβός, Ηλίας *Χωρικοί και μοναχοί στην οθωμανική Χαλκιδική, 15ος-16ος αιώνας: ὄψεις τῆς οικονομικῆς και κοινωνικῆς ζωῆς στην ὑπαιθρο και η Μονὴ Ζηροποτάμου*, Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ), 2000, σ. 39.
5. *Ἀντίλαλοι ἀπὸ τα Μουδανιά και τα γύρω*, Σύνδεσμος Προσφύγων Μουδανιών, Θεσσαλονίκη 1931 σ. 235.

Διοικητικό και Επιστημονικό Συμβούλιο του "ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ" του ΑΠΘ

Η Σύγκλητος του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης μετά από πρόταση του Πρύτανη καθηγητού κ. Παπαϊωάννου Νικόλαου επέλεξε και διορίστηκαν τα ακόλουθα μέλη στο ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ και στο ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ του "ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ" του ΑΠΘ.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ Πρόεδρος: Δήμητρα Σφενδόνη-Μέντζου, Ομότιμη Καθηγήτρια Φιλοσοφίας της Επιστήμης, Α.Π.Θ. Αναπληρωτής Πρόεδρος: Ζαχαρίας Σκούρας, Ομότιμος Καθηγητής Βιολογίας, Α.Π.Θ. Γ. Γραμματέας: Σταύρος Αυγολούπης, Ομότιμος Καθηγητής Αστρονομίας, Α.Π.Θ. Ταμίας: Άρης Στυλιανού, Αναπληρωτής Καθηγητής και Πρόεδρος του Τμήματος Πολιτικών Επιστημών, Α.Π.Θ. Κωνσταντίνος Μπίκος, Καθηγητής Τομέα Παιδαγωγικής, Κοσμήτωρ Φιλοσοφικής Σχολής, Α.Π.Θ. Φιλήμων Παιονίδης, Καθηγητής Φιλοσοφίας και Διευθυντής του Τομέα Φιλοσοφίας, Α.Π.Θ. Κωνσταντίνος Κατσιφαράκης, Καθηγητής Πολυτεχνικής Σχολής, Α.Π.Θ., πρώην Κοσμήτωρ Πολυτεχνείου Α.Π.Θ. Σύμφωνα με το άρθρο 3B του καταστατικού μας, τα μέλη του Δ.Σ. είναι επίσης μέλη του Επιστημονικού Συμβουλίου, και ο Πρόεδρος του προηγούμενου Δ.Σ. είναι Πρόεδρος του Επιστημονικού Συμβουλίου.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ Πρόεδρος: Δήμητρα Σφενδόνη-Μέντζου, Ομότιμη Καθηγήτρια Φιλοσοφίας της Επιστήμης, Α.Π.Θ.

Leroi, Armand, Καθηγητής Εξελικτικής Αναπτυξιακής Βιολογίας στο Imperial College, London, Ηνωμένο Βασίλειο. McKirahan Richard, Norton Professor of Classics and Professor of Philosophy στο Pomona College, Claremont, California, ΗΠΑ. Jeffrey David Sachs, Καθηγητής στο Columbia University, ΗΠΑ, Διευθυντής του Κέντρου για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη στο Columbia University και Πρόεδρος του Δικτύου Λύσεων Βιώσιμης Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών (HE), SDG, καθώς και Σύμβουλος του Γ. Γραμματέα των ΗΕ Antonio Guterres για τους Στόχους της Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs). Κοινογώργης, Γιώργος, Ομότιμος Καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης, Πρώην Πρύτανης του Παντείου Πανεπιστημίου. Κοκκίνη Στυλιανή, Καθηγήτρια του Τομέα Βοτανικής του Τμήματος Βιολογίας, Α.Π.Θ. Κουλουμπαρίσης Λάμπρος, Μέλος της Βασιλικής Ακαδημίας του Βελγίου, Αντεπιστέλλον Μέλος της Ακαδημίας Αθηνών, Ομότιμος Καθηγητής Φιλοσοφίας στο Université libre de Bruxelles, Βέλγιο. Lennox James, Ομότιμος Καθηγητής στο Τμήμα Ιστορίας και Φιλοσοφίας της Επιστήμης, και στα Τμήματα Κλασικών Σπουδών και Φιλοσοφίας του University of Pittsburgh, ΗΠΑ. Παρασκευόπουλος Νικόλαος, Ομότιμος Καθηγητής Νομικής, Α.Π.Θ., πρώην Υπουργός Δικαιοσύνης Γκολίτσης, Παντελής, Επίκουρος Καθηγητής Αρχαίας και Μεσαιωνικής Φιλοσοφίας στον Τομέα Φιλοσοφίας, Α.Π.Θ.

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΗ Στους οφειλέτες συνδρομών από παλαιότερα έτη. Παρακαλούμε για την ταμειακή τακτοποίηση των μελών που οφείλουν συνδρομές παλαιότερων ετών με καταβολή μόνον των συνδρομών των δύο τελευταίων ετών 2021-2022. Η οφειλή αναγράφεται στην αυτοκόλλητη ετικέτα με την ταχυδρομική διεύθυνση. **Προσοχή:** Σε περίπτωση μη τακτοποίησης, η αποστολή του περιοδικού θα διακοπεί.

ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ ΑΝΤΑΛΛΑΓΕΣ ΠΛΗΘΥΣΜΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΘΡΑΚΗ - ΠΑΡΑΛΙΑ ΠΡΟΠΟΝΤΙΔΑΣ - ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΕΙΑ

ΚΟΣΜΑΣ ΖΑΦΕΙΡΟΥΔΗΣ,
Συνταξιούχος Αστυνομικός

Η Μικρασιατική καταστροφή του 1922 δεν θα σβηστεί ποτέ από τη μνήμη της Ιστορίας.

Έχει καταγραφεί με μαύρα γράμματα στο υποσυνείδητο όλων των Ελλήνων και είναι μία από τις μεγαλύτερες πληγές του Ελληνικού Έθνους. Η καταστροφή των Ελληνικών πόλεων της Ιωνίας, του Πόντου, της Ανατολικής Θράκης και άλλων περιοχών έφερε αναπόφευκτα και την προσφυγιά.

Οι κάτοικοι όλων αυτών των περιοχών, ξεριζωμένοι από τις πατρογονικές τους εστίες, κατατρεγμένοι, φτωχοί, κυνηγημένοι από τους Τούρκους, έχοντας όμως την ελπίδα πάντα ζωντανή μέσα τους, την πίστη και το ατέλειωτο κουράγιο, για να ζήσουν και να δημιουργήσουν, πήραν το δρόμο της προσφυγιάς για την μητέρα τους πατρίδα, την Ελλάδα. Χωρίς περιουσιακά στοιχεία αλλά με απτόητο το ελληνικό πνεύμα, την παράδοση, τον πολιτισμό και την νοικοκυροσύνη, που πάντα τους διέκρινε, ήρθαν στην Ελλάδα με οποιονδήποτε τρόπο μπορούσαν, προκειμένου να αποφύγουν τις σφαγές, τους βασανισμούς, τις ατιμασίες των γυναικών και πολλές άλλες βιαιότητες, που ακολούθησαν από τους Τσέτες του Κεμάλ Αττατούρκ.

Κατόπιν, ήρθε η ανταλλαγή πληθυσμών. Σε δύο χρόνια, στις 25-5-2024 συμπληρώνονται εκατό χρόνια από την έλευση των προσφύφων κατοίκων της Καλλικράτειας, κωμοπόλεως, που βρίσκεται στα παράλια της Προποντίδας.

Η Καλλικράτεια ήταν τότε μια όμορφη παραθαλάσσια κωμόπολη της Προποντίδας της Ανατολικής Θράκης, η οποία ήταν κτισμένη σε ύψωμα, στον μυχό του κόλπου των Αθύρων [Μεγάλου Τσεκμετζέ]. Πλούσια, με πεδιάδες και με ωραία πέτρινα γεφύρια, και με θέα τη θάλασσα της Προποντίδας. Η απόσταση της από την Κωνσταντινούπολη ήταν 33 χιλιόμετρα, ενώ άλλα κοντινά παραθαλάσσια χωριά ήταν η Ηράκλεια, οι Αιγυαλοί [Άγιος Παύλος], η Σηλυβρία, η Ραιδεστός, οι Επιβάτες κ.ά.

Το υψόμετρο της Καλλικράτειας από την επιφάνεια

της θάλασσας ήταν 10 μέτρα, είχε πολύ καλό κλίμα και, ως εκ τούτου, ευδοκίμοσαν πολλά είδη εσπεριδοειδών και δημητριακών.

Κανείς δεν γνωρίζει την προέλευση του ονόματος της Καλλικράτειας. Κάποτε ήταν τούρκικο τσιφλίκι, που είχε και τζαμί, το οποίο γκρέμισαν οι Ρώσοι, το έτος 1878. Κάποια παράδοση λέει ότι κτίστηκε από τον Σπαρτιάτη ναύαρχο Καλλικρατίδα, ο οποίος έκτισε και φρούριο, στη δυτική πλευρά του χωριού. Άλλη παράδοση λέει ότι προήλθε από τον γνωστό καλλιτέχνη

Μερική άποψη της Παλιάς Καλλικράτειας

του Παρθενώνα, Καλλικράτη, ενώ μια τρίτη λέει ότι ο Μέγας Κωνσταντίνος, αναζητώντας μια θέση, για την ίδρυση της νέας πρωτεύουσας της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, είπε ότι η θέση αυτή του χωριού «κρατεί καλά πολλά».

Ο πληθυσμός της Καλλικράτειας ήταν περίπου 3.500 κάτοικοι, ήταν ομοιογενής –υπήρχε μόνο μία τούρκικη οικογένεια, που ήταν βοσκοί– και δεν υπήρχαν μαχαλάδες, όπως στα τούρκικα χωριά.

Οι κάτοικοι είχαν οικονομική άνεση, υπήρχαν διάφορα μαγαζιά, τα περισσότερα στην παραλία, καφενεία, δύο αλευρόμυλοι καθώς και εργοστάσια γιαουρτοποιίας, τα λεγόμενα «Γιουρτχανάδες».

Στο κέντρο του χωριού δέσποζε ο ναός της Οσίας Παρασκευής της Επιβατινής (η Οσία Παρασκευή γεννήθηκε στους Επιβάτες της Ανατολικής Θράκης – εξ ου και το προσωνύμιο «Επιβατινή»– και κοιμήθηκε στην Καλλικράτεια). Οι κάτοικοι είχαν μεγάλη ευλάβεια στην Οσία Παρασκευή, της οποίας τα λείψανα σήμερα βρίσκονται στο Ιάσιο της Ρουμανίας.

Καθήκοντα εφημερίου στον ναό είχαν εκτελέσει οι ιερείς Χρύσανθος (1853), Θεόφιλος Χρυσάφιδης [1900], Ζαχαρίας Ιεροκλής (1906 – 1912), Ιωάννης (1912 - 1915), Αναστάσιος (1915 -1916), Δημήτριος (1916 - 1921) και Κωνσταντίνος Ζαμπέτας (1922 – 1924).

Στην Καλλικράτεια ανέπτυξε μεγάλη δραστηριότητα

τα και μια ομάδα γυναικών, που ονομαζόταν «Αδελφότητα Κυριών Οσία Παρασκευή». Πληροφορίες για τη δράση της μας παρέχει μια αχρονολόγητη χάρτινη εικόνα, που εικονίζει την Οσία Παρασκευή. Η εικόνα αυτή εκδόθηκε τότε με σκοπό τη συγκέντρωση χρημάτων για την ανοικοδόμηση του ναού της Οσίας, ενώ σήμερα φυλάσσεται στον ναό Οσίας Παρασκευής της Νέας Καλλικράτειας.

Καθήκοντα διοίκησης της Κοινότητας είχε η Δημογεροντία, που αποτελούνταν από έξι προύχοντες και έναν επικεφαλής μουχτάρη. Τα τελευταία είκοσι δύο χρόνια, πριν την ανταλλαγή, μουχτάρης ήταν ο Ιωάννης Κανάκογλου.

Υπήρχαν δύο δημοτικά σχολεία (αρρένων, θηλέων), που στεγαζόνταν στο ίδιο κτήριο, κοντά στα «Γιάρια», όπου φοιτούσαν 600 μαθητές, ενώ οι δάσκαλοι ήταν οκτώ, οι οποίοι αμείβονταν από τους γονείς των μαθητών. Οι μαθητές, εκτός των άλλων μαθημάτων, διδάσκονταν Γαλλικά και μουσική, καθώς οι γονείς έδιναν μεγάλη βαρύτητα στη μουσική παιδεία.

Οι κάτοικοι ασκούσαν διάφορα επαγγέλματα, όπως γεωργοί, κτηνοτρόφοι, αλιείς, βιοτέχνες, έμποροι, ενώ η πλειονότητά τους ασχολούνταν με τη ναυτιλία.

Οι Καλλικρατειανοί πάλευαν να κρατήσουν μέσα τους την Ελλάδα. Είναι γνωστό ότι δεν είχαν το δικαίωμα να γιορτάζουν τις εθνικές γιορτές, όμως τις θρησκευτικές τις γιόρταζαν όλες, και με μεγάλη ευλάβεια. Έκπληξη και συγκίνηση προκαλεί, ακόμη, το γεγονός ότι οι κάτοικοι βάφτιζαν τα παιδιά τους τους, δίνοντάς τους ονόματα από την ελληνική μυθολογία, από την αρχαία Ελλάδα και από το Βυζάντιο, όπως π.χ. Αθηνά, Αγαθοκλής, Μιλτιάδης, Αφροδίτη, Θεμιστοκλής, Κασσάνδρα, Φιλοκτήτης, Σαπφώ κ.ά.

Σήμερα η Καλλικράτεια έχει αλλάξει μορφή. Κτίστηκαν μεγάλα κτίρια και εργοστάσια. Από την παλιά εποχή, σώζονται κάποια ελληνικά αρχοντικά, το ελληνικό σχολείο, ορισμένες κρήνες [βρύσες], ενώ άλλαξε και όνομα, και ονομάζεται πλέον Mimar Sinan [Μιμαρσινάν].

Αλλά ας έλθουμε στα μετά τη Μικρασιατική καταστροφή γεγονότα. Στις 25-5-1924, λοιπόν, και αφού ακολούθησε η συμφωνία για την ανταλλαγή πληθυσμών μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας, οι κάτοικοι πήραν το δρόμο της προσφυγιάς για την Ελλάδα, ενώ

Τούρκοι, που κατοικούσαν στην Ελλάδα και μιλούσαν Ελληνικά, θα πήγαιναν στην Καλλικράτεια. Οι Τούρκοι, λόγω των καλών σχέσεων που είχαν με τους Καλλικρατειανούς, τους άφησαν να πάρουν μαζί τους ό,τι ήθελαν, και δεν τους πείραξαν καθόλου. Μάλιστα, ο Σερίφ Εφέντης είπε στον αντίστοιχο Έλληνα υπεύθυνο για την ανταλλαγή το εξής παροιμιώδες: «Σου στέλνω τριαντάφυλλα στην Ελλάδα, και εσύ μου στέλνεις τσουνκνίδες». Οι κάτοικοι πήραν μαζί τους ό,τι μπορούσαν – ρουχισμό, προσωπικά αντικείμενα, κοσμήματα, χρυσές λίρες και άλλα.

Μετά το μακρύ ταξίδι με τα καράβια ήρθαν στη Θεσσαλονίκη, όπου εγκαταστάθηκαν προσωρινά στην περιοχή «Καραμπουρνάκι». Άλλοι ήλθαν σ' αυτήν την περιοχή ενάμιση μήνα αργότερα, περπατώντας με τα πόδια, μαζί με άλλους πρόσφυγες, από άλλα χωριά της Προποντιδας. Έμειναν δύο περίπου εβδομάδες, και καθημερινά τους έδιναν ένα πιάτο φαγητό και κουραμάνα.

Στη συνέχεια, οι οικογένειες από την Καλλικράτεια εγκαταστάθηκαν προσωρινά στη Σταυρούπολη, σε γαλλικούς στρατώνες (ΤΟΛ), ενώ, αργότερα, τους είπαν, όσοι θέλουν, να φύγουν και να πάνε όπου επιθυμούσαν.

Μια επιτροπή γερόντων ήλθε στη Χαλκιδική, να βρει κάποια περιοχή για μόνιμη εγκατάσταση, κάποιοι από θαλάσσης με βάρκες εξερευνούσαν τα παράλια περιοχής της νοτιοδυτικής Χαλκιδικής, για να βρουν κάποιο μέρος, που να προσομοιάζει και να τους θυμίζει την πατρίδα τους που άφησαν πίσω, την παλιά Καλλικράτεια.

Τελικά, η εντεταλμένη Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων (ΕΑΠ) τους υπέδειξε μια περιοχή η οποία –ω, του θαύματος– πράγματι, τους θύμιζε την παλιά πατρίδα και την οποία η επιτροπή γερόντων την αποδέχθηκε με μεγάλη χαρά.

Το μέρος αυτό ήταν μετόχι της Ι.Μ. Ξενοφώντος Αγίου Όρους και ονομαζόταν «Τσαλί-μετόχι», γιατί είχε πολλά τσαλιά [αγκάθια]. Αρχικά, μείνανε σ' αυτήν την περιοχή, πολλές οικογένειες μαζί, δίπλα στο εκκλησάκι του Αγίου Τρύφωνα, σε ξύλινες πρόχειρες παράγκες, που για χωρίσματα ανάμεσα στις οικογένειες είχαν κουρευούδες.

Οι συνθήκες διαβίωσής τους ήταν άθλιες, νερό έπαιρναν από πηγάδι, όμως την πείνα πώς να την χορτάσουν; Πλήρης εξαθλίωση, ενώ είχαν να αντιμετωπί-

Οι συνθήκες διαβίωσής τους ήταν άθλιες, νερό έπαιρναν από πηγάδι, όμως την πείνα πώς να την χορτάσουν; Πλήρης εξαθλίωση, ενώ είχαν να αντιμετωπί-

Η πρόσοψη του Ι. Ν. της Οσίας Παρασκευής

Το Τσαλί-μετόχι

σουν και τις αρρώστιες της εποχής εκείνης, τον τύφο και την ελονοσία, και πολλοί, τη χρονιά εκείνη, πέθαναν, μην αντέχοντας τις κακουχίες.

Κάποιοι έφυγαν για τη Θεσσαλονίκη και εγκαταστάθηκαν στην Τούμπα, σε παράγκες. Όσοι έμειναν στο «Τσαλί-μετόχι», υπέφεραν, άρχισαν να δουλεύουν σε διπλανά χωριά, για να ζήσουν τις οικογένειές τους, ως αγρότες ή εργάτες σε χωράφια τσιφλικάδων. Το μεροκάματο που έπαιρναν, ήταν πολύ μικρό -12 δραχμές έπαιρναν οι άνδρες και 7 ή 8 δραχμές οι γυναίκες. Έτσι, προσπαθούσαν να συντηρηθούν, γιατί το λιγοστό φαγητό και τα τρόφιμα, που έστελνε το κράτος, δεν επαρκούσαν.

Οι άθλιες συνθήκες και η νοσταλγία της παλιάς τους πατρίδας και της καλής ζωής, που είχαν εκεί, γέμιζε τους πρόσφυγες, και ειδικά τους γεροντότερους, με μεγάλη πίκρα και στενοχώρια, και ζούσαν με την ελπίδα και τον διακαή πόθο της επιστροφής στην Παλιά Καλλικράτεια, πόθος που δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ.

Ύστερα από έναν χρόνο, από τον ερχομό τους στο «Τσαλί-μετόχι», το 1925, άρχισε το κράτος να ενδιαφέρεται πιο σοβαρά για τους πρόσφυγες, και έτσι άρχισαν να κτίζονται τα σπίτια του εποικισμού, για να στεγαστούν οι οικογένειες, και μοιράστηκαν και κλήροι. Κάθε οικογένεια πήρε από ένα σπίτι και κλήρο 30 στρέμματα γης, ενώ τους έδωσαν και ζώα, βόδια και άλογα, για να την οργάνουν, καθώς και τροφή (βρώμη) γι' αυτά, επίσης τους έδωσαν και εργαλεία, τσάπες, κασμάδες και άλλα.

Έτσι, άρχισαν να καλλιεργούν τη γη, να σπέρνουν καπνά, βαμβάκια, σιτάρια, να θερίζουν, και αργότερα ασχολήθηκαν και με την καλλιέργεια αμπελιών. Όλες αυτές οι καλλιέργειες ανακούφισαν κάπως τους πρόσφυγες, αντιμετώπισαν τουλάχιστον την πείνα.

Το έτος 1926, οι πρόσφυγες εγκαταστάθηκαν οριστικά στα σπίτια που κτίστηκαν, και το καινούργιο χωριό τους το ονόμασαν Νέα Καλλικράτεια, για να θυμούνται την παλιά τους πατρίδα, την Παλιά Καλλικράτεια της Ανατολικής Θράκης, ενώ εγκατέλειψαν το «Τσαλί-μετόχι» και τις παράγκες, διότι οι άσχημες καιρικές συνθήκες και οι ισχυρές νεροποντές τις παρέσυραν και τις κατάστρεψαν όλες.

Σήμερα, η Νέα Καλλικράτεια είναι μια από τις μεγαλύτερες κωμοπόλεις της Χαλκιδικής, με πληθυσμό 7.238 κατοίκους (απογραφή 2011), είναι δημοτικό διαμέρισμα, που υπάγεται στον δήμο Ν. Προποντίδας (παλαιό-

τερα δήμος Ν. Μουδανιών). Διαθέτει τρία νηπιαγωγεία, δύο Δημοτικά σχολεία, ένα Γυμνάσιο, ένα Λύκειο, Κέντρο Υγείας Αστικού Τύπου, ΟΤΕ, ΚΕΠ, αθλητικό σύλλογο, με τμήματα ποδοσφαίρου και καλαθοσφαίρισης, πετοσφαίρισης και άλλα αθλήματα.

Οι κάτοικοι ασχολούνται ιδιαίτερα με τον τουρισμό, την αλιεία, το εμπόριο, τη γεωργία και άλλα επαγγέλματα. Τηρούν πιστά τα ήθη και τα έθιμα, που έφεραν από την Παλιά Καλλικράτεια, τις εθνικές και θρησκευτικές γιορτές.

Κάθε χρόνο, στις 14 Οκτωβρίου, οι κάτοικοι τιμούν και γιορτάζουν την προστάτιδά τους, Οσία Παρασκευή. Την παραμονή φέρνουν στην εκκλησία ένα μεγάλο δίσκο με κόλλυβα, που τον έχουν στολίσει με την εικόνα της, και γύρω-γύρω με άσπρα λουλούδια, γιατί η Οσία πέθανε νέα, 27 μόλις ετών. Ψάλλεται ο εσπερινός και

γίνεται περιφορά της εικόνας στους κεντρικούς δρόμους. Ανήμερα της γιορτής, έρχεται στον ναό πλήθος κόσμου, ενώ συγκινητική είναι η προσέλευση και Καλλικρατειανών, που διαμένουν στη Θεσσαλονίκη και στα γύρω χωριά.

Η Ν. Καλλικράτεια είναι όμορφη όλους τους μήνες του έτους, ιδιαίτερα όμως το καλοκαίρι σφύζει από ζωή, αποτελεί πόλο έλξης Ελλήνων τουριστών (κυρίως κατοίκων Θεσσαλονίκης) αλλά και ξένων από διάφορες χώ-

ρες. Διαθέτει υπέροχες ακρογιαλιές, πολλά καταστήματα, ταβέρνες, ουζερί, πιτσαρίες κ.ά., όπου μπορούν οι επισκέπτες να περάσουν ωραίες και ξένοιαστες διακοπές. Ακόμη οι κάτοικοι δεν ξεχνούν την παλιά τους πατρίδα, και, κατά καιρούς, την επισκέπτονται, ενώ συχνά πραγματοποιούν και ταξίδια/προσκυνήματα στο Ιάσιο της Ρουμανίας, όπου βρίσκονται τα λείψανα της Οσίας Παρασκευής.

Τελειώνοντας, πρέπει να αναφερθεί ότι οι πρόσφυγες, που ήλθαν από τα απέναντι παράλια, ρακένδυτοι, ξεκινώντας τη ζωή τους από το μηδέν και, παρά τις στερήσεις, την πείνα, την εξαθλίωση και τις κακουχίες, κατάφεραν, με την υπομονή και την κουλτούρα τους, όχι μόνο να στεριώσουν στη νέα τους πατρίδα, αλλά και να προοδεύσουν και να μεγαλουργήσουν, ενώ είχαν μεγάλη συνεισφορά στην περαιτέρω ανάπτυξη της Ελλάδας.

ΠΗΓΕΣ

1. Λαογραφικό λεύκωμα Δήμου Ν. Καλλικράτειας «Από την Προποντίδα στη Χαλκιδική», έκδ. 2000
2. Ίντερνετ - Wikipedia
3. Μαρτυρίες κατοίκων Ν. Καλλικράτειας

25-5-1924. Το ταξίδι της προσφυγιάς από την Καλλικράτεια Ανατολικής Θράκης στη Νέα Καλλικράτεια Χαλκιδικής από ξηρά και θάλασσα

Η ΑΜΦΙΠΡΟΣΩΠΗ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΤΙΜΙΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ, ΣΤΟΝ Ι.Ν. ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΙ ΕΛΕΝΗΣ, ΣΤΗΝ ΟΥΡΑΝΟΥΠΟΛΗ

ΙΩΣΗΦ ΛΕΜΟΝΙΑΔΗΣ,

Θεολόγος – Ιστορικός ερευνητής

Η μελέτη αυτή αποτελεί μικρή προσφορά μνήμης σε όλους τους πρόσφυγες, που, με κίνδυνο της ζωής τους, κατάφεραν να μεταφέρουν και να διασώσουν, από την κατακτητική manía των Τούρκων, πολύτιμα κειμήλια από την πατρογονική γη της Μ. Ασίας.

Το θέμα της εργασίας μας πραγματεύεται τη μεγά-

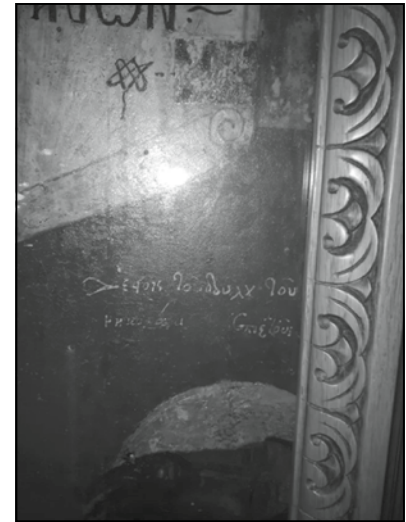
φόρος ράβδος, και κρατάει ξετυλιγμένο μακρύ ειλητάριο, με την επιγραφή: «Μετανοείτε, ήγγικεν γαρ η βασιλεία των Ουρανών». Δεξιά, η κομμένη κεφαλή, με χρυσό φωτοστέφανο, τοποθετημένη σε πολύτιμη λεκάνη, με ραβδώσεις γαλάζιας απόχρωσης. Φέρει σαφή ίχνη επιζωγράφισης – συνηθισμένη πράξη επιδιόρθω-

Εικ. 1, Α' όψη, ολόσωμη παράσταση του Προδρόμου

Εικ. 2, Β' όψη

Εικ. 3, Α' όψη, λεπτομέρεια της επιγραφής του δωρητή

λη αμφιπρόσωπη εικόνα του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου. Οι αμφιπρόσωπες ή αμφίγραφες εικόνες, είναι ένα ιδιαίτερο είδος εικόνων, που είναι ζωγραφισμένες και στις δύο όψεις, και οι οποίες, κατά κανόνα, είναι εικόνες λιτανείας. Στις εικόνες αυτές εικονίζονται – συνηθώς, στην κυρία όψη– η Παναγία με τον Χριστό, ενώ –στη δευτερεύουσα– ένα θέμα που έχει σχέση με το Θείο Πάθος, όπως η Σταύρωση, η Αποκαθήλωση και η Άκρα Ταπείνωση.

Η εικόνα που εξετάζουμε, φέρει εμφανή ίχνη κοψίματος περιμετρικά, εκτός από την άνω πλευρά. Αυτό εύκολα μας κάνει να συμπεράνουμε ότι, μάλλον, κάποτε ήταν ενσωματωμένη στο τέμπλο κάποιου Ναού.

Οι διαστάσεις της είναι: 104,2 x 58,5 εκ. Η Α' όψη αναπαριστά τον Άγιο Ιωάννη τον Πρόδρομο ολόσωμο, σε κατ' ενώπιον στάση, με μηλωτή και ιμάτιο και με φτερά, ως άγγελο Κυρίου. Το δεξί χέρι είναι σε στάση δέησης, ενώ στο αριστερό χέρι ακουμπά σταυρο-

σης μιας εικόνας ή μιας τοιχογραφίας, σε παλαιότερες εποχές– και χαρακτηρίζεται από τα αδρά κι έντονα χαρακτηριστικά του προσώπου, τα οποία, μαζί με τη λεπτή σιλουέτα της μορφής, παραπέμπουν στην ασκητικότητα του Αγίου.

Το βάθος είναι από στιλβωτό χρυσό, ενώ το έδαφος έχει αποδοθεί με έντονο καφέ χρώμα. Υπάρχουν αρκετές φθορές στο βάθος και λιγότερες στη ζωγραφική, κατά τόπους. Κάποιες εξ αυτών επιδιορθώθηκαν, σε παλαιότερη συντήρηση της εικόνας, και καλύφθηκαν. Τόσο η επιγραφή με το όνομα του Αγίου, όσο και η επιγραφή του δωρητή, φαίνεται να είναι οι αρχικές.

Η δεύτερη διακρίνεται κομμένη στην άκρη, στο δεξιό κάτω μέρος της εικόνας: «{Δέησις} του δούλου του... / Νικολάου Επί έτους...». Το χαμένο τμήμα της επιγραφής αποκόπηκε, όταν το μέγεθος της εικόνας προσαρμόστηκε, έτσι ώστε να ταιριάζει στις διαστάσεις του τέμπλου, στο οποίο είχε τοποθετηθεί. Επίσης,

παρατηρούνται στην εικόνα και σαφή ίχνη από καρφιά στερέωσης στις δύο κεφαλές, τα οποία παραπέμπουν στα επίθετα φωτοστέφανά τους. Αυτά, συνήθως, ήταν κατασκευασμένα από ασήμι και αποτελούσαν δωρεές των πιστών.

Χρονολογείται μεταξύ 16ου και αρχών του 17ου αι. Η Β' όψη αναπαριστά τον Πρόδρομο σε μετωπική στάση, από τη μέση και πάνω, κρατώντας την κεφαλή του «επί πίνακος». Και σε αυτήν τη παράσταση, ο Ιωάννης φοράει τρίχινη μηλωτή και ιμάτιο, σε αποχρώσεις του σκούρου μπλε. Στο δεξί του χέρι, κρατάει την κεφαλή του, η οποία βρίσκεται σε ψηλό κόκκινο πινάκιο, ενώ στο αριστερό χέρι κρατάει σταυρό. Το βάθος της παράστασης είναι χρυσό, ενώ η επιγραφή με τα αρχικά του ονόματος του Αγίου, βρίσκεται μέσα σε κόκκινους κύκλους, αριστερά και δεξιά της μορφής.

Η παράσταση αυτή, της οποίας η εκτέλεση είναι λαϊκότροπη, χρονολογείται μεταξύ 17ου και 18ου αι. Η συγκεκριμένη όψη, ήταν σε πολύ άσχημη κατάστα-

ση διατήρησης και φέρει χαράξεις και τρύπες, οι οποίες την έχουν πληγώσει.

Άγνωστοι παραμένουν οι δημιουργοί της. Πολύ πιθανόν, να ήταν ντόπιοι καλλιτέχνες ή προερχόμενοι από κάποια άλλη περιοχή της απέναντι Μικρασιατικής ακτής.

Η εικόνα προέρχεται από Ναό της Προκοπής, και μεταφέρθηκε από τους πρόσφυγες στη νέα τους πατρίδα, την Ουρανούπολη, κατά τα πρώτα χρόνια μετά τη Μικρασιατική καταστροφή του 1922.

Στην αρχή, βρέθηκε μαζί με τα υπόλοιπα ιερά κειμήλια, στην εκκλησία των Αγ. Ισαποστόλων Κωνσταντίνου και Ελένης, στο παρεκκλήσι του Πύργου του Προσφορίου, ο οποίος χρησιμοποιήθηκε ως ενοριακός Ναός, έως και το 1950. Μετά μεταφέρθηκε στον νέο Ναό των Αγίων Ισαποστόλων, όπου βρίσκεται μέχρι και σήμερα. Τα τελευταία χρόνια, η εικόνα συντηρήθηκε, και στις μέρες μας βρίσκεται σε ξυλόγλυπτο προσκυνητάρι, επί τη βάση κίονα του δεξιού κλίτους του Ναού.

29 ΜΑΪΟΥ 1453

ΜΙΑ ΤΡΑΓΙΚΗ ΜΕΡΑ. «Η ΠΟΛΙΣ ΕΛΛΩ»

Η Πόλη έπεσε, κι είναι η ώρα της τελευταίας λειτουργίας της Χριστιανοσύνης, στον πάνσεπτο ναό της Ορθοδοξίας, στον ναό της Αγίας Σοφίας.

Ο μεσαιωνικός Ελληνισμός ετοιμάζεται να κηδέψει ό,τι πιο πολύ αγάπησε. Τα όνειρά του, τις ελπίδες του. Ετοιμάζεται να ενταφιάσει την Ελευθερία του, την «Πόλη» του.

Με θλιμμένη μεγαλοπρέπεια, με κομμένα τα γόνατα από το επικείμενο τραγικό γεγονός, που προχωρεί, αργά-αργά, προς το πεπρωμένο του.

Και «σημαίνει ο Θεός, σημαίνει η γης, σημαίνουν τα επουράνια».

Ο Ελληνισμός ΟΛΟΣ, στο πρόσωπο του Βασιλιά.

Η Ορθοδοξία, στο πρόσωπο του Πατριάρχη.

Με βαθιά κατάνυξη, ύψωσαν τη φωνή, για ν' ακουμπήσει τα επουράνια, ενώ, κάτω «απ' την πολλή την ψαλμωδιά, εσειούνταν οι κολώνες».

Και πριν μπουν στο Χειρουβικό, απ' Αρχαγγέλου στόμα, ακούστηκε «Θέλημα Θεού η Πόλη να τουρκέψει». Τραγική η στιγμή. Σταμάτησαν οι καρδιές. Δάκρυσαν τα μάτια.

Σκληρή η εντολή του Θεού: «Η Πόλη να τουρκέψει».

Για την Άλωση της Πόλης, μύρια όσα τραγούδια έχουν γραφεί, με επίκεντρο την Αγία Σοφία. Και το ιστορικό της «ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑΣ», το πανελλήνιο «Σημαίνει ο Θεός, σημαίνει η γής...». Ο τίτλος ήταν το ανακόλλημα της Κωνσταντινούπολης.

Από την Ποντιακή παραλλαγή, «το πάρσιμο της Πόλης», εμπνεύστηκε και ο μεγάλος ποιητής Κωνσταντίνος Καβάφης. Ποίημά του το «ΠΑΡΘΕΝ». Ο τίτλος δανεισμέ-

ΜΑΡΙΑ ΓΡΙΒΑ, Συνταξιούχος εκπαιδευτικός

νος από το τραγούδι του Πόντου, «Πάρθηκε».

Αυτές τις μέρες, διάβαζα δημοτικά τραγούδια για τ' άθλα των κλεφτών και τους πολέμους. Πράγματα συμπαθητικά. Δικά μας. Γραικικά. Διάβαζα και τα πένθιμα, για τον χαμό της Πόλης των μακρινών εκείνων, και με τη λύπη των Γραικών, που, ίσως, όλο πίστευαν πως θα σωθούν ακόμη.

Μα, αλίμονο, μοιραίο πουλί «απαί την Πολιν έρτα μες το φτερούλιν άθε χαρτί περιγεγραμμένον κι ουδέ στην άμπελον κονέν, μηδέ στο περιβόλι. Επήγε κι εκόνεψε στου κυπαρι'σ την ρίζαν».

Οι αρχιερείς δεν δύνανται ή δεν θέλουν να διαβάσουν «Πήραν την Πόλη, πήραν την... πήραν τη Σαλονίκη». Και τη φωνή που εκεί οι δύο εψέλναν «ζερβά ο Βασιλιάς, δεξιά ο Πατριάρχης», ακούστηκε κι είτε να πάψουν πια. «Παπάδες πάψτε τα χαρτιά και κλείστε τα βαγγέλια, πήραν την Πόλη, πήραν την... πήραν τη Σαλονίκη».

Όμως απ' τ' άλλα πιο πολύ με άγγιξε το άσμα το Τραπεζούντιον, με την παράξενή του γλώσσα: «Χέρα υιός, γυναικάς εν». Αυτό το παίρνει το χαρτί και το διαβάζει κι ολοφύρεται.

«Σιτ' αναγνώθ'... σιτ' ανακλαίγ'... σιτ' ανακρούζ' την καρδιαν... ν' αοιλλή εμάς και βάι εμάς... Η ΡΩΜΑΝΙΑ ΠΑΡΘΕΝ».

«Η Δέσποινα ταραχτήκε και δάκρυσαν οι εικόνες».

«Σώπασε, κυρα-Δέσποινα, και μην πολύ δακρύζεις»

«ΠΑΛΙ ΜΕ ΧΡΟΝΟΥΣ ΜΕ ΚΑΙΡΟΥΣ, ΠΑΛΙ ΔΙΚΑ ΜΑΣ ΘΑ' ΝΑΙ...»

Η ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΑΠΟ ΤΟ ΜΕΤΩΠΟ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΓΓ. ΣΜΑΓΑΣ,

Συνταξιούχος εκπαιδευτικός - Συγγραφέας

Σε μέρες εθνικών επετείων, η σκέψη μου ανακαλεί μνήμες, με παραστάσεις από το απόμακρο σκηνοτικό των παιδικών μου χρόνων. Δεν ξέρω αν η ανώριμη τότε φαντασία μου είχε αναγάγει τον τρόπο του εορτασμού των εθνικών γιορτών σε μια μυστηριακή και μεταφυσική διαδικασία ή αν, πράγματι, υπήρχε όλη αυτή η μαγεία, που συγκλόνιζε τον άγουρο ψυχισμό μου.

Απ' όλες τις εκδηλώσεις, δοξολογίες, πανηγυρικούς, κατάθεση στεφανιών, παρελάσεις, με συγκινούσε βαθύτατα το **“Προσκλητήριο Πεσόντων”**. Ήταν μια τελετουργία πένθιμη και συγχρόνως ηρωική. Για μένα ήταν η κορυφαία στιγμή του προγράμματος των εορταστικών εκδηλώσεων.

Δυο κοινοτικοί παράγοντες, με υποβλητική και καθαρόγλωσση ανάγνωση, εκφωνούσαν: ο πρώτος το όνομα του νεκρού και ο δεύτερος τον τόπο της θυσίας του. Συγχρόνως, μαυρομαντιλοφορημένες μανάδες, σύζυγοι ή αδελφές, με αναμμένα κεριά στα χέρια, έχνουν ποτάμι τα δάκρυα, σε όλη τη διάρκεια της επιμνημόσυνης δέησης και της ανάγνωσης των ονομάτων των ηρωικώς πεσόντων.

Μικρός τότε, από τους πενήντα και πλέον θυσιασθέντες για την πατρίδα Αγιονικολάτες, κατάφερα να συγκρατήσω τα στοιχεία του πρώτου, και να τα απαγγέλλω μέσα μου ψιθυριστά, ταυτόχρονα με τους εκφωνητές: **«Ανθυπολοχαγός Αρσένης Αριστείδης του Σπυρίδωνος»**, έλεγε ο πρώτος, και συνέχιζε ο δεύτερος: **«Απών, έπεσεν ενδόξως εις την μάχην του Σκρα 17-5-1918»**.

Πίστευα τότε, σύμφωνα με τους παιδικούς μου συνειρμούς, ότι τα τρία άλφα των λέξεων: Ανθυπολοχαγός - Αρσένης - Αριστείδης, του χάρισαν την πρωτιά μεταξύ των υπολοίπων πεσόντων συγχωριανών του. Φυσικά, τα κριτήρια του συντάκτη της λίστας ήταν εντελώς διαφορετικά. Μάλλον, λάμβανε υπόψη τον στρατιωτικό βαθμό και την ημερομηνία της ηρωικής θυσίας του καθενός.

Σήμερα, αρκετές δεκαετίες μετά τα πρώτα παιδικά μου συμπεράσματα, ένα πρόσθετο στοιχείο τον κατατάσσει σίγουρα στην κορυφή των

συμπατριωτών του, που έχυσαν το αίμα τους για την πατρίδα, χωρίς να θέλω να υποβαθμίσω τη θυσία κανενός, αφού ο θάνατος για την πατρίδα είναι το αποκορύφωμα του ηρωισμού.

Στην τσέπη του αιματοβαμμένου στρατιωτικού χιτωνίου, του ανθυπολοχαγού Αρσένη Αριστείδα, μετά τη φονική μάχη του Σκρα, βρέθηκε η επιστολή, που γράφηκε προς τον πατέρα του, Σπύρο Αρσένη, δυο μέρες πριν τον ηρωικό του θάνατο, γιατί δεν είχε προλάβει να την ταχυδρομήσει. Την πρωτοδημοσίευσε η εφημερίδα **“Φως”**, στις 9 Ιουνίου 1918.

Την παραθέτω, στη συνέχεια, για να διαπιστώσετε το μέγεθος της αυτοθυσίας, τον πατριωτισμό και το μεγαλείο της ψυχής του ήρωα.

«ΠΑΤΕΡΑ, είναι η παραμονή της επιχειρήσεως του Σκρα, που απ' αυτήν μέλλει να κριθεί το μέλλον της πολυαγαπημένης μας Πατρίδος. Ο νους μου επέταξεν προς Σας και ησθάνθη κάποιαν υπερηφάνειαν, γιατί ευτύχησα να έχω τοιούτον πατέραν οίος υμείς, όστις δεν επέθθησεν άλλο, ειμή την πραγματοποίησιν της Μεγάλης Ιδέας.

Πατέρα, είσθε ο ευτυχέστερος των θνητών, γιατί σε μίαν τέτοιαν επίθεσιν, δι' ης κρίνεται η τύχη της πατρίδος μας, δύο προσφιλείς υπάρξεις, τα δύο τέκνα σου θα χύσωσιν το αίμα των με τόσην υπερηφάνειαν, που ίσως λίγοι εκ των θνητών θα πράξωσιν. Ίσως να σκοτώθωμεν. Μη λυπηθείτε, γιατί ποιος άλλος εκ των πατέρων θα είναι τόσο υπερήφανος όσον Σεις; Ποιος άλλος δύναται να καυχάται ότι εθυσίασεν τα πάντα διά την Πατρίδα και, τέλος, ποιος άλλος θα καυχάται ότι οι υιοί του περιμένουν ασμένως τον θάνατον δια την Πατρίδα;

Προσπαθήστε ίνα μη, εν τη πατρική σας λύπη, δυσθυμήσετε κατά της Πατρίδος, αγαπάτε αυτήν ως και μέχρι σήμερα.

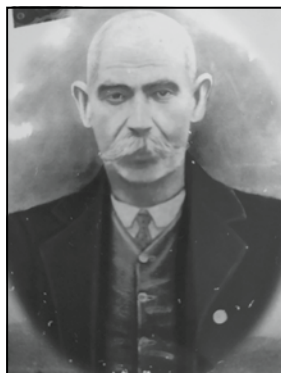
Μέτωπον, 15 Μαΐου 1918

Ο υιός σας ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ»

Ο πατέρας, στον οποίο με τόσο σεβασμό απευθύνεται ο γιος, ήταν ο Σπύρος Αρσένης, γιατρός στον Άγιο Νικόλαο. Ο πατριωτισμός, τον οποίο υπαινίσσεται στην επιστολή του ο Αριστείδης, δεν είναι απλή φιλο-

Ο γενναίος ανθυπολοχαγός Αρσένης Αριστείδης

Ο πονεμένος, αλλά περήφανος πατέρας Αρσένης Σπυρίδων

φρόνηση του γιου προς τον πατέρα. Ο Σπύρος Αρσένης, κατά τη διάρκεια του Μακεδονικού αγώνα, ήταν ο Γενικός Πράκτορας Αποβιβάσεων Ανταρτικών Σωματίων στη Σιθωνία. Ήταν ο πρώτος, που γνώριζε το σημείο αποβίβασης των εθελοντών Μακεδονομάχων, και φρόντιζε για την υποδοχή, φιλοξενία και προώθησή τους στα πεδία των μαχών.

Οι δυο μεγαλύτεροί του γιοι, Δημοκράτης και Επίκουρος, με τη δική του παραίνεση, πολέμησαν με γενναιότητα στον Μακεδονικό Αγώνα και στους Βαλκανικούς Πολέμους, ενώ οι δυο μικρότεροι, Αριστείδης και Καλλικρατίδας, με τον βαθμό του ανθυπολοχαγού, πολέμησαν με απaráμιλλο θάρρος, κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, στο Μακεδονικό Μέτωπο.

Ο Αριστείδης, ο συντάκτης της προφητικής επιστολής σκοτώθηκε στο Σκρα.

Ο Καλλικρατίδας δεν πτοήθηκε από τον θάνατο του αδελφού του. Απεναντίας, το γεγονός χαλύβδωσε την ψυχή του, και πολέμησε με μεγαλύτερο πάθος και εκδικητικό πείσμα, με αποτέλεσμα να τον τιμήσουν με τον «**Πολεμικό Σταυρό Γ΄ Τάξεως, διά διακεκριμένας, επί του πεδίου της μάχης του Σκρα πράξεις...**».

Η παρασημοφόρησή του έγινε στην Πέργαμο, στις 25 Οκτωβρίου 1919, από τον διοικητή της μεραρχίας Αρχιπελάγους, όπου συνέχισε να μάχεται με παρόμοια ανδρεία, κατά τη Μικρασιατική εκστρατεία, απ' όπου επέστρεψε ανάπηρος με ένα πόδι.

Ο ανθυπολοχαγός Αρσένης Καλλικρατίδας, έφιππος. Επέστρεψε από τη Μικρά Ασία ανάπηρος, με ένα πόδι

Στον Άγιο Νικόλαο δεν υπέστειλε τη σημαία του αγώνα, συνέχισε να μάχεται και να υπηρετεί την κοινωνία και τα συμφέροντα του χωριού από τη θέση του κοινοτικού άρχοντα.

Το περιεχόμενο και το ύφος της επιστολής του Αριστείδη Αρσένη αποδεικνύουν ότι επρόκειτο για έναν φιλόπατρη και σοφό νέο, που αφηφούσε τον θάνατο, γι' αυτό το ποίημα, που έγραψα κάποτε, για να πλαισιώσω κάποια σχολική γιορτή, νομίζω ότι τον αντιπροσωπεύει, ως προς το ήθος και τον αγωνιστικό του παλμό.

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΣΟΦΟΣ

Σφιχτά στον κόρφο έκρυβαν το γράμμα οι μανάδες,
το γράμμα αυτό, που πέρασε της μάχης τους καπνούς,
το 'δειχναν του μικρού σοφού, που 'ξερε τις αράδες,
να μεταπλάθει σε χαρές και αναστεναγμούς.

Κι όλες καλοτυχίζανε τη μάνα, που ο γιος της
είχε τη θεία φώτιση και ήξερε πολλά,
μα κείνος θα 'θελε φτερά να τρέξει στρατιώτης,
να γράφει αυτός της μάνας του από εκεί ψηλά.

Σημείωση: Το κείμενο της επιστολής μου το παραχώρησε από το προσωπικό του αρχείο, ο Ιωάννης Κ. Σμάγας, μαθηματικός.

ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ, ΤΗ ΘΥΣΙΑ ΤΟΥ ΚΑΠΕΤΑΝ ΧΑΨΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΥΡΠΟΛΗΣΗ ΤΟΥ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ ΑΓΙΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΣ

Με κάθε λαμπρότητα, γιορτάστηκε και φέτος, την Κυριακή 19 Ιουνίου, στο Μοναστήρι της Αγίας Αναστασίας και στον χώρο του μνημείου, η 201η επέτειος της φονικής μάχης των Βασιλικών, η θυσία του Καπετάν Χάψα και των παλληκαριών του, καθώς και η πυρπόληση του Μοναστηριού και η σφαγή του τότε Ηγούμενου Μακαρίου και των λοιπών Μοναχών. Στις 12 Ιουνίου, εορτάστηκε επίσης η επέτειος της καταστροφής των Βασιλικών, στην ομώνυμη κωμόπολη.

Σήμερα, η θυσία εκείνη των προγόνων μας, με τους ποταμούς του αίματος, και η γενική καταστροφή και ερήμωση του τόπου μας, περιμένει την εθνική ιστοριογραφία να της δώσει την ισότιμη θέση που τις αξίζει, και τους αρμοδίους να την εντάξουν στην ύλη των σχολικών βιβλίων, με τις θυσίες των άλλων τόπων, στο πρώτο κρίσιμο εξάμηνο του πρώτου έτους της Επανάστασης, για λόγους ιστορικής και εθνικής δικαιοσύνης.

Ο ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ γι' αυτό αγωνίζεται, τα τελευταία χρόνια

Σημείωση: Ρεπορτάζ και φωτογραφίες από τις εκδηλώσεις θα δημοσιευτούν στο επόμενο τεύχος.

Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ, ΤΟ 2022

Όλοι μαζί μπορούμε περισσότερα!

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΤΑΣΙΟΣ,

Προέδρου Πανελληνίας Ομοσπονδίας Ξενοδόχων

Η υγειονομική αξιοπιστία, η θετική συμβολή της Χαλκιδικής στην τουριστική επανεκκίνηση της χώρας, το 2021, και η μοναδικότητα του τόπου μας (αφού ξεκάθαρα «σαν την Χαλκιδική δεν έχει...») δημιουργούν τη δυναμική για ένα 2022 με θετικό πρόσημο, για τον τοπικό τουρισμό.

Οι ξενοδόχοι της Χαλκιδικής θα δώσουμε, για άλλη μια σεζόν, τη μάχη μας, για να πετύχουμε το καλύτερο που μπορούμε, δεδομένων των συνθηκών, έχοντας πλήρη επίγνωση της σημασίας που έχει ο Τουρισμός, για την οικονομία του Νομού μας, την ενίσχυση της απασχόλησης και τη συνοχή των τοπικών κοινωνιών. Κάθε Χαλκιδικιώτισσα και κάθε Χαλκιδικιώτης, που αγαπά αυτόν τον τόπο, αγωνιά για το αύριο και αγωνίζεται σήμερα, για να το κάνει καλύτερο.

Η προσπάθεια που απαιτείται, είναι διπλή. Πρώτα απ' όλα, πρέπει να αντιμετωπίσουμε τις προκλήσεις του «τώρα», να πάμε όσο πιο ψηλά γίνεται, αυτό το καλοκαίρι, και να παρατείνουμε τη σεζόν, όσο περισσότερο μπορούμε, μέσα στο φθινόπωρο. Είναι ένα μεγάλο στοίχημα, όταν, αυτήν τη στιγμή, το λειτουργικό κόστος, ανά δωμάτιο διανυκτέρευσης, είναι αυξημένο 25-30%. Διότι, αμέσως μετά το σοκ της πανδημίας, αντιμετωπίζουμε ένα παγκόσμιο «τσουνάμι» ανατιμήσεων, στην ενέργεια και στα προϊόντα, την ώρα που συμβαίνει ένας πόλεμος στην Ευρώπη και επιδεινώνει καθημερινά την κατάσταση. Αναμένουμε, ασφαλώς, την εφαρμογή των μέτρων ανακούφισης, που εξήγγειλε η κυβέρνηση, όπως επίσης και το «Εξοικονομώ για Επιχειρήσεις», που θα περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, την εγκατάσταση φωτοβολταϊκών μονάδων στις στέγες των κτιρίων επιχειρήσεων. Σε θετική κατεύθυνση ήταν και οι ανακοινώσεις, από το βήμα της Γενικής Συνέλευσης της ΠΟΞ, των αρμόδιων υπουργών, για την παράταση του μειωμένου ΦΠΑ σε εστίαση και σε μεταφορές, μέχρι το τέλος του έτους, για τις ευνοϊκότερες ρυθμίσεις στην Επιστρεπτέα Προκαταβολή, για την ενίσχυση του προγράμματος του κοινωνικού Τουρισμού και για τις πρωτοβουλίες για το ανθρώπινο δυναμικό στον Τουρισμό.

Όμως, ταυτόχρονα με τη μάχη του «τώρα», θα πρέπει να μας εμπνέει το όραμα ενός βιώσιμου Τουρισμού

μακράς πνοής. Αυτό σημαίνει, να διαμορφώσουμε από σήμερα τις προϋποθέσεις για ένα μέλλον βιώσιμης ανάπτυξης του Νομού μας, με οφέλη ευημερίας για όλους.

Ζούμε σε μια εποχή μεγάλων προκλήσεων και αβεβαιοτήτων. Το «κλειδί», που ανοίγει τις πόρτες των ευκαιριών και της βιώσιμης προοπτικής για τον Τουρισμό της Χαλκιδικής, ώστε να συνεχίσει να δίνει τα οφέλη του, είναι η διαρκής προσαρμογή και η συνεχής ποιτική αναβάθμιση του προορισμού, πρώτα για εμάς τους ίδιους τους κατοίκους και, ασφαλώς, για τους επισκέπτες μας.

Το μέλλον δεν μπορεί να το προβλέψει κανένας. Όμως, μπορούμε να το δημιουργήσουμε. Αυτό δεν θα συμβεί με κάποιον «αυτόματο πιλότο». Ούτε μαγικές συνταγές υπάρχουν. Ένας δρόμος υπάρχει, και είναι αυτός της συνεργασίας.

Όλοι πρέπει να έχουμε στο μυαλό μας ότι ο Τουρισμός της

Χαλκιδικής και η τοπική ανάπτυξη είναι «ομαδικό άθλημα». Και ο καθένας μας έχει τη δική του συνεισφορά. Ο ξενοδόχος, με το να παίρνει ρίσκα και να κάνει επενδύσεις. Ο εργαζόμενος, με την ευγένειά του και την υψηλή κατάρτισή του. Ο παραγωγός, με την ποιότητα των προϊόντων, που θα δοκιμάσει ο επισκέπτης μας, είτε στα ξενοδοχεία μας είτε στα εστιατόρια. Ο Τουριστικός Οργανισμός Χαλκιδικής, με τις δράσεις προβολής. Η Αυτοδιοίκηση και η κεντρική διοίκηση, με τις υποδομές.

Όλοι είμαστε –και πρέπει να είμαστε– μέρος της προσπάθειας, για να αποτελούμε και μέρος της επιτυχίας. Διότι ο Τουρισμός δίνει καρπούς προόδου και ευημερίας στον τόπο μας, και πρέπει όλοι μαζί να ποτίζουμε το «δέντρο».

Οι προκλήσεις δεν σταματούν. Με το «σπαθί» μας πρέπει να κερδίσουμε το μέλλον του Τουρισμού, διότι είναι ταυτισμένο με το ίδιο το μέλλον της Χαλκιδικής και, κυρίως, με το μέλλον της νέας γενιάς, που έχει δικαίωμα να μείνει στον τόπο της, και είναι δική μας υποχρέωση να το εγγυηθούμε.

Υποστηρίζω σταθερά ένα σχέδιο, ένα master plan βιώσιμης ανάπτυξης, σε επίπεδο Νομού, το οποίο υποστηρίζω και προωθώ, από κάθε θέση ευθύνης που βρίσκομαι, αξιοποιώντας το σύνολο των επαφών μου, σε

Παραλία Χαλκιδικής

πολιτικό και κλαδικό επίπεδο. Ένα σχέδιο, που απαντάει σε 5 βασικά ζητούμενα:

Πρώτον, δημιουργία υποδομών για το περιβάλλον και την ποιότητα της καθημερινότητας. Από τη διαχείριση των απορριμμάτων, την ανακύκλωση και την ενεργειακή αξιοποίηση μέχρι τον βιολογικό καθαρισμό, που έχει μείνει στη δεκαετία του 90, όταν μπορούν να εφαρμοστούν σύγχρονες λύσεις, για να παρέχουν νερό αγροτικής άρδευσης.

Ειδικότερα για την η ύδρευση, το Φράγμα Χαβρία, που είναι μια μεγάλη επιτυχία του θεσμού των ΣΔΙΤ, πρέπει να έχει και συνέχεια, με συνοδευτικά έργα και δίκτυα υδροδότησης.

Επίσης, είναι σημαντικό να ενισχυθούν οι δομές Πρωτοβάθμιας Υγείας του Νομού και να υπάρξει σταθμός του ΕΚΑΒ, όπως είναι απαραίτητο για έναν από τις δημοφιλέστερους προορισμούς της χώρας.

Τέλος, θα πρέπει, λόγω των συνεπειών της κλιματικής αλλαγής, να θωρακιστεί ο Νομός μας με τα κατάλληλα συστήματα και τις αναγκαίες υποδομές διαχείρισης, ξεκινώντας από τη δημιουργία αντιπυρικών ζωνών.

Δεύτερον, να στηριχτεί η τοπική πρωτογενής παραγωγή, με παροχή κινητήρων, για μια σύγχρονη αγροτική επιχειρηματικότητα και με άνοιγμα νέων αγορών για ποιοτικά προϊόντα της Χαλκιδικής, μέσα από οργανωμένες δράσεις εξωστρέφειας. Ο Τουρισμός, η γαστρονομία και ο διατροφικός πολιτισμός συνδέονται όλο και πιο στενά. Η Χαλκιδική μπορεί να αναδειχθεί σε πρότυπο. Ήδη έχουν αναπτυχθεί καλές πρακτικές, που αναδεικνύουν την πληθώρα ποιοτικών και εύγευστων προϊόντων μας, και κερδίζουν τον θαυμασμό των επισκεπτών μας. Από τη βρώσιμη ελιά μέχρι φρούτα, όπως τα βερίκοκα και τα σταφύλια. Μαζί με τα κρασιά, ασφαλώς, που δημιουργούν και ευκαιρίες οινολογικού τουρισμού.

Τρίτον, αναβάθμιση του οδικού δικτύου. Προτε-

ραιότητα για τη Χαλκιδική πρέπει να έχει η σύνδεση με την Εγνατία και η αναβάθμιση του οδικού δικτύου με τον οδικό άξονα Θεσσαλονίκης - Σιθωνίας και τον οδικό άξονα Θεσσαλονίκης - Ιερισσού - Αγίου Όρους. Έχουμε συνειδητοποιήσει, πλέον, όλοι τη σημασία του οδικού τουρισμού, και θα πρέπει να γίνουν πολλά περισσότερα και για την αναβάθμιση των χερσαίων συνόρων μας, όπως επισημαίνω, με κάθε ευκαιρία, στους αρμόδιους υπουργούς.

Τέταρτον, να κάνουμε τη Χαλκιδική πόλο έλξης επενδύσεων, με λιγότερη γραφειοκρατία και μεγαλύτερη επιτάχυνση στην υλοποίηση κάθε σχεδίου. Η συγκυρία είναι ευνοϊκή, με την αξιοποίηση των πόρων του Ταμείου Ανάπτυξης και του νέου ΕΣΠΑ, αλλά και του νέου Αναπτυξιακού Νόμου, που πετύχαμε να συμπεριλαμβάνει και τα τριστερα ξενοδοχεία και να μη μείνει καμία επιχείρηση πίσω.

Πέμπτον, να φέρουμε σε πρώτο πλάνο το πλούσιο πολιτιστικό απόθεμά μας, να αναδείξουμε τα μνημεία και τους αρχαιολογικούς χώρους του Νομού και να αξιοποιήσουμε την πνευματική ακτινοβολία του Αγίου Όρους, όπως και την παγκόσμια αναγνωρισιμότητα του Αριστοτέλη.

Οι Χαλκιδικιώτες, σε όλη τη διαδρομή μας, έχουμε αποδείξει ότι, με επιμονή και

σχέδιο, μπορούμε να βάζουμε ψηλά τον πήχη και να περνάμε από πάνω. Αυτό καλούμαστε να κάνουμε και σήμερα. Να ενώσουμε όλες τις δυνάμεις του τόπου και να δώσουμε, ο ένας δίπλα στον άλλο, τη μάχη για τη Χαλκιδική που αξίζουμε. Για τον Τουρισμό μας, την παραγωγή μας, τους επαγγελματίες και τις επιχειρήσεις, τις θέσεις εργασίας στο Νομό μας, το περιβάλλον μας, τον πολιτισμό μας.

Η Χαλκιδική μπορεί να κάνει το αναπτυξιακό άλμα που αξίζει, με την προϋπόθεση της κοινής και συντονισμένης προσπάθειας. Γιατί, μόνο όταν συνεργαζόμαστε όλοι μαζί, μπορούμε περισσότερα!

Παραλία Χαλκιδικής

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΜΑΣ

Αγαπητά μέλη και φίλοι.

Στην ιστοσελίδα **panchalkidikos.gr** αναρτώνται

ενδιαφέροντα θέματα του Συλλόγου μας και της Χαλκιδικής. Όσοι έχετε πρόσβαση στο Διαδίκτυο (internet), προτείνουμε να επισκέπτεσθε τακτικά την Ιστοσελίδα, και να προωθείτε τα θέματα αυτά σε γνωστούς και φίλους, για ενημέρωσή τους και για γνωριμία με τον Παγχαλκιδικό.

Το Δ.Σ.

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΣΥΜΠΑΤΡΙΩΤΩΝ ΜΑΣ

ΙΩΑΚΕΙΜ ΑΘ. ΠΑΠΑΓΓΕΛΟΣ

Απόδοση υπέρτατης τιμής στον ακάματο Χαλκιδικιώτη επιστήμονα

Είναι η πρώτη, ίσως, φορά που πνευματικοί φορείς του τόπου μας αποδίδουν, με μια πληθωρική εκδήλωση, την προσήκουσα τιμή σε επιστήμονα «εν ζώη», ο οποίος «ηνάλωσε τον βίον» εργαζόμενος ακατάπαυστα, αν όχι νυχθημερόν, για την έρευνα και την ανάδειξη των αρχαιοτήτων και της πολιτιστικής κληρονομιάς του τόπου μας.

Ο λόγος για τη Διαδικτυακή Επιστημονική Διημερίδα, την οποία οργάνωσε η Εφορεία Αρχαιοτήτων Χαλκιδικής, σε συνεργασία με το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, στις 19 και 20 Μαρτίου, προς τιμήν του δρ. αρχαιολόγου κ. Ιωακείμ Παπάγγελου, από τη Νικήτη, με θέμα: «Η Χαλκιδική στους Βυζαντινούς και Μεταβυζαντινούς χρόνους».

Στην Ημερίδα συμμετείχαν με εισηγήσεις 32 έγκριτοι επιστήμονες, από τον χώρο κυρίως της Αρχαιολογίας, οι οποίοι, με τις πρωτότυπες επιστημονικές εργασίες τους, ανέδειξαν το ερευνητικό/ανασκαφικό έργο, που συντελέστηκε από τον τιμώμενο στη Χαλκιδική, τόσο ως στελέχους της Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων Χαλκιδικής αλλά και ως επιστήμονα γενικότερα. Με τον τρόπο αυτόν, απέδωσαν και τη δέουσα τιμή στον ακάματο ερευνητή και ανέδειξαν νέες πτυχές του αρχαιολογικού αποθέματος της Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Χαλκιδικής, και όχι μόνο.

Η όλη εκδήλωση υπήρξε άρτια από κάθε άποψη. Η ηλεκτρονική διαδίκτυωση λειτούργησε κανονικά, με αποτέλεσμα να ακουστούν ευκρινώς και χωρίς προβλήματα όλα τα λεχθέντα, από τους αρχικούς χαιρετισμούς των διοργανωτών, των καλεσμένων και τις εισηγήσεις, μέχρι το κλείσιμο, αργά το απόγευμα της δεύτερης ημέρας. Αποτέλεσμα μόνο ευμενή σχόλια να γίνουν από το σύνολο των ακροατών, που δεν ήταν και λίγοι.

Ως Παγχαλκιδικός Σύλλογος, νιώθουμε ιδιαίτερη χαρά, που έναν συμπατριώτη μας, τον πολύ γνωστό στον καθένα από μας αλλά και σε ολόκληρη τη Χαλκιδική, Μάκη Παπάγγελο, τον τίμησε η επιστημονική κοινότητα δεόντως. Και χαιρόμαστε, γιατί παρακολουθούμε, εδώ και 50 χρόνια, τις ανησυχίες και τις εξορμήσεις του (πέρα από τις επίσημες υπηρεσιακές του αποστολές, που υπήρξαν και πολλές και σοβαρές) στα βουνά, στα λαγκάδια, στις παραλίες, στις σπηλιές, στις πλαγιές, στους χώρους, που τον οδηγούσαν τα διαβάσματά του και οι πληροφορίες των κατοίκων. Και πού δεν γύρισε! Το σακιδίό του ήταν πάντα γεμάτο κεραμιδοκόμματα, πέτρες, θραύσματα, τα δε φιλμ της φωτογραφικής μηχανής του μετρούν χιλιόμετρα!

Μέχρι και τον βυθό, σε στοχευμένες παραλίες, εξερευνούσε, γιατί ήταν και φοβερός βουτηχτής. Εξήντα δυο ερευνητικές καταδύσεις έκανε στη θάλασσα, μαζί με συνάδελφό του. Άλλωστε, αυτός βρήκε το «Κάστρο του εγκέλαδου», στον βυθό της Νέας Σκιώνης, και το ανακοίνωσε επίσημα σε συνέδριο! Και τι δε μελέτησε! Όλη τη Χαλκιδική την έχει περπατήσει, κυριολεκτικά, πιθαμή-πιθαμή. Και για τα περισσότερα έχει κάνει ανακοινώσεις, σε επίσημα συνέδρια, «ων ουκ έστιν αριθμός», οι οποίες βρίσκονται δημοσιευμένες στα πρακτικά τους.

Νιώθουμε επίσης χαρά, γιατί ο Μάκης Παπάγγελος είναι μέλος της Επιτροπής έκδοσης και έγκριτος αρθρογράφος και στυλοβάτης του Περιοδικού μας «Παγχαλκιδικός Λόγος». Για τη συνολική δε προσφορά του στην Επιστήμη, στον Σύλλογό μας και στη Χαλκιδική, έχει ανακηρυχθεί ΕΠΙΤΙΜΟ ΜΕΛΟΣ του Συλλόγου. Στις σελίδες δε του 37ου τεύχους του Περιοδικού έχει καταχωρισθεί ιδιαίτερη τιμητική μνεία, στις στήλες ΕΠΙΦΑΝΕΙΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΙΩΤΕΣ ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΑ, με μια αρκετά ενημερωμένη προσωπογραφία.

Πέρα από το γενικό αρχαιολογικό έργο του, μεγάλη υπήρξε και η προσφορά του στην κοινωνία της Χαλκιδικής. Αναφέρουμε ένα μόνο παράδειγμα: Με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου του Δήμου Σιθωνίας, ορίστηκε τεχνικός σύμβουλος του Δήμου, για τη δίκη μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου, εταιρίας «ΣΕΚΑ Α.Ε.» και Ι.Μ. Σίμωνος Πέτρας του Αγ. Όρους. Πρόκειται για μια δικαστική διαμάχη, που αφορούσε 53.800 στρέμματα στη Βουρβουρού της Σιθωνίας, η οποία σερόνταν από το 1965 στα δικαστήρια και κατέληξε στον

Άρειο Πάγο. Ο Μάκης Παπάγγελος, χρησιμοποιώντας δυνατά ντοκουμέντα, στηριζόμενα σε έγγραφα του Αγίου Όρους και όντας βαθύς γνώστης της τοπογραφίας της περιοχής, συνέταξε έκθεση «Περί του ιδιοκτησιακού της εν Σιθωνία Βουρβουρούς, κείμενο 54 σελίδων, απόλυτα τεκμηριωμένο, η οποία συνετέλεσε στη δικαίωση των δύο χωριών, Νικήτης και Αγίου Νικολάου της Σιθωνίας.

Είναι τόσο μεγάλο το έργο του Μάκη Παπάγγελου, που χρειάζονται πολλές σελίδες να διατεθούν για την καταγραφή του.

Λυπούμεθα, που, με τόσες περγαμηνές, ανασκαφές, δημοσιεύματα κ.λπ., ο Μάκης Παπάγγελος δεν επεδίωξε ακαδημαϊκή καριέρα, ώστε οι σπουδάζοντες περί την Αρχαιολογία να γεύονταν τους χυμούς από το περίσσειμα του πνευματικού αποθέματος και η ίδια αυτή η Επιστήμη θα είχε έναν άξιο και πιστό «διάκονο», που, σίγουρα, θα την προωθούσε σε ψηλότερα σκαλοπάτια.

Το Δ.Σ.

ΑΦΡΟΥΛΑ

(Πώς μου το 'κανε αυτό ο γιατρούλης μου;)

ΓΙΑΝΝΗΣ ΤΣΙΚΟΥΛΑΣ,

Ομ. Καθηγητής Παιδιατρικής ΑΠΘ

Αφρούλα. Μικρή μου, αξέχαστη Αφρούλα!

Η Αφρούλα αποτελεί μια από τις πιο τρυφερές και συγχρόνως πιο οδυνηρές αναμνήσεις, που έχω ως παιδίατρος, θησαυρισμένες στην ψυχή μου, από τα αγαπημένα συμπατριωτάκια, τα «Χαλκιδιωτάκια».

Η εξάχρονη Αφρούλα, η οποία καταγόταν και κατοικούσε σε ένα χωριό της νοτιοανατολικής Χαλκιδικής, έπασχε από μεσογειακή αναιμία. Η περιοχή αυτή της Χαλκιδικής μας, μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1970, μαστιζόταν από δύο κληρονομικές αναιμίες, τη μεσογειακή αναιμία ή θαλασσαιμία και τη δρεπανοκυτταρική αναιμία¹. Οι αναιμίες αυτές, ιδιαίτερα η μεσογειακή, εκτός από τα σοβαρά προβλήματα, που προκαλούσαν στα διάφορα όργανα του σώματος, παρουσίαζαν και έντονα μορφολογικά σημάδια στα πρόσωπα των πασχόντων: μεγάλη χωρότητα, υπερτροφία των γνάθων και των ούλων και μια μόνιμη έκφραση θλίψης και κόπωσης. Τα σημάδια αυτά παρατηρούνταν, κυρίως, σε πάσχοντα παιδιά. Μεταξύ των ενηλίκων σπάνια έβλεπε κανείς τέτοιους πάσχοντες. Ο λόγος ήταν μακάβριος. Τα περισσότερα παιδιά, μετά από μια απάνθρωπη ταλαιπωρία ετών, με σοβαρά προβλήματα υγείας και συχνές μεταγγίσεις αίματος στα νοσοκομεία, έφευγαν από τη ζωή, χωρίς να προλάβουν να ολοκληρώσουν την παιδική τους ηλικία και, κατά μείζονα λόγο, να ενηλικιωθούν.

Η μικρή Αφρούλα είχε, όπως είπαμε, μια από τις αναιμίες αυτές, και υποβαλλόταν σε συχνές μεταγγίσεις αίματος, σε νοσοκομείο της Θεσσαλονίκης, που, όπως και για όλα τα πάσχοντα παιδιά, ήταν μια τρομερά επώδυνη εμπειρία, που επαναλαμβανόταν κατά συχνά τακτά διαστήματα.

Η διαδικασία της μετάγγισης αίματος ήταν η εξής: εισαγωγή του παιδιού στο νοσοκομείο, αιμοληψία για

εξέταση αίματος, μετάγγιση αίματος, ξανά αιμοληψία, για να διαπιστωθεί πόσο ωφέλησε η μετάγγιση που έγινε, ή χρειάζεται και άλλη (που, δυστυχώς, χρειαζόταν συχνά). Η εύρεση φλέβας στα κατατρυπημένα ήδη χεράκια των παιδιών, για τις αιμοληψίες και τις μεταγγίσεις, δεν ήταν το πιο εύκολο πράγμα, και συχνά γινόταν πολλές προσπάθειες, για να βρεθεί η κατάλληλη φλέβα, με συνέπεια την αφάνταστη ταλαιπωρία των μικρών ασθενών και οι θάλαμοι των νοσοκομείων να ηχούν από τις πονεμένες κραυγές τους και τα κλάματα.

Έτσι, η Αφρούλα, όπως και όλα τα πάσχοντα παιδιά, μισούσε θανάσιμα τα νοσοκομεία και τους νοσοκομειακούς γιατρούς, που «τα τρυπούσαν με βελόνες», άλλοτε για να τα πάρουν, και άλλοτε για να τα βάλουν αίμα.

Στο ιδιωτικό μου ιατρείο την Αφρούλα την έφερναν οι γονείς της, για την αντιμετώπιση και παρακολούθηση μιας πεπτικής διαταραχής, που την ταλαιπωρούσε για καιρό. Ένα από τα κριτήρια, εκτός από εκείνο του συμπατριώτη, που έκανε τους γονείς της να με επέλεξουν ως γιατρό, όπως μου είπαν, ήταν ότι υπηρετούσα σε άλλο νοσοκομείο και όχι σε εκείνο, στο οποίο έκανε τις μεταγγίσεις αίματος η Αφρούλα, καθ' όσον τους γιατρούς εκείνου του νοσοκομείου τους φοβόταν και τους μισούσε θανάσιμα, γιατί «είχαν βελόνες», όπως έλεγε.

Η Αφρούλα είχε ένα πανέμορφο προσωπάκι, σαν λουλουδάκι, μαραμένο όμως, και ένα λεπτό λαιμουδάκι, σαν μίσχο λουλουδιού. Ήταν ένα πονεμένο και θλιμμένο αγγελούδι, που κέρδιζε αμέσως, όποιον την έβλεπε.

Στην αρχή, η Αφρούλα ήταν επιφυλακτική μαζί μου. Όμως, όταν βεβαιώθηκε ότι εγώ δεν ήμουν «κακός γιατρός», όπως εκείνοι οι γιατροί του νοσοκομείου, στο οποίο την πήγαιναν να της παίρνουν αίμα και για να της βάζουν αίμα, και ότι δεν είχα, όπως εκείνοι, βελό-

νες, άρχισε να μου δείχνει μια μεγάλη αγάπη και μια απίστευτη τρυφερότητα, καθ' όσον οι γονείς της μου εμπιστεύθηκαν πλήρως την παρακολούθηση της υγείας της, και την έφερναν συχνά στο ιατρείο μου. Με χαρακτήριζε η Αφρούλα ως «τον καλό της τον γιατρούλη, που δεν έχει βελόνες», και, όπως μου έλεγε η μαμά της, ανυπομονούσε πότε θα πάει να συναντήσει τον «καλό της τον γιατρούλη»! Η αγάπη της εκδηλωνόταν με ποικίλους τρόπους. Με αγκάλιαζε, με φιλούσε και πάντα μου έφερνε ένα μπουκέτο λουλούδια, και, προσφέροντάς τα μου, έλεγε: « Αυτήν τη φαντάκα2 την έφερα από τον κήπο μας για σένα, καλέ μου γιατρούλη».

Περνούσε ο καιρός, και το πρόβλημα του πεπτικού της, για το οποίο την παρακολουθούσα, βελτιώθηκε. Όμως, η αναιμία της, αμειλικτη, θέριζε τα σωθικά της και την ψυχούλα της. Κάποια εποχή, έπρεπε να γίνει στην Αφρούλα ένα επαναληπτικό εμβόλιο, το οποίο, βέβαια, θα της το έκανα εγώ, «ο καλός της ο γιατρούλης, που δεν έχει βελόνες».

Και εδώ αρχίζει το δράμα μου. Σκεφτόμουν ότι θα την πονέσω και θα την απογοητεύσω για την εικόνα, που είχε για μένα, και συνέπασχα εκ των προτέρων με την Αφρούλα, στη σκέψη μου αυτή. Όμως, έπρεπε το εμβόλιο να γίνει. «Ο γιατρός πρέπει να συμπονεί, αλλά να μην συμπάσχει, για να μπορεί να βοηθήσει τον ασθενή του» έλεγα και ξαναέλεγα στον εαυτό μου, χωρίς όμως να μπορώ να τον πείσω, στην προκειμένη περίπτωση. Με τη σκέψη του εμβολίου της Αφρούλας, ήταν αδύνατον να μπορέσω να μείνω μόνο στο «συμπονείν» και να αποφύγω το «συμπάσχειν». Σκεφτόμουν να βρω μια δικαιολογία για τον εαυτό μου, για να μην της το κάνω το εμβόλιο, γιατί ήξερα ότι, δυστυχώς, όπως φαινόταν, δεν θα ζούσε πολύ, για να της χρειασθεί η μακροχρόνια προστασία του συγκεκριμένου εμβολίου. Και τότε επαναστατούσε η ιατρική μου συνείδηση, δικαστής αμειλικτος και ο όρκος, που είχα δώσει, που έλεγε ότι πρέπει να παλεύω για τη σωτηρία του ασθενή, μέχρι την τελευταία στιγμή, έστω κι αν δεν φαίνεται καμιά ελπίδα. Έτσι, συμμορφώθηκα ακόμα μια φορά με αυτό, που τονίζει και ο Δ. Βικέλας στον «παπα-Νάρκισσο»: «Το καθήκον, όσο σκληρό κι αν είναι, πρέπει πάντα να νικά τα συναισθήματα». Συμμορφώθηκα και αποφάσισα να της κάνω το εμβόλιο, μη υποχωρώντας στην εκτέλεση του καθήκοντος από τη φωνή του συναισθήματος.

Τέλος, ήρθε η μέρα του εμβολιασμού. Η Αφρούλα ήρθε με τη μαμά της στο ιατρείο μου, κρατώντας πάλι μια φαντάκα γιασεμιά για εμένα, «τον καλό της τον γιατρούλη, που δεν έχει βελόνες», με αγκάλιασε και με φίλησε. Της είπα ότι σήμερα θα κάνουμε ένα τσιμπηματάκι

στο χεράκι της, όπως τσιμπάει ένα κουνουπάκι. Έχοντας πλήρη εμπιστοσύνη στον καλό της τον γιατρούλη και απόλυτη πεποίθηση ότι δεν θα την πονούσα, όπως εκείνοι «οι κακοί γιατροί» του νοσοκομείου, δέχτηκε με ευχαρίστηση να της κάνω το τσιμπηματάκι. Όμως, πόνεσε η Αφρούλα! Πόνεσε πολύ, όταν βύθισα τη βελόνα στο ήδη κατατρυπημένο, από τις αιμοληψίες και μεταγίσεις, χεράκι της. Αλλά δεν έκλαψε, δεν φώναξε, κατά τη διάρκεια του εμβολιασμού, μόνο έκανε ένα έντονο μορφασμό πόνου. Όμως, μόλις τέλειωσε ο εμβολιασμός, αγκάλιασε τη μαμά της, χάθηκε στην αγκαλιά της, με τα ματάκια της γεμάτα δάκρυα και με το στηθάκι της να ταράσσεται από λυγμούς.

Την κοίταξα ανίκανος να αντιδράσω. Κάποια στιγμή, γύρισε και με κοίταξε με ένα βλέμμα γεμάτο παράπονο, πίκρα και απογοήτευση για «τον καλό της τον γιατρούλη», που πρόδωσε την αγάπη της και την εμπιστοσύνη της. Ένα βλέμμα, που δεν θα ξεχάσω ποτέ, και αμέσως μετά είπε στη μαμά της: «Πώς μου το έκανε αυτό ο γιατρούλης μου; Γιατί μου το έκανε αυτό ο καλός μου ο γιατρούλης;». Εκείνη η στιγμή ήταν από τις στιγμές που είναι αδύνατο, όσο και αν το καθήκον το επιτάσσει, να κρατήσει ένας παιδίατρος την ψυχραιμία του. Είναι η στιγμή που είναι αδύνατον να αποφύγει το «συμπάσχειν» και να μείνει μόνο στο «συμπονείν».

Την Αφρούλα δεν την ξαναείδα άλλη φορά μετά τον εμβολιασμό, ενώ το τελευταίο της βλέμμα εξακολουθεί να με στοιχειώνει. Σε λίγο καιρό, στην αλληλογραφία μου υπήρχε ένας φάκελος με μαύρο περιθώριο,³ προερχόμενος από τη Χαλκιδική. Ήταν από τη μάνα της Αφρούλας, που με ανακοίνωνε ότι η λατρεμένη της Αφρούλα έφυγε από τη ζωή, ενώ, συγχρόνως, είχε το ψυχικό μεγαλείο να μου εκφράσει τις θερμές της ευχαριστίες, για όσα είχα προσφέρει στην Αφρούλα. Πώς θα μπορούσα κι εκείνη τη στιγμή να αποφύγω το «συμπάσχειν», όσο κι αν η ιατρική επιστήμη το επιτάσσει, και να μείνω μόνο στο «συμπονείν»;

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Σήμερα, οι κληρονομικές αναιμίες (όπως παλιότερα και η ελονοσία), που μάστιζαν τα παράλια της Χαλκιδικής, και πολλά άλλα παράλια της Ελλάδας, έχουν σχεδόν εξαφανισθεί, χάρη στην πρόοδο της Γενετικής και της Αιματολογίας.

Υ.Γ. Αφιερώνω την ιστορία της Αφρούλας στην παλιά μου συμμαθήτριά και φίλη πολυαγαπημένη, Στέλλα Καϊση Λαμπρίδου, συμβολαιογράφο, σύζυγο του αείμνηστου αρεοπαγίτη Βασίλη Λαμπρίδη, της οποίας ο πνευματικός και ιδίως ο ψυχικός πλούτος μου προσκομίζει συνεχώς δώρα πολύτιμα και ανεκτίμητα, που με κρατούν όρθιο.

1. Η ίδια περιοχή μαστιζόταν ιδίως παλιότερα και από την ελονοσία, το λαϊκό όνομα της οποίας ήταν «θέρμη» ή «θερμασιά».
2. «Φαντάκα»: μπουκέτο λουλουδιών, στη χαλκιδικιώτικη ντοπιολαλιά
3. Τα χρόνια εκείνα, όσοι πενθούσαν είχαν ειδικούς φακέλους για την αλληλογραφία τους, οι οποίοι, στις άκρες τους, είχαν μια μαύρη ταινία, που δήλωνε το πένθος τους.

Αγιορείτικα νέα

Ο Χαλκιδικιώτης Αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, κ. Μαργαρίτης Σχοινάς, στο Άγιον Όρος

«Η Ορθοδοξία είναι αγάπη και η αγάπη είναι πιο δυνατή από τον πόλεμο», δήλωσε ο αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Μαργαρίτης Σχοινάς, από το Άγιον Όρος.

Από εκεί, έστειλε μήνυμα υπέρ της ειρηνικής συνύπαρξης, της προστασίας των πιο ευάλωτων και των αμάχων, σημειώνοντας ότι ο πόλεμος στην Ουκρανία δεν μπορεί να είναι το μέτρο της σύγχρονης εποχής μας.

«Ως Έλληνας, Χριστιανός Ορθόδοξος, νομίζω ότι δεν υπάρχει καλύτερος τόπος, σε αυτές τις δύσκολες, μαύρες στιγμές, που ξαναγνωρίζει η Ευρώπη τον πόλεμο, να εκπέμψουμε ένα μήνυμα των αξιών της ειρηνικής συνύπαρξης, της ανοχής, της προστασίας των πιο ευάλωτων, των αμάχων.

Και ο πόλεμος αυτός δεν μπορεί να είναι το μέτρο της σύγχρονης εποχής μας. Και δεν υπάρχει καλύτερος τρόπος, για να περάσει το μήνυμα ως φάρος αξιών, ότι η Ορθοδοξία είναι αγάπη, και η αγάπη είναι πιο δυνατή από τον πόλεμο», δήλωσε ο κ. Σχοινάς.

Ο αντιπρόεδρος της Κομισιόν διαβεβαίωσε την Ιερά Κοινότητα ότι «η προαιώνια θρησκευτική και πολιτιστική κληρονομιά στο Περιβόλι της Παναγίας είναι ένας πλούτος για την Ενωμένη Ευρώπη και ως

τέτοιος θα έχει την απόλυτη στήριξη και προστασία μας, όπως έγινε μέχρι τώρα και στο μέλλον».

Διαβεβαίωσε ότι η οικονομική στήριξη στο Άγιον Όρος θα συνεχιστεί

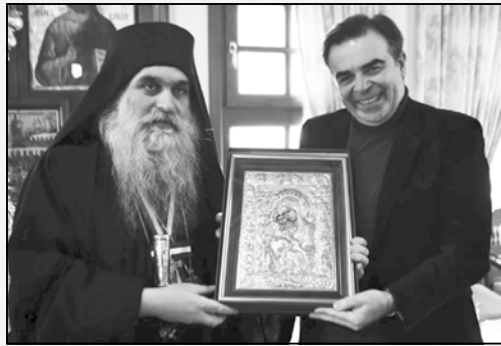
Επισήμανε ότι, μέχρι τώρα, περίπου 500 εκατομμύρια ευρώ κοινοτικών χρηματοδοτήσεων κατευθύνθηκαν στο Άγιον Όρος, και τόνισε ότι η στήριξη αυτή θα συνεχιστεί και στο μέλλον.

Ανάλογη, είπε, είναι και η προστασία του νομικού καθεστώτος του Αγίου Όρους, που, όπως υπογράμμισε, καλύπτεται από το πρωτογενές Ευρωπαϊκό Δίκαιο.

Για τη σημασία της σημερινής επίσκεψης του στο Άγιον Όρος ο κ. Σχοινάς παρατήρησε: «Με ιδιαίτερη συγκίνηση

βρίσκομαι σήμερα στο Άγιον Όρος. Είναι η πρώτη επίσκεψη μέλους του Κολεγίου των Επιτρόπων, μετά το 2004.

Αργήσαμε 18 χρόνια, αλλά νομίζω ότι είναι πολύ σημαντική η συγκυρία της επίσκεψής μου. Έχω τη χαρά και την τιμή να συνοδεύομαι από τους γενικούς γραμματείς των υπουργείων, που εμπλέκονται στην αναστήλωση των μονών του Αγίου Όρους και στη διάσωση της πολιτιστικής τους κληρονομιάς, και συνεργατών μου από τις Βρυξέλλες».

Ιερά Μονή Ιβήρων - Παναγία η Πορταΐτισσα

Στην Ιερά Μονή Ιβήρων Αγίου Όρους φυλάσσεται η ιερά εικόνα της Παναγίας της Πορταΐτισσας.

Ήταν βράδυ, όταν οι μοναχοί αντίκρυσαν ένα παράξενο θέαμα, έναν πύρινο στύλο, που ξεκινούσε από τη θάλασσα κι έφθανε στον ουρανό. Το όραμα συνεχίστηκε ημέρες και νύχτες. Κατέβηκαν οι αδελφοί στην παραλία και είδαν με θαυμασμό, στη βάση του πύρινου στύλου, μια εικόνα της Θεοτόκου. Όμως, όσο την πλησίαζαν, εκείνη απομα-

κρυνόταν. Συγκεντρώθηκαν τότε στην εκκλησία και παρακάλεσαν με δάκρυα τον Κύριο να χαρίσει στο μοναστήρι τους τον ανεκτίμητο αυτό θησαυρό. Μεταξύ των μοναχών υπήρχε ένας ευλαβής ασκητής, που λεγόταν Γαβριήλ. Σ' αυτόν παρουσιάστηκε η Παναγία και του είπε:

Να πεις στον ηγούμενο και στους αδελφούς ότι θα σας παραδώσω την εικόνα μου, για να σας προστατεύει. Θα μπεις κατόπιν στη θάλασσα, θα περ-

Αγιορείτικα νέα

πατήσεις πάνω στα κύματα, κι έτσι θα καταλάβουν όλοι την εύνοια μου για το μοναστήρι σας.

Έτσι κι έγινε! Ο π. Γαβριήλ περπάτησε πάνω στη θάλασσα σαν σε στερεά γη, παρέλαβε με ευλάβεια τη θαυματουργή εικόνα και επέστρεψε στην παραλία. Εκεί συγκεντρωμένοι όλοι οι μοναχοί της επιφύλαξαν τιμητική υποδοχή. Ύστερα την παρέλαβαν και την τοποθέτησαν στο Ιερό βήμα του καθολικού. Όταν την επομένη ο εκκλησιαστικός πήγε ν' ανάψει τα καντήλια, η εικόνα έλειπε. Ερεύνησε παντού και την ανακάλυψε στο τείχος, πάνω από την πύλη της μονής. Την επανάφεραν στο καθολικό, αλλά ή εικόνα έφυγε και πάλι. Αυτό επανλήφθηκε πολλές φορές. Τέλος, η Παναγία παρουσιάζεται στον γέροντα Γαβριήλ και του λέει:

– Να πεις στους αδελφούς να μη μ' ενοχλούν. Δεν ήρθα εδώ, για να φυλάγομαι από σας, αλλά να σας φυλάω. Όσοι ζείτε στο Όρος τούτο ενάρετα, να ελπίζετε στην ευσπλαχνία του Υιού μου. Γιατί, όσο υπάρχει η εικόνα μου μέσα στη μονή σας, η χάρη και το έλεός Του θα σας επισκιάζουν πάντοτε.

Ύστερα απ' αυτό, οι μοναχοί έχτισαν παρεκκλήσι κοντά στην πύλη, κι εκεί τοποθέτησαν την ιερή εικόνα. Πράγματι, η Πορταίτισσα, καθώς υποσχέθηκε, προστατεύει τη μονή και οικονομεί κάθε της ανάγκη.

Η Ιερά Πατριαρχική και Σταυροπηγιακή Μονή Ιβήρων είναι μια εκ των είκοσι μονών του Αγίου Όρους και κατατάσσεται τρίτη (3η) στην ιεραρχική τάξη των αγιορείτικων μονών.

Είναι ελληνική, κοινοβιακή και εορτάζει στην Κοίμηση της Θεοτόκου.

Καθηγούμενος της Ιεράς Μονής είναι ο Αρχιμανδρίτης Ναθαναήλ Ιβηρίτης.

Η μονή Ιβήρων βρίσκεται στη βορειοανατολική πλευρά της Αθωνικής χερσονήσου, επάνω σε μικρό όρμο. Ιδρύθηκε τον 8ο αιώνα ως μονή του Κλήμεντος. Το 980 ο εξ Ιβηρίας (σημερινής Γεωργίας), επιφανέστατος στη βασιλική αυλή της Ιβηρίας, μοναχός Ιωάννης Τουρνίκιος, με ομάδα Ιβήρων (Γεωργιανών) μοναχών, προερχόμενη από τη Μεγίστη Λαύρα, την επέκτειναν και τη διαμόρ-

φωσαν σε «λαύρα».

Η ίδρυση της μονής Ιβήρων σχετίζεται με την παρουσία στο Άγιον Όρος μελών της μεγάλης ιβηρικής αριστοκρατικής οικογένειας των Τορνικίων.

Η μονή ιδρύθηκε το 979/980, αμέσως μετά την επιστροφή του Τορνικίου (μοναχού Ιωάν-νη), ο οποίος έλαβε τον τίτλο του «συγκέλλου». Η γεωργιανή σδελφότητα, εγκαταλείποντας τα κελιά που τους είχε παραχωρήσει ο άγιος Αθανάσιος, κοντά στη Λαύρα, εγκαταστάθηκε στη μονή «την λεγομένην του Κλήμεντος» που ήταν αφιερωμένη στον Τίμιο Πρόδρομο. Μετά το 1010, έλαβε τη σημερινή της ονομασία, προς τιμήν των κτητόρων της.

Κατά το 10ο και 11ο αιώνα, προσαρτήθηκαν σ' αυτήν πολλά μονύδρια, όπως του Κολοβού, του Προφήτου Ηλία, του Σισίκου και άλλα.

Καταστράφηκε, πολλές φορές, από πειρατές και κυρίως από Φράγκους, το 1259. Κατά τις αρχές του 15ου αιώνα, η μονή Ιβήρων βρέθηκε σε πλή-

ρες οικονομικό αδιέξοδο. Όμως, ανέκαμψε πολύ γρήγορα και, στο τέλος του ίδιου αιώνα, βρέθηκε με πολύ περισσότερους Έλληνες μοναχούς, ώστε κατέστη και αυτή ελληνική.

Στη συνέχεια, μετά από ενισχύσεις Γεωργιανών και Ρουμάνων ηγεμόνων, αλλά και οικουμενικών πατριαρχών, πέρασε σε νέα περίοδο ακμής και, κατά τον 18ο αιώνα, ήταν ήδη πλουσιότατη. Το 1865, αποτεφρώθηκε σχεδόν ολόκληρη η Μονή• διασώθηκαν μόνο το Καθολικό και η Βιβλιοθήκη. Όμως, γρήγορα ανακαινίστηκε.

Η μονή Ιβήρων προσέφερε πολλά στον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα του 1821. Η συμμετοχή της Μονής στην Επανάσταση κατά των Οθωμανών, το 1821, συνδέεται με τη δραστήρια μορφή του Ιβηρίτη Νικηφόρου χαρτοφύλακος, που συνδέθηκε με τους κύκλους της Φιλικής Εταιρείας, ιδιαίτερα με τον Εμμανουήλ Παπά, και διορίστηκε, κατά τη διάρκεια των πολεμικών γεγονότων, «διοικητής και κριτής του Αγίου Όρους».

Από αυτό το μοναστήρι προέρχεται η Ιβηρική εικόνα της Θεοτόκου, σεβαστή στη Ρωσία. Στα μέσα

Αγιορείτικα νέα

του 16ου αιώνα, έγινε η μεταφορά της Ιβηρικής Εικόνας της Θεοτόκου από τη Μονή των Ιβήρων στη Μόσχα

Ως μοναστηριακό συγκρότημα είναι μεγάλο και επιβλητικό. Η είσοδος της μονής Ιβήρων με το διαβατικό, είναι στη βόρεια πλευρά. Στο ανατολικό τμήμα της αυλής είναι το Καθολικό. Απέναντί του, το μεγάλο κωδωνοστάσιο και, στη συνέχεια, η τράπεζα από τη μία πλευρά και το κτίριο της βιβλιοθήκης από την άλλη. Τα κτίρια της αυλής περιβάλλονται από τις πτέρυγες, που σχηματίζουν τετράπλευρο, όπου υπάρχουν, κατά ζώνες, τα κελιά των μοναχών, οι χώροι διοικήσεως της μονής, ο πύργος, το αρχονταρίκι, το νέο σκευοφυλάκιο/εικονοφυλάκιο, που είναι και βιβλιοθήκη/συνοδικό, και άλλοι βοηθητικοί χώροι.

Η μονή Ιβήρων έχει 60 μοναχούς (στο κοινόβιο 33 και στα εξαρτήματά της 27). Μετατράπηκε σε κοινοβιακή με «σιγίλλιο» του Οικουμενικού Πατριάρχη Δημητρίου του Α΄.

Η μονή Ιβήρων έχει 16 παρεκκλήσια. Στο Καθολικό βρίσκονται δύο παρεκκλήσια, με τοιχογραφίες του Αγίου Νικολάου και των Αγίων Αρχαγγέλων. Εκεί φυλάσσονται τα λείψανα 165 αγίων και τμήματα από τα όργανα, που χρησιμοποιήθηκαν κατά τη σταύρωση του Χριστού.

Δίπλα στην παλαιά είσοδο της μονής βρίσκεται το παρεκκλήσιο της Παναγίας της Πορταϊτισσας, με τη θαυματουργή εικόνα της Παναγίας. Οι τοιχογραφίες του νάρθηκά του είναι του 1774, και απεικονίζουν σοφούς και βασιλείς της αρχαιότητας. Επίσης, στην αυλή είναι το παρεκκλήσιο του Τιμίου Προδρόμου, κτισμένο πάνω στο παλιό καθολικό της Μονής του Κλήμεντος. Η σημερινή μορφή του χρονολογείται το 1710. Το Κοιμητήριο της μονής Ιβήρων βρίσκεται βόρεια της μονής, και ο ναός τιμάται στη μνήμη του Αγίου Αθανασίου πατριάρχη της Αλεξανδρείας.

Το Σκευοφυλάκιο της μονής Ιβήρων στεγάζεται μαζί με τη βιβλιοθήκη στο αυτοτελές κτήριο, που βρίσκεται απέναντι από το Καθολικό. Θεωρείται από τα αξιολογότερα του Αγίου Όρους. Φυλάγο-

νται ανεκτίμητοι θησαυροί, χρυσοκέντητα άμφια, εκκλησιαστικά σκεύη, σταυροί, δυσκολόπηρα, εγκόλπια, μίτρες, η αρχιερατική στολή του Πατριάρχη Διονυσίου του Δ΄, ο μανδύας του Πατριάρχη Γρηγορίου του Ε΄, αυτοκρατορικός σάκος του 15ου αιώνα και άλλα ιερά αντικείμενα και κειμήλια. Επίσης, φυλάσσονται αυτοκρατορικά και πατριαρχικά έγγραφα, μεταξύ των οποίων τα χρυσόβουλα των αυτοκρατόρων Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγου και Ιωάννου ΣΤ΄ Καντακουζηνού.

Η βιβλιοθήκη της μονής Ιβήρων είναι καλά οργανωμένη και πλούσια σε περιεχόμενο. Περιέχει περισσότερα από 20.000 έντυπα, από τα οποία 33 είναι αρχέτυπα και 11.000 παλαίτυπα βιβλία. Επίσης, περιλαμβάνει περισσότερους από 2.300 χειρόγραφους κώδικες, καθώς και 14 λειτουργικά ειλητάρια. Από τους κώδικες

223, στην ελληνική και γεωργιανή γλώσσα, είναι «περγαμηνοί». Οι υπόλοιποι είναι «βομβύκινοι» και χάρτινοι. Υπάρχουν 68 ελληνικά χειρόγραφα και ένα σλαβικό, τα οποία είναι εικονογραφημένα. Στο νέο διώροφο κτίσμα της νότιας πλευράς της μονής Ιβήρων διαμορφώθηκε ειδικός χώρος για τη βιβλιοθήκη.

Η μονή Ιβήρων έχει εξαρτήματά της τη Σκήτη Τιμίου Προδρόμου Ιβήρων, επονομαζόμενη και Ιβηρήτικη, δέκα Καθίσματα και είκοσι έξι Κελιά. Δέκα κελιά είναι στον οικισμό των Καρυών, δέκα τρία βρίσκονται προς την κατεύθυνση των Καρυών και τα υπόλοιπα τρία προς τη Μονή Φιλοθέου. Το Κελί του Αγίου Δημητρίου στις Καρυές χρησιμοποιείται ως αντιπροσωπείο. Το σύνολο των κελιωτών μοναχών της μονής είναι είκοσι επτά, και οι περισσότεροι ασχολούνται κυρίως με γεωργικές καλλιέργειες.

Η μονή απέχει περίπου 1:15 ώρα από τις Καρυές, 1 ώρα από τη Μονή Σταυρονικήτα, μέσα από ένα υπέροχο μονοπάτι, όταν αυτό είναι ανοιχτό από τις καιρικές συνθήκες, 1 ώρα από τη Μονή Φιλοθέου (τα πρώτα 30 λεπτά σε δασικό δρόμο και τα υπόλοιπα 30 σε όμορφο μονοπάτι) και 1:30 ώρα από τη Μονή Καρακάλλου σε δασικό δρόμο.

Η ΤΕΛΕΤΗ ΒΡΑΒΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΚΑΙ ΜΑΘΗΤΡΙΩΝ, ΠΟΥ ΕΛΑΒΑΝ ΜΕΡΟΣ ΣΤΟΝ ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟ, ΜΕ ΘΕΜΑ: Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ, ΤΟ 1821

Πραγματοποιήθηκε, την Τετάρτη 23 Μαρτίου 2022, στο Δημοτικό Θέατρο Πολυγύρου, σε μια λαμπρή και πολύ καλά οργανωμένη εκδήλωση, η τελετή βράβευσης των μαθητών/τριών, που έλαβαν μέρος στον Μαθητικό Διαγωνισμό, τον οποίο οργάνωσε ο Παγχαλκιδικός Σύλλογος, το έτος 2021, με την υποστήριξη των Δ/νσεων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης Χαλκιδικής, στο πλαίσιο του εορτασμού των **200 χρόνων** από την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης του 1821.

Θέμα του Διαγωνισμού: **Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ, ΤΟ 1821**

Στον διαγωνισμό, ο οποίος διενεργήθηκε μετά από έγκριση του Υπουργείου Παιδείας, έλαβαν μέρος μαθητές και μαθήτριες της ΣΤ' Δημοτικού από την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση και της Γ' Γυμνασίου και Α' Λυκείου από τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση του Νομού Χαλκιδικής. Ο διαγωνισμός ολοκληρώθηκε στις 30/6/2021 και η αξιολόγηση των εργασιών στις 30/10/2021, από ειδική επιτροπή εκπαιδευτικών, που επίσης εγκρίθηκε από το Υπουργείο Παιδείας.

Το πρόγραμμα της εκδήλωσης περιελάμβανε καλωσόρισμα από τον Πρόεδρο του Συλλόγου κ. Ιωάννη Κοτσάνη, ο οποίος, αφού αναφέρθηκε στην ιστορία και στις δράσεις του Παγχαλκιδικού, τόνισε τη σημασία του Διαγωνισμού και την προσπάθεια που καταβάλλει διαχρονικά ο Σύλλογος, για την ανάδειξη της Επανάστασης της Χαλκιδικής και τη συμβολή της στην έκβαση του απελευθερωτικού Αγώνα.

Στη συνέχεια, ακούστηκε τραγούδι του καπετάν Χάψα και έγινε σύντομη παρουσίαση του **Τετραδίου/Λευκόματος**, το οποίο, μετά την έγκριση του Υπουργείου Παιδείας, θα διανεμηθεί σε όλους τους μαθητές των Σχολείων της Χαλκιδικής (περίπου 15.000 αντίτυπα). Η χρηματοδότηση του Τετραδίου γίνεται από την Περιφερειακή Ενότητα Χαλκιδικής.

Ακολούθησαν χαιρετισμοί των πολιτικών, δημοτικών και άλλων φορέων, που ήταν στην εκδήλωση, καθώς και των Δ/ντών της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Χαλκιδικής.

Στη συνέχεια, έγινε η ανακοίνωση των αποτελεσμάτων του Διαγωνισμού και οι απονομές βραβείων στους διακριθέντες μαθητές/τριες. Ατομικοί

έπαινοι δόθηκαν σε όλους τους μαθητές/τριες, που έλαβαν μέρος στον Διαγωνισμό, καθώς και στους εποπτεύοντες εκπαιδευτικούς.

Πριν την βράβευση, οι μαθητές του 2ου Δημοτικού Σχολείου Ιερισσού, που έλαβαν μέρος στον Διαγωνισμό, απέδωσαν το «Μια προσταγή μεγάλη», Ιστορικό τραγούδι της Ιερισσού, στη μελωδία του οποίου ο Ρήγας Φεραίος έγραψε τον «Θούρειο».

Υπενθυμίζουμε ονόματα των διακριθέντων μαθητών/τριών.

ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

1ο Βραβείο: Ιωάννα Τσολάκη (Δημοτικό Σχολείο Ταξιάρχη, ΕΥΡΩ 500)

2ο Βραβείο: Γεώργιος Λαμπρινίδης (4ο Δημοτικό Σχολείο Ν. Μουδανιών, ΕΥΡΩ 300)

3ο Βραβείο: Μαρία-Μελαχρινή Καραντώνη (Δημοτικό Σχολείο Νεοχωρίου, ΕΥΡΩ 200).

ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

1ο Βραβείο: Αναστασία Συνιώρη (Γυμνάσιο Συκιάς, ΕΥΡΩ 500)

2ο Βραβείο: Παναγιώτης Χρυσομαλλίδης (Λύκειο Ν. Τρίγλιας, ΕΥΡΩ 300)

3ο Βραβείο: Κωνσταντίνος Μαστραντώνης (Γυμνάσιο Ν. Τρίγλιας, ΕΥΡΩ 200).

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Τα χρηματικά βραβεία καταβλήθηκαν από τον Παγχαλκιδικό Σύλλογο.

Μετά το τέλος της εκδήλωσης, ακολούθησε κέρασμα, προσφορά του Δήμου Πολυγύρου.

Στην τελετή βράβευσης παρευρέθηκαν:

Εκπρόσωπος του Μητροπολίτη Κασσανδρείας, οι βουλευτές του Νομού κ. Γεώργιος Βαγιωνάς και κ. Απόστολος Πάνας (η κ. Κυριακή Μάλαμα, λόγω απουσίας στη Βουλή, έστειλε χαιρετισμό. Χαιρετισμό, επίσης, έστειλε και ο Γεν. Γραμματέας του Υπουργείου Παιδείας κ. Κόπτσης), ο Αντιπεριφερειάρχης Χαλκιδικής κ. Ι. Πώργος και η Περιφερειακή Σύμβουλος κ. Κ. Ζωγράφου, ο Αντιδήμαρχος Πολυγύρου κ. Χ. Βορδός, ως εκπρόσωπος του Δημάρχου κ. Α. Ζωγράφου, ο Δήμαρχος Σιθωνίας κ. Κυπ. Ντέμπλας, αντιδήμαρχοι και δημοτικοί σύμβουλοι των δήμων Πολυγύρου και Σιθωνίας, η αναπληρώτρια Διευθύντρια Πρωτ. Εκπαίδευσης Ν. Χαλκιδικής κ. Χ. Ζελιλίδου, και η πρώην

Δ/τρια κ. Ζ. Μυλωνά, ο Δ/ντής Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης κ. Α. Νικολαΐδης, η Συντονίστρια εκπαιδευτικού έργου Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Κ. Μακεδονίας κ. Ι. Αρβανίτη, η πρόεδρος του Συλλόγου Εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης κ. Κωτσοπούλου Ελισσάβη, ο Πρόεδρος των Ξενοδόχων Ελλάδος κ. Γρηγόριος Τάσιος, ο Πρόεδρος του Επιμελητηρίου Χαλκιδικής κ. Ι. Κουφίδης, ο Επίτιμος Πρόεδρος του Παγχαλκιδικού κ. Μ. Καρτσιώτης, τα μέλη του Δ.Σ. του Παγχαλκιδικού Συλλόγου, μαθητές και εκπαιδευτικοί των σχολείων, που έλαβαν μέρος στον διαγωνισμό, γονείς και συγγενείς των μαθητών κ.ά.

Την εκδήλωση, η οποία τελούσε υπό την αιγίδα του Δήμου Πολυγύρου, παρουσίασε ο Αντιπρόεδρος του Παγχαλκιδικού Συλλόγου, κ. Τριαντάφυλλος Οικονόμου.

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Παγχαλκιδικού Συλλόγου εκφράζει τις θερμές του ευχαριστίες στην Επιτροπή αξιολόγησης των εργασιών, στην οποία μετείχαν οι καταξιωμένοι εκπαιδευτικοί:

- Δημήτριος Κοσμάς, Φιλολόγος π. Σχολικός Σύμβουλος,
- Βασίλειος Χατζηβασιλείου, Φιλολόγος, π. Διευθυντής του Πειραματικού Σχολείου Θεσσαλονίκης
- Μιχάλης Γεωργιάδης, Φιλολόγος, Συντονιστής εκπαιδευτικού έργου Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης
- Ιωάννα Αρβανίτη, Εκπαιδευτικός, Συντονίστρια εκπαιδευτικού έργου Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης
- Χρήστος Φυλαχτός, Εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Δημ. Σύμβουλος Πολυγύρου.

Θερμά συγχαρητήρια αξίζουν:

- στους μαθητές και μαθήτριες, που διακρίθηκαν στον διαγωνισμό, καθώς επίσης και στους μαθητές/τριες, που έλαβαν μέρος, και ευχόμαστε να συνεχίσουν να ανταποκρίνονται σε παρόμοιες προσκλήσεις

- στους εκπαιδευτικούς και δ/ντές των Σχολείων, καθώς και στους συντονιστές εκπαιδευτικού έργου του Ν. Χαλκιδικής, που υποστήριξαν τον διαγωνισμό και στάθηκαν βοηθοί και συμπαραστάτες των μαθητών/τριών, κάτω από τις δύσκολες συνθήκες λειτουργίας των σχολικών μονάδων, λόγω πανδημίας.

Ευχαριστούμε, επίσης:

- τον Διευθυντή Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Ν. Χαλκιδικής κ. Αλ. Νικολαΐδη, την αναπληρώτρια Δ/ντρια Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης κ. Χ. Ζελιλίδου και την π. Δ/τρια Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης κ. Ζαφ. Μυλωνά, για την πολύ καλή συνεργασία μας, στον προγραμματισμό και στην υλοποίηση του διαγωνισμού.

- τον Δήμαρχο του Δήμου Αριστοτέλη κ. Στ. Βαλιάνο, για τη μίσθωση του λεωφορείου, που μετέφερε τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς από την Ιερισσό.

- τον Δήμο Πολυγύρου, και ιδιαίτερα τον Δήμαρχο κ. Αστ. Ζωγράφο και τον Αντιδήμαρχο κ. Χ. Βορδό, για την παραχώρηση του Θεάτρου, την πραγματοποίηση της δεξίωσης και, γενικά, για τη συνεργασία που είχαμε στην οργάνωση της εκδήλωσης

Τέλος, ευχαριστούμε όλους τους παρόντες στην υπέροχη αυτή εκδήλωση.

ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Σημείωση. Παρακάτω παραθέτουμε επιστολή προς τον Πρόεδρο και τα μέλη του Δ.Σ. του Παγχαλκιδικού Συλλόγου, που λάβαμε από τον μαθητή του Λυκείου της Ν.Τρίγλιας, Παναγιώτη Χρυσομαλιδή, ο οποίος έλαβε μέρος και διακρίθηκε στον διαγωνισμό. Το Δ.Σ. του Συλλόγου τον ευχαριστεί θερμά.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΧΡΥΣΟΜΑΛΙΔΗ ΣΤΟ Δ.Σ. ΤΟΥ ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΥ

Η ευγνωμοσύνη στο πρόσωπο σας αλλά και γενικότερα στα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου είναι το λιγότερο που θα μπορούσε να υπάρξει. Θέλω να σας ευχαριστήσω μέσα από την καρδιά μου για όλο αυτό, καθώς μέσα από αυτό πήρα δύναμη να συνεχίσω όλα όσα έχω ονειρευτεί. Μια ίση και δίκαιη κοινωνία. Δεν προλάβαμε να γνωριστούμε αρκετά, αλλά το ζεστό κλίμα και η "αγκαλιά σας" σας σύστησαν με τον καλύτερο τρόπο θα έλεγα. Έμεινα έκπληκτος από την οργάνωση που έχετε σαν σύλλογος αλλά και από την όρεξη που σας διακατέχει. Η εκδήλωση αυτή μπορώ να πω πως αποτέλεσε για πολλά πράγματα αφετηρία, αφού πλέον είμαι σίγουρος για αυτά που θέλω να κάνω. Ότι και να πω νιώθω ότι είναι λίγο. Ευχόμαι να τα ξαναπούμε και γιατί όχι να συμμετάσχω ξανά σε κάποιες από τις ενέργειες σας. Η υπευθυνότητα είναι το κύριο χαρακτηριστικό που σας κάνει να ξεχωρίζετε! Σας ευχαριστώ για όλα.

Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΜΑΣ

ΕΚΔΡΟΜΕΣ

Ο Παγχαλκιδικός, επανερχόμενος στην πλήρη δραστηριότητά του, μετά τη διετή αδράνεια, λόγω της πανδημίας, πραγματοποίησε δύο εκδρομές. Ημερήσια τον Απρίλιο, 5νθήμερη τον Μάιο, εγκαινιάζοντας έτσι την νέα περίοδο.

Ο Σύλλογός μας έχει παράδοση στις εκδρομές, και τις πραγματοποιεί, γιατί με αυτές θέλει να προσφέρει, στα μέλη και στους φίλους του, την ευκαιρία για ψυχαγωγία αλλά και για γνωριμία με νέους τόπους, ανθρώπους και τρόπους ζωής. Αυτός ο στόχος αποτελεί, άλλωστε, τον έναν από τους καταστατικούς σκοπούς του Παγχαλκιδικού, που είναι «η φροντίδα και η καλλιέργεια των μελών», ενώ ο έτερος είναι «η ανάδειξη και η προβολή της ιστορίας, της παράδοσης και του πολιτισμού της Χαλκιδικής μας».

Προσανατολισμένοι, λοιπόν, σταθερά στους σκοπούς αυτούς, ο Σύλλογος πραγματοποίησε, κατά τις τρεις τελευταίες δεκαετίες, πάρα πολλές εκδρομές, ποιητικές, με μεγάλη συμμετοχή, προετοιμασμένες μέχρι την τελευταία λεπτομέρεια, οργώνοντας κυριολεκτικά την Ελλάδα, από τη μία άκρη έως την άλλη, και επισκεπτόμενος σπουδαίους προορισμούς στην Ευρώπη.

Ημερήσια Εκδρομή στο Σπήλαιο Αγγίτη

Στις 16 Απριλίου, πραγματοποιήθηκε, με μεγάλη επιτυχία, ημερήσια εκδρομή στο Σπήλαιο Αγγίτη, με την συμμετοχή 42 ατόμων. Οι εκδρομείς επισκέφθηκαν την Πρώτη Σερρών, την ιερά Μονή Εικοσιφοίνισσας και το καταπληκτικό Σπήλαιο Αγγίτη.

Μετά την 20 λεπτή περιήγηση στο Σπήλαιο, ακολούθησε γεύμα, συνοδεία μουσικής, σε διπλανό εστιατόριο.

Το απόγευμα, οι εκδρομείς επισκέφθηκαν τη Δράμα για καφέ, και, το βράδυ, επέστρεψαν στη Θεσσαλονίκη.

Από το Δ.Σ. μετείχαν στην εκδρομή τα μέλη, Κοκκόνη Ζαμπόκα, Χρήστος Παυλούδης και Απόστολος Στρατής.

5νθήμερη εκδρομή στην Πελοπόννησο

Από Δευτέρα 23/5 μέχρι την Παρασκευή 27/5, πραγματοποιήθηκε η πρώτη μεγάλη εκδρομή του Συλλόγου, μετά την πανδημία. Στην εκδρομή μετείχαν 85 άτομα, κατανεμημένα σε δύο λεωφορεία. Στο πρώτο λεωφορείο επικεφαλής ήταν ο Πρόεδρος του Παγχαλκιδικού κ. Ιωάννης Κοτσάνης, με βοηθό τον ταμιά κ. Αβραάμ Παπαδόπουλο. Στο δεύτερο λεωφορείο ο Ειδικός Γραμματέας κ. Νικόλαος Μπούφτας, με βοηθό το νέο μέλος του ΔΣ κ. Απόστολο Στρατή. Δύο διανυκτερεύσεις πραγματοποιήθηκαν στην Καλαμάτα και δύο στο Ναύπλιο.

Την πρώτη ημέρα, μετά από μια υπέροχη διαδρομή, μέσω Ιωαννίνων και Ιόνιας οδού, αφού έγιναν οι

απαραίτητες στάσεις στον δρόμο, και επισκεφθήκαμε τη Ναύπακτο, φτάσαμε, αργά το απόγευμα, στην Καλαμάτα και τακτοποιηθήκαμε στο ξενοδοχείο PHARAE PALACE, στην παραλία της πόλης. Το βράδυ, κατά τη διάρκεια του υπέροχου δείπνου, απολαύσαμε την καταπληκτική θέα του Μεσσηνιακού κόλπου και του Ταυγέτου, από την ταράτσα του ξενοδοχείου, όπου λειτουργεί το εστιατόριο.

Η δεύτερη ημέρα ήταν αφιερωμένη στη Μάνη. Ύστερα από μια δύσκολη αλλά καταπληκτική διαδρομή, αφού περάσαμε από διάφορα μικρά χωριά, αλλά και γνωστούς τουριστικούς προορισμούς, Καρδαμύλη, Στούπα κ.λπ., καταλήξαμε στην πρωτεύουσα της Μέσα Μάνης, την Αρεόπολη. Ένας καλοδιατηρημένος οικισμός, με πέτρινα σοκάκια, που αφήνουν ζωντανά τα ίχνη του παρελθόντος. Κέντρο του χωριού η μεγάλη πλατεία, με το άγαλμα του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, και λίγο παραπέρα το πέτρινο καμπαναριό, με την εκκλησία, όπου, στις 17 Μαΐου 1821, κηρύχθηκε η Επανάσταση στη Μάνη. Στην Αρεόπολη είχαμε ελεύθερο χρόνο δύομισι ώρες. Περίπου 20 άτομα επισκέφθηκαν το Σπήλαιο Δυρού, που είναι κοντά στην Αρεόπολη. Την περίοδο αυτή, λειτουργεί μόνο το χερσαίο τμήμα. Επόμενος σταθμός το πανέμορφο Γύθειο, για μεσημεριανό φαγητό. Το απόγευμα, επισκεφθήκαμε τη Σπάρτη και αμέσως μετά επιστρέψαμε στο ξενοδοχείο, στην Καλαμάτα. Όσοι προτίμησαν να επισκεφτούν την πόλη, αποζημιώθηκαν από την ομορφιά της. Οι υπόλοιποι απόλαυσαν το ποτό τους, στο ξενοδοχείο με την υπέροχη θέα.

Την τρίτη ημέρα, αναχωρήσαμε από την Καλαμάτα και, μετά από διαδρομή δύο περίπου ωρών, φτάσαμε στις «Πολύχρυσες Μυκήνες», στο βασίλειο του μυθικού Αγαμέμνονα. Ξεναγηθήκαμε στον αρχαιολογικό χώρο από ειδικούς τοπικούς ξεναγούς και επισκεφθήκαμε το μουσείο. Επόμενη στάση το πανέμορφο Ναύπλιο, την πόλη, που είναι κτισμένη στους πρόποδες δύο φουρριών, του Παλαμηδίου και της Ακροναυπλίας. Με το τρενάκι αρχικά, και με τους δύο ξεναγούς/συνοδούς μετά, ξεναγηθήκαμε στην πρώτη πρωτεύουσα της Ελλάδας. Μετά τον ελεύθερο χρόνο που είχαμε, τακτοποιηθήκαμε στο καταπληκτικό ξενοδοχείο ΑΜΑΛΙΑ. Το βράδυ, στο δείπνο, ενθουσιάστηκαν όλοι από τον υπέροχο πιανίστα του ξενοδοχείου και την τραγουδίστρια, προσφορά του Συλλόγου, αλλά και από καλλιφωνούς εκδρομείς, που, μέχρι τα μεσάνυχτα, μας προσέφεραν μια ξεχωριστή βραδιά με γνωστά τραγούδια. Τα ποτά ήταν προσφορά του πρακτορείου, που οργάνωσε την εκδρομή, MENTOR TRAVEL.

Την τέταρτη ημέρα, πραγματοποιήθηκε η κρουαζιέρα σε Ύδρα - Σπέτσες. Πρώτη στάση η γραφική και

χωρίς οχήματα Ύδρα. Περιπλανηθήκαμε στα πέτρινα καλντερίμια, θαυμάσαμε τα αρχοντικά και επισκεφθήκαμε τη Μητρόπολη, στο κέντρο του λιμανιού. Όσοι είχαν το κουράγιο, ανέβηκαν στο σπίτι του Παύλου Κουντουριώτη. Υπήρχε χρόνος για καφέ και ποτό στο λιμάνι της Ύδρας. Δεύτερη στάση στο κοσμοπολίτικο νησί Σπέτσες. Επισκεφθήκαμε το Αρχοντικό της Μπουμπουλίνας και είχαμε ελεύθερο χρόνο για βόλτα στο νησί με παϊτόνι, για καφέ και φαγητό. Οι Σπέτσες είναι νησί με μεγάλη ιστορία και με το προνόμιο της εθνικής αναγνώρισης, για τον σημαντικό ρόλο του στην Επανάσταση του 1821. Στα νησιά Ύδρα και Σπέτσες, ο επισκέπτης νιώθει ότι ξαναζεί αυτές τις ηρωικές στιγμές, περιτριγυρισμένος από αξιοθαύμαστα μνημεία, που έχουν διατηρηθεί με αγάπη και φροντίδα. Μετά το τέλος της κρουαζιέρας, επιστρέψαμε στο ξενοδοχείο, να ετοιμαστούμε για την αναχώρηση, την επόμενη ημέρα.

Η επιστροφή μας στη Θεσσαλονίκη έγινε πάλι από την IONIA οδό, με τις απαραίτητες στάσεις. Πρώτη στάση στη γέφυρα του Ρίου - Αντιρρίου. Στον ειδικό χώρο επισκεπτών, παρακολουθήσαμε βίντεο 20 λεπτών, που δείχνει πώς κατασκευάστηκε το σύγχρονο αυτό τεχνολογικό θαύμα. Όλοι εντυπωσιάστηκαν. Δεύτερη στάση στο Μεσολόγγι, στον Κήπο των Ηρώων. Πρόκειται για έκταση 14 στρεμμάτων, στην οποία αγωνίστηκαν και θάφτηκαν οι μαχητές της φρουράς της Ιεράς Πόλης του Μεσολογγίου. Σήμερα, στον Κήπο βρίσκονται 69 μνημεία Ελλήνων και φιλελλήνων, καθώς και πάρα πολλοί σταυροί πεσόντων Μεσολογγιτών. Μπαίρον, Σουλιώτες, Καψάλης και τόσο άλλοι, φόρτισαν την ψυχή μας με ιστορικές θύμησης, ηρωισμούς και αυτοθυσίες. Τρίτη στάση, για φαγητό, στα Ιωάννινα, στην πανέμορφη παραλία της λίμνης.

Νωρίς το απόγευμα, αναχωρήσαμε για την πόλη μας. Στη Θεσσαλονίκη φτάσαμε το βράδυ, με άριστες εντυπώσεις και υπέροχα βιώματα. Τα ξενοδοχεία καταπληκτικά, τα δύο δείπνα, που ήταν στην τιμή υπέροχα, το ίδιο και η μουσική στο Ναύπλιο. Οι ξεναγοί/συνοδοί, Αβραάμ και Αλέξανδρος, πρόθυμοι, ευγενέστατοι, άριστα ενημερωμένοι. Τα λεωφορεία καινούργια, καλοτάξιδα, οι οδηγοί Λεωνίδας και Μπάμπης άριστοι.

Το Δ.Σ. του Παγχαλκιδικού εκφράζει ευχαριστίες και συγχαίρει όλους τους συντελεστές της εκδρομής.

Έπαινοι ανήκουν σε όλα τα άτομα των δύο λεωφορείων, για τη σύμπνοια, την ευγένεια, την αλληλοκατανόηση και τη συνέπεια. Τους ευχαριστούμε, για μία ακόμη φορά.

Ο Παγχαλκιδικός έγραψε στα κατάστιχά του άλλη μία ευγενική προσφορά στα μέλη του. Ευχόμαστε να ακολουθήσουν και άλλες εκδρομές.

Κατάθεση στεφάνου στην προτομή του Καπετάν Χάψα

Στο πλαίσιο του εορτασμού της 25ης Μαρτίου 1821

, ο Παγχαλκιδικός Σύλλογος τίμησε, την Κυριακή 27 Μαρτίου 2022, τους ήρωες του 1821, με την κατάθεση στεφάνου στην Προτομή του Καπετάν Χάψα, που βρίσκεται στην ανατολική είσοδο της Θεσσαλονίκης, τέρμα Βούλγαρη.

Η προτομή του Χαλκιδικιώτη ήρωα Καπετάν Χάψα στήθηκε στον χώρο, από το έτος 2006, με δαπάνη του Παγχαλκιδικού Συλλόγου. Η γύρω πλατεία, με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου Θεσσαλονίκης, ονομάστηκε ΠΛΑΤΕΙΑ ΚΑΠΕΤΑΝ ΧΑΨΑ.

Το στεφάνι κατέθεσε ο Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου, Ιωάννης Κοτσάνης. Παρευρέθηκαν τα μέλη του ΔΣ, Τριαντάφυλλος Οικονόμου, Χρήστος Παυλούδης, Απόστολος Στρατής, το μέλος της Εξελεγκτικής Επιτροπής Μαρία Μπουλάκη-Λυπιδίδη και μέλη του Συλλόγου.

ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΕΝΑΡΞΗΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ ΣΤΟΝ ΠΟΛΥΓΥΡΟ, 17 ΜΑΪΟΥ 1821

Την Κυριακή, 15 Μαΐου 2022, πραγματοποιήθηκε, στον Πολύγυρο, ο εορτασμός της επετείου της Κήρυξης της Επανάστασης του 1821 στη Χαλκιδική.

Στον μητροπολιτικό Ναό Αγίου Νικολάου τελέστηκε η επίσημη Δοξολογία, στην οποία χοροστάτησε ο Σεβασμιότατος Μητροπολίτης Κασσανδρείας κ.Νικόδημος.

Τον πανηγυρικό της ημέρας εκφώνησε ο κ. Ιωάννης Βασιλάκης, Εκπαιδευτικός του ΕΠΑΛ Πολυγύρου.

Ακολούθησαν η επιμνημόσυνη δέηση, στον χώρο του Μνημείου των Ηρώων, και η κατάθεση στεφάνων.

Στη συνέχεια, έγινε παρέλαση, παρουσία εκπροσώπων της Εκκλησίας, της Πολιτείας, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, των φορέων της πόλης και των κατοίκων της, στην οποία συμμετείχαν αντιπροσωπείες μαθητών από όλους τους δήμους της Χαλκιδικής.

Την Κυβέρνηση εκπροσώπησε ο Γεν. Γραμματέας του Υπ. Παιδείας κ. Κόπσης.

Εκδήλωση στη μνήμη της Ποντιακής Γενοκτονίας

Παρουσία του ΓΓ Εθνικής Άμυνας, Αντώνη Οικονόμου, του βουλευτή Χαλκιδικής Γ. Βαγιωνά, του αντιπεριφερειάρχη Γ. Γιώργου, της περιφερειακής συμβούλου Κ. Ζωγράφου, του αντιδημάρχου Ν. Προποντίδας Δ. Χατζηαλέξη και εκπροσώπων Στρατού, Αστυνομίας, συλλόγων και φορέων, πραγματοποιήθηκε, την Κυριακή 21 Μαΐου, στον Ιερό Ναό Κοιμήσεως της Θεοτόκου Λακκώματος, δοξολογία στη μνήμη της Γενοκτονίας των Ελλήνων του Πόντου, που εξοντώθηκαν από το κεμαλικό καθεστώς.

Απευθυνόμενος στο εκκλησίασμα, ο ομότιμος καθηγητής του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, Ευστάθιος Πελαγίδης, περιέγραψε τις απάνθρωπες συνθήκες, υπό τις οποίες ο Ελληνισμός του Πόντου υπέστη

απηνείς διώξεις, από τους Νεότουρκους, κατά το χρονικό διάστημα 1916 - 1923, με 350.000 και πλέον θύματα, και με τους περισσότερους από τους επιζώντες να καταφεύγουν πρόσφυγες στην Ελλάδα.

Κατόπιν, στο Μνημείο Γενοκτονίας του Ελληνισμού του Πόντου, μπροστά στο Κοινοτικό Κατάστημα Λακκώματος, έγινε επιμνημόσυνη δέηση και κατάθεση στεφάνων από τους επισήμους και τους εκπροσώπους συλλόγων, μεταξύ των οποίων και του Παγχαλκιδικού (από το μέλος του ΔΣ, Στ. Βαγγλή). Ακολούθησε απαγγελία ποιήματος στην ποντιακή διάλεκτο, παρουσίαση παραδοσιακού τραγουδιού και εκτέλεση του αντιπροσωπευτικού χορού «Σέρα» από συγκρότημα ποντιακών συλλόγων.

Η εκδήλωση έκλεισε με δεξίωση του Αντιπεριφερει-

αρχη, προς τιμήν των παρευρισκομένων, οι οποίοι είχαν την ευκαιρία να δοκιμάσουν ποντιακά εδέσματα.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, «με τον Ν. 2193/1994 (ΦΕΚ 32/Α/1994) καθιερώθηκε η 19η Μαΐου ως ημέρα μνήμης της γενοκτονίας του Ελληνισμού του Πόντου και με το Π.Δ. 99/1994 (ΦΕΚ 78/Α/1994) έχει καθοριστεί με λεπτομέρεια το περιεχόμενο των εκδηλώσεων, που σκοπό έχουν να τονίσουν ιδιαίτερα και να υπενθυμίσουν τα γεγονότα της δραματικής περιόδου των διωγμών, της γενοκτονίας και του ξεριζωμού των Ελλήνων του Πόντου από την Οθωμανική κατοχή, που διήρκησαν από το 1916 έως και το 1923 και είχαν ως αποτέλεσμα να μετατρέψουν τον λαό των Ποντίων σε λαό προσφύγων και διασποράς.»

* * *

Εκδηλώσεις άλλων φορέων

ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΚΛΟΓΕΣ ΣΤΗΝ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Η Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, ο πλέον εμβληματικός φορέας της Βόρειας Ελλάδας, με ιστορική πορεία και δράση, που ξεπερνά τα 80 έτη, συνεχίζει αδιάκοπα ως σήμερα την εθνική της αποστολή, με αίσθημα ευθύνης απέναντι στην Ιστορία της Μακεδονίας και στην πολιτιστική της κληρονομιά. Προσεγγίζει, με τεκμηριωμένο, καθαρά επιστημονικό τρόπο, τα ποικίλα ζητήματα, που σχετίζονται με τα συμφέροντα της Μακεδονίας, ακολουθώντας πάντοτε τις καταστατικές αρχές και αξίες των αείμνηστων ιδρυτών της.

Η νέα διοίκηση, εξακολουθώντας την εργώδη και καρποφόρα αυτήν διαδρομή, σχεδιάζει δυναμικές και στοχευμένες κινήσεις, ιδιαιτέρως για την προσέγγιση και ευαισθητοποίηση της νεολαίας, σε θέματα που σχετίζονται με την μακράννη Ιστορία και τον Πολιτισμό της Μακεδονίας μας, δίνοντας ενεργητικά το παρών σε εξελίξεις και σε σημαντικά θέματα, που ενδιαφέρουν την κοινή γνώμη.

Το νέο Διοικητικό Συμβούλιο της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών, για την τριετία 2022 - 2025, το οποίο εξέλεξε η Γενική Συνέλευση των εταίρων, το Σάββατο 9 Απριλίου 2022, συγκροτήθηκε σε Σώμα ως εξής:

Πρόεδρος: **Βασίλειος Ν. Πάππας**, δρ Ιστορίας, τ. Δικηγόρος, τ. Βουλευτής

Αντιπρόεδρος: **Γεώργιος Σ. Πουρνάρης**, επ. Δικηγόρος παρ' Αρείω Πάγω

Γενική Γραμματέας: **Ευανθία Κωνσταντίνου ή Τέγου-Στεργιάδου**, δρ Βυζαντινής Ιστορίας - Εκκλησιαστικής Ιστορίας

Ταμίας: **Αθανάσιος Τ. Μιχαηλίδης**, Δικηγόρος
Έφορος Βιβλκής: **Αδελαΐς Ισχυριάδου**, δρ Ιστορίας
Μέλη: **Δήμητρα Ακριτίδου**, δρ Κοινωνιολογίας, Εκπαιδευτικός, Πρόεδρος Κοινωφελούς Επιχείρησης Δήμου Θεσσαλονίκης

Ελευθέριος Μαυρουδής, Υποστράτηγος ε.α.

Ιωάννης Μπάκας, αν. Καθηγητής Α.Π.Θ.

Μιχαήλ Παπανούσης, Φαρμακοποιός

Για την Εξελεγκτική Επιτροπή εκλέχθηκαν:

- Βαρβάρα Μαστραντώνη, Τραπεζικός υπάλληλος
- Δημήτριος Τόλιος, Φορολογικός σύμβουλος επ/σεων
- Νικόλαος Γιαννόπουλος, Τραπεζικός υπάλληλος

Το Δ.Σ. του Παγχαλκιδικού Συλλόγου, συγχαίρει όλα τα παραπάνω μέλη του νέου Διοικητικού Συμβουλίου της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών και της Εξελεγκτικής Επιτροπής για την εκλογή τους, και τους εύχεται κάθε επιτυχία στο έργο τους. Ιδιαίτερα δε εκφράζει τα θερμά του συγχαρητήρια στον συμπατριώτη μας και μέλος του Παγχαλκιδικού Συλλόγου, κ. Βασίλειο Πάππα, που, για δεύτερη τριετία, εκλέγεται Πρόεδρος του σπουδαιότερου επιστημονικού φορέα της Βόρειας Ελλάδας, και του εύχεται υγεία και δύναμη, για τη συνέχιση της προσφοράς του.

Νέο Δ.Σ. του Πολιτιστικού Παγχαλκιδικιώτικου Συλλόγου Αθηνών «Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ»

Στις 3 Απριλίου, πραγματοποιήθηκαν αρχαιρεσίες, για την ανάδειξη Νέου Δ.Σ. του Παγχαλκιδικιώτικου Συλλόγου Αθηνών.

Το νέο Δ.Σ. συγκροτήθηκε σε σώμα, στις 8 Απριλίου, με την παρακάτω σύνθεση:

Πρόεδρος: **Γεώργιος Σουλινάρης** (Πολύγυρος)

Αντιπρόεδρος: **Χρήστος Ρανταβέλλας** (Ταξιάρχης)

Γεν. Γραμματέας: **Άννα Ντάλλες** (Αρναία)

Ταμίας: **Γεώργιος Τσόχας** (Αρναία)

Μέλος: **Σεραφείμ Τσούκης** (Γερακινή)

Μέλος: **Βασίλειος Κυριάκος** (Αρναία)

Μέλος: **Κωνσταντίνος Λιόλιος** (Κασσάνδρα)

Για την Εξελεγκτική Επιτροπή εκλέχθηκαν:

• **Ευγενία Νάνου** (Στρατονίκη)

• **Χρήστος Αλεξιάδης** (Αρναία)

Το Δ.Σ. του Παγχαλκιδικού Συλλόγου συγχαίρει τους παραπάνω συμπατριώτες μας, για την εκλογή τους, και εύχεται κάθε επιτυχία στο έργο τους.

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΠΑΝΤΑΧΟΥ ΤΑΞΙΑΡΧΙΩΤΩΝ ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ - ΚΟΠΗ ΠΙΤΑΣ - ΕΚΛΟΓΕΣ

Την Κυριακή 3-4-2022, πραγματοποιήθηκαν: η Γενική Συνέλευση του Συλλόγου Απανταχού Ταξιαρχιωτών (διοικητικός απολογισμός, οικονομικός απολογισμός, έκθεση εξελεγκτικής επιτροπής, προϋπολογισμός, συζήτηση για θέματα του Συλλόγου και του χωριού, κτηματολόγιο - προανάρτηση), η κοπή πίτας και οι εκλογές για την ανάδειξη νέου Διοικητικού Συμβουλίου, για τη διετία 2022 - 2023.

Η σύσταση του νέου Συμβουλίου του Συλλόγου μας, για την περίοδο 2022 - 2023, είναι:

Πρόεδρος: ΛΥΡΤΖΗΣ ΑΣΤΕΡΙΟΣ, Αντιπρόεδρος: ΖΙΟΥΠΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ, Γραμματέας: ΚΑΚΑΡΙΚΑΣ ΡΕΝΟΣ, Ταμίας: ΜΑΛΑΝΔΡΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ, Κοσμήτορας: ΝΙΚΟΛΟΥΔΗΣ ΝΙΚΟΣ, Μέλος: ΠΑΛΛΑΣ ΘΩΜΑΣ, Μέλος: ΞΑΚΗΣ ΝΙΚΟΣ

ΠΡΩΤΟΜΑΓΙΑ

Συναντηθήκαμε και φέτος μέλη, συγχωριανοί και φίλοι του Συλλόγου, στην καθιερωμένη συνάντηση της Πρωτομαγιάς, στο χωριό μας, στο εξωκλήσι Άγιος Νικόλαος, τη Δευτέρα 1η Μαΐου, για πικ-νικ και μπάρμπεκιου, όπου ψήσαμε, τραγουδήσαμε, παίξαμε και χορέψαμε.

ΕΚΔΡΟΜΗ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΣΤΟ ΠΑΛΑΙΟΝΤΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΓΡΕΒΕΝΩΝ - ΤΡΙΚΑΛΑ - ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΑΝΙΤΑΡΙΩΝ - ΛΙΜΝΗ ΠΛΑΣΤΗΡΑ κ.λπ.

Άλλη μια καταπληκτική τριήμερη εκδρομή διοργάνωσε ο Σύλλογος Απανταχού Ταξιαρχιωτών, στις

14,15,16/5/2022. Την 1η μέρα, επισκεφτήκαμε το Παλαιοντολογικό Μουσείο, στη Μηλιά Γρεβενών, συνεχίσαμε στα Μετέωρα, όπου επισκεφτήκαμε τη Μονή Αγίου Στεφάνου, και στην Καλαμπάκα το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας & Μουσείο Μανιταριών. Το βράδυ, ένα καταπληκτικό γλέντι στα Τρίκαλα, όπου διανυκτερεύσαμε, με όργανα από συμμετέχοντες στο γκρουπ.

Την άλλη μέρα, προσκυνήσαμε και παρακολουθήσαμε τη Θεία Λειτουργία, στη Μονή Κορώνης, επισκεφτήκαμε το Φράγμα της λίμνης Πλαστήρα, τον Βοτανικό Κήπο, την Πλαζ Πεζούλας και, γενικότερα, κάναμε το γύρω της Λίμνης Πλαστήρα, και απολαύσαμε την οργιάζουσα φύση. Επιστρέφοντας, επισκεφτήκαμε το Κουρσούμ Τζαμί και το Κάστρο των Τρικάλων, όπου, από το Ρολόι, απολαύσαμε όλη την πόλη των Τρικάλων. Το βράδυ, σε ταβέρνα, με ζωντανή μουσική του μαγαζιού, έγινε ένα τρικουβερτο γλέντι.

Την τρίτη μέρα, επισκεφτήκαμε το Περούλι, την Ελάτη, το Μονότοξο Γεφύρι της Πύλης Τρικάλων (Γεφύρι Βησαρίωνα) και τη βυζαντινή εκκλησία Πόρτα Παναγιά, όπου μας ξενάγησαν από τη Βυζαντινή Εφορία. Κλείσαμε την εκδρομή με επίσκεψη στη Λάρισα, όπου είδαμε τον Άγιο Αχιλλείο, το αρχαίο θέατρο και το φρούριο, και επιστρέψαμε νωρίς το βράδυ στην πόλη μας, με τις καλύτερες αναμνήσεις.

Αστέριος Λυρτζής

Πρόεδρος Συλλόγου Απανταχού Ταξιαρχιωτών Χαλκιδικής

Π Ε Ν Θ Η

Έφυγαν από την ζωή:

- Η **Κορίλα-Καπρίνη Ελευθερία**, τ. Ιατρός, από τη Στρατονίκη. Επίλεκτο μέλος του Συλλόγου μας, με ΑΜ 1689
- Ο **Πέτρος Καπλάνης**, από τον Πολύγυρο, τ. Δημόσιος Υπάλληλος. Επίλεκτο μέλος του Συλλόγου μας, με ΑΜ 1603. Ο Πέτρος Καπλάνης διετέλεσε Πρόεδρος Συνταξιούχων Δημ. Υπαλλήλων Ν. Χαλκιδικής και Πρόεδρος, επί σειρά ετών, της Ένωσης Ποδοσφαιρικών Σωματείων Χαλκιδικής, καθώς επίσης και πολύ καλός ποδοσφαιριστής. Ήταν ο πατέρας του τ. Δημάρχου Πολυγύρου, Θωμά Καπλάνη, επίσης επίλεκτου μέλους του Συλλόγου μας, με ΑΜ 1604.
- Η **Αναστασία Τσίκουλα**, τ. Εθελόντρια Αδελφή του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού. Επίλεκτο μέλος του Συλλόγου μας, με ΑΜ 693. Ήταν σύζυγος του ομότιμου Καθηγητή του ΑΠΘ, πολύ γνωστού Παιδίατρο, κ. Ιωάννη Τσίκουλα, από τον Πολύγυρο, επίσης επίλεκτου μέλους του Συλλόγου μας, με ΑΜ 191, μέλος της συντακτικής επιτροπής του Περιοδικού, αρθρογράφος του Παγχαλκιδικού Λόγου, με έντονη και σημαντική παρουσία σε όλες τις εκδηλώσεις του Συλλόγου.
- Ο **Ηλίας Κουσκουβέλης**, από τη Ν. Φώκαια, τ. Νομικός - Καθηγητής Πανεπιστημίου, Δημοσίων Σχέσεων και Ευρωπαϊκών Σπουδών. Διετέλεσε Πρύτανης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας (2006 - 2010). Εκτός της ακαδημαϊκής δραστηριότητας, συμμετείχε ως εκπρόσωπος της Ελλάδας στην Επιτροπή Διεθνών Σχέσεων του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Διαστήματος, διετέλεσε μέλος του Επιστημονικού Συμβουλίου της Διπλωματικής Ακαδημίας του Υπουργείου Εξωτερικών και μέλος του Επιστημονικού Συμβουλίου του Ινστιτούτου Αμυντικών Αναλύσεων. Το 2011, τιμήθηκε για την προσφορά του, από την Γαλλική Δημοκρατία, με το παράσημο του Ακαδημαϊκού Φοίνικα.

Το Δ.Σ. απευθύνει θερμά συλλυπητήρια στους οικείους των μεταστάντων, ευχόμενο την εξ ύψους παρηγορία.

Σ.Σ.: Παρακαλούνται όλα τα μέλη, οι συγγενείς και οι φίλοι, να ειδοποιούν για εκδημίες μελών μας, ώστε να ενημερώνεται το Περιοδικό, και να παρίσταται, αν είναι δυνατόν, αντιπροσωπεία του Δ.Σ.

Βιβλία που λάβαμε

Θεόκλητος, Μητροπολίτης Ιερισσού Αγ. Όρους και Αρδαμερίου. «Η Συμβολή της Τοπικής Εκκλησίας Ιερισσού, Αγ. Όρους και Αρδαμερίου στον ξεσηκωμό του '21». Πρόκειται για εισήγηση του συγγραφέα, σε επιστημονική διαδικτυακή ημερίδα, την οποία διοργάνωσε, το 2021, η Εφορεία Αρχαιοτήτων Θεσσαλονίκης/ΥΠΠΟΑ, και εκδόθηκε σε αυτοτελές καλαίσθητο τεύχος. Αιτιολογώντας τον σκοπό της έκδοσης αναφέρεται στον πρόλογο: «Η θυσία των επαναστατημένων Ρωμιών της Χαλκιδικής και της Μακεδονίας ευρύτερα είναι άγνωστα, τόσο εντός όσο και εκτός της Πατρίδας μας. Καιρός να γίνουν γνωστά, και μάλιστα με τη γραφίδα ενός ιερωμένου...». Τέλος, αναδεικνύει θαυμάσια, με γλαφυρότητα και τεκμήρια, τη δράση της τοπικής Εκκλησίας, με μπροστάρηδες τον επίσκοπο Ιερισσού Ιγνάτιο και τον Μητροπολίτη Μαρωνείας (με χαλκιδικιώτικη καταγωγή) Κωνστάντιο.

Έκδοση της Ι. Μητροπολιέως Ιερισσού κ.λπ., Αρναία 2021, σελ. 53.

Στρατής Απόστολος, Αξιωματικός Πολεμικού Ναυτικού ε.α. - Επιχειρηματίας, από την Κασσάνδρεια. Μέλος του Δ.Σ. του Συλλόγου. Τίτλος Βιβλίου: **Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΚΑΤΟΧΗ ΣΤΗΝ ΚΑΣΣΑΝΔΡΑ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ «ΟΙ ΣΚΟΤΩΜΕΝΟΙ»**, ΤΟ ΜΑΚΕΛΙΟ ΤΗΣ ΒΑΛΤΑΣ, 196 σελίδες.

Το βιβλίο αναφέρεται στα γεγονότα, που συνέβησαν στη Γερμανοκρατούμενη Κασσάνδρα, από τα μέσα του 1943 μέχρι την αποχώρηση των Γερμανών, και στις επιχειρήσεις των Γερμανικών στρατευμάτων, στη σύλληψη και εκτέλεση Ελλήνων πατριωτών. Πρόκειται για τη σύλ-

ληψη περίπου 200 ατόμων, εκ των οποίων εκτελέστηκαν, σε Κασσάνδρεια και Θεσσαλονίκη, 46 άτομα. Επίσης, από τους ομήρους, που μεταφέρθηκαν στη Γερμανία, έχασαν τη ζωή τους σε Γερμανικά στρατόπεδα συγκέντρωσης άλλοι 12. Σύνολο εκτελεσθέντων 66 άτομα.

Ζωγράφος Παντελής, Υπάλληλος ΟΤΕ(σ) από την Αρναία. Μέλος του Συλλόγου.

Τίτλος Βιβλίου: **«Θρησκευτικές - Πολιτικές και Πολιτιστικές εξελίξεις, τα τελευταία 70 χρόνια στην Αρναία».** Το βιβλίο αναφέρεται σε γεγονότα, που αναγράφονται στον τίτλο και διαδραματίστηκαν τα τελευταία 70 χρόνια στην Αρναία, στα οποία ήταν παρών ο συγγραφέας, και τα περιγράφει, όπως ο ίδιος τα είδε.

Οι 376 σελίδες είναι γραμμένες από τον άνθρωπο, που ταύτισε την ζωή του με την Αρναία, τη Λαογραφία, την Εκκλησία, τον Πολιτισμό, τα παραδοσιακά τραγούδια, τις χαρές και τις πίκρες της. Ο Παντελής Ζωγράφος τιμήθηκε από τον Παγχαλκιδικό Σύλλογο για την προσφορά του στην Αρναία και στη Χαλκιδική, κατά τη Γενική Συνέλευση του Συλλόγου, στις 22/1/2017.

Γαλλής Κωνσταντίνος, Γεωπόνος (σ) γαμπρός της Αρναίας, σύζυγος της αείμνηστης Μαρίας Ν. Κοτσάνη, πρώην μέλους του Συλλόγου. Τίτλος Βιβλίου: **«Σαρακατσάνικο Τσελιγκάτο - Αναμνήσεις και βιώματα».** 274 σελίδες. Το βιβλίο αναφέρεται στα βιώματα, στα ήθη, στα έθιμα και στη ζωή που ο ίδιος ο συγγραφέας έζησε στο «Σαρακατσάνικο Τσελιγκάτο». Ένα βιβλίο αγάπης, νοσταλγίας και αναμνήσεων από τη νομαδική ζωή των Σαρακατσαναίων.

ΠΡΟΑΝΑΓΓΕΛΙΑ ΕΚΔΡΟΜΩΝ

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Παγχαλκιδικού Συλλόγου αποφάσισε να πραγματοποιηθούν οι παρακάτω εκδρομές, εφόσον βέβαια το επιτρέψουν οι υγειονομικές συνθήκες και υπάρχουν συμμετοχές μελών και φίλων του Συλλόγου.

Δεύτερο Δεκαπενθήμερο Σεπτεμβρίου (αεροπορικώς)

ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ (7 διανυκτερεύσεις)
ΛΙΣΑΒΩΝΑ - ΚΟΪΜΠΡΑ - ΠΟΡΤΟ

Πληροφορίες: κ. Κοτσάνης: 6936950188
- κ. Μπούφτας: 6972711731
- κ. Ζαμπόκα: 6972150431

Τέλος Οκτωβρίου (αεροπορικώς)

ΡΟΔΟΣ - ΣΥΜΗ (4 διανυκτερεύσεις)

Πληροφορίες: κ. Παυλούδης: 6945294699

Τέλος Δεκεμβρίου - Αρχές Ιανουαρίου

ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΤΙΚΗ ΕΚΔΡΟΜΗ

ΔΑΛΜΑΤΙΚΕΣ ΑΚΤΕΣ (4 διανυκτερεύσεις)

Αεροπορική - οδική

Πληροφορίες: κ. Κοτσάνης: 6936950188

- κ. Οικονόμου: 6973425944

Σημ.: Οι ημερομηνίες, η τιμή, καθώς και οι λεπτομέρειες των εκδρομών, θα ανακοινωθούν, μετά την ολοκλήρωση της έρευνας αγοράς, με **sms** και **email**.

ΟΙ ΧΟΡΗΓΟΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΜΑΣ

Μέχρι σήμερα χορηγοί του περιοδικού είναι:

**ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΓΙΩΝΑΣ (τ. 1-4), ΑΣΤΕΡΙΟΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ (τ. 5-6),
ΕΥΡΥΔΙΚΗ ΜΑΣΑΛΑ-ΜΟΥΣΤΟΥ (τ. 7), ΜΟΣΧΟΣ ΜΟΣΧΟΣ (τ. 8),
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ & ΟΛΥΜΠΙΑ ΓΡΑΜΜΕΝΑ (τ. 9), ΔΗΜΟΣ ΠΟΥΛΓΥΡΟΥ (τ. 10),
ΧΡ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΡΑΣ (τ. 11), ΠΕΡΙΦ. ΕΝΟΤΗΤΑ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ (τ. 12),
ΚΩΝ. & ΑΦΡ. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ (τ. 13), ΔΗΜΟΣ ΣΙΘΩΝΙΑΣ (τ. 14),
ΜΑΓΔΑ ΚΕΚΕΡΗ-ΣΛΙΝΗ (τ. 15), ΗΛΕΚΤΡΑ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ (τ. 16),
ΕΛΛΗ, ΜΑΡΙΑ, ΚΑΙΤΗ & ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥΔΗ (τ. 17),
ΔΗΜΟΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ (τ. 18), ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΙΧΟΣ (τ. 19),
ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΟΥΛΓΥΡΙΝΩΝ & ΘΩΜΑΣ ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ (τ. 20),
ΧΡΗΣΤΟΣ ΔΙΑΜΑΝΤΟΓΛΟΥ (τ. 21), ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΖΙΤΖΙΟΣ (τ. 22),
ΕΚΜΕ Α.Ε. Ι. & Β. ΚΑΡΥΩΤΗΣ (τ.23), ΠΑΥΛΟΣ ΔΕΑΣ (τ. 24),
ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΚΑΡΑΒΑΤΟΥ (τ. 25),
ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ (τ. 26), ΟΡΕΣΤΗΣ ΣΙΜΩΝΗΣ (τ. 27),
ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΖΙΤΖΙΟΣ (τ. 28), ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΟΥΛΓΥΡΙΝΩΝ (τ. 29),
ΑΣΤΕΡΙΟΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ (τ. 30), ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΙΣΚΙΝΗΣ (τ. 31),
ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ (τ. 32), ΟΡΕΣΤΗΣ ΣΙΜΩΝΗΣ (τ. 33),
ΕΛΛΗ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥΔΗ & ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ ΣΤΑΜΠΟΥΛΗ (τ. 34),
ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ ΑΣΤ. ΣΧΟΙΝΑΣ (τ. 35), ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΜΑΥΡΟΥΔΗΣ (τ. 36),
ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ ΚΟΥΚΟΥΜΠΗΣ (τ. 37), ΑΡΓΥΡΙΟΣ ΤΣΑΚΝΗΣ (τ. 38),
ΣΤΕΛΙΟΣ ΒΑΛΙΑΝΟΣ (τ. 39), ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΓΙΩΝΑΣ (τ. 40),
ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΥΡΟΚΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ "ΒΑΛΜΑΣ" Ο.Ε. (τ. 41),
ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ & ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΩΡΑΪΤΗΣ-CONDITO Α.Ε.Β.Ε. (τ. 42),
ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ & ΜΑΡΙΑ ΤΣΟΧΑ-ΠΑΛΙΟΥΡΑ (τ. 43),
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ (ΤΟΜΕΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ-ΘΡΑΚΗΣ) (τ. 44),
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ (τ. 45),
ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ (τ. 46), ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ (τ. 47),
ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΤΖΙΚΑ-ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ (τ. 48),
ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ Ν. ΚΑΤΣΑΜΟΥΡΗ-ΠΑΠΑΟΙΚΟΝΟΜΟΥ (τ. 49),
ΙΕΡΑ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΚΑΙ ΣΤΑΥΡΟΠΗΓΙΑΚΗ ΜΟΝΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΣ
ΤΗΣ ΦΑΡΜΑΚΟΛΥΤΡΙΑΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ (τ. 50), ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΤΑΣΙΟΣ (τ. 51).**

Βρέθηκε χορηγός για το επόμενο, 52ο τεύχος

Χορηγός του 52ου τεύχους θα είναι η Περιφερειακή Ενότητα Χαλκιδικής.

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Συλλόγου ευχαριστεί θερμά

τον Αντιπεριφερειάρχη Χαλκιδικής, κ. Ιωάννη Γιώργο, για τη χορηγία.

Η Χ Ο Ρ Η Γ Ι Α

Χορηγός της έκδοσης του παρόντος 51ου τεύχους είναι

ο κ. Γρηγόριος Τάσιος, από τον Πολύγυρο,

Πρόεδρος της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Ξενοδόχων (Π.Ο.Ξ.),

Πρόεδρος Ένωσης Ξενοδοχείων Χαλκιδικής (Ε.Ξ.Χ.),

Ξενοδόχος, ιδιοκτήτης του Ξενοδοχείου PHILOXENIA 4*, στα Ψακούδια Χαλκιδικής.

Το Δ.Σ. του Παγκαλκιδικού Συλλόγου

Ευχαριστεί

εκ βαθέων τον αξιότιμο κ. **Γρηγόριο Τάσιο**, για την ευγενική του χειρονομία-χορηγία, με την οποία δίνει ευκαιρία για τη συνέχιση της έκδοσης του περιοδικού ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ, που κυκλοφορεί ανελλιπώς σε 2.500 αντίτυπα, από το 2009, και στοχεύει στην ενημέρωση και στην καλλιέργεια των αναγνωστών του, καθώς και στην ανάδειξη της ιστορίας, της παράδοσης και του πολιτισμού της Χαλκιδικής. Αποστέλλεται δωρεάν, πέρα από τα μέλη μας, σε όλα τα Σχολεία μας: Δημοτικά, Γυμνάσια, Λύκεια, στους Δήμους και στις Κοινότητες (δημάρχους και δημοτικούς συμβούλους), σε όλες τις υπηρεσίες του Νομού Χαλκιδικής, σε πολλούς επώνυμους, συμπατριώτες και μη, που αγαπούν τη Χαλκιδική, και στις μεγάλες βιβλιοθήκες της χώρας.

Ο συμπατριώτης μας κ. **Γρηγόριος Τάσιος**, επίλεκτο μέλος του Συλλόγου μας, με Α.Μ.1890, γεννήθηκε, το 1973, από Χαλκιδικιώτες γονείς και είναι απόφοιτος της Σχολής Τουριστικών Επαγγελματιών.

Με τα κοινά στον τουρισμό δραστηριοποιήθηκε ενεργά ως μέλος αρχικά του Δ.Σ. της Ένωσης Ξενοδόχων Χαλκιδικής (2003-2009) και, στη συνέχεια, ως πρόεδρος της Ε.Ξ.Χ., από το 2009 έως και σήμερα. Βρίσκεται στο τιμόνι της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Ξενοδόχων ως Πρόεδρος, από το 2017 έως σήμερα, ενώ συμμετέχει στο Δ.Σ. της Ομοσπονδίας, από το 2012. Είναι Α' Αντιπρόεδρος του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (Σ.Ε.Τ.Ε.) και μέλος του Δ.Σ. του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδος (Ξ.Ε.Ε.), από το 2010. Παράλληλα, από το 2011 έως σήμερα, διατελεί Πρόεδρος του Τουριστικού Οργανισμού Χαλκιδικής (Τ.Ο.Χ.), εκπροσωπώντας τον Οργανισμό σε εγχώριες και διεθνείς πρωτοβουλίες.

Από τον Σεπτέμβριο του 2021, είναι Πρόεδρος της Επιτροπής Τουρισμού και Πολιτισμού του Ελληνογερμανικού Επιμελητηρίου. Το 2014, ήταν υποψήφιος ευρωβουλευτής και, το 2019, υποψήφιος βουλευτής με το ψηφοδέλτιο της Ν.Δ. στο νομό Χαλκιδικής.

ΑΞΙΟΤΙΜΕ Κ. ΤΑΣΙΟ, ΑΚΡΙΒΕ ΜΑΣ ΣΥΜΠΑΤΡΙΩΤΗ, ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ ΘΕΡΜΑ

Και εγγράφουμε το όνομά σας στον κατάλογο των χορηγών, για παντοτινή ανάμνηση.

Το Δ.Σ.

ΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ ΤΕΥΧΟΣ

Το επόμενο 52ο τεύχος, μηνών Ιουλίου-Αυγούστου-Σεπτεμβρίου, θα είναι και αυτό αφιερωμένο στην επέτειο εορτασμού των 100 χρόνων από τη Μικρασιατική καταστροφή.

Παρακαλούνται, όσοι επιθυμούν, να αποστείλουν σχετικά κείμενα στο e-mail: **toikono@sch.gr**.

Τα άρθρα, αποκλειστικά σε ηλεκτρονική μορφή, παρακαλούμε να αποσταλούν, το αργότερο μέχρι 10 Αυγούστου, και να μην υπερβαίνουν τους 9.000 χαρακτήρες (χτυπήματα με τα κενά).

Το τελευταίο είναι αυστηρά περιοριστικό. Πολυσέλιδες εργασίες δεν θα δημοσιεύονται, πλέον.

Μνημείο για τις αλησμόνητες πατρίδες Μ. Ασίας και Πόντου, στην παραλία των Νέων Μουδανιών.

Φιλοτεχνήθηκε από τη γλύπτρια Αγγελική Κοροβέση, το 1998, για να τιμηθούν όλοι οι προσφυγικοί πληθυσμοί και να παραμείνουν άσβηστες οι μνήμες.